

MEEROUDERSCHAP EN MEEROUDERGEZAG

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van de staatscommissie Herijking ouderschap

19 augustus 2015

Karolina Sikorska, Thalia Kruger en Frederik Swennen
Onderzoeksgroep Persoon en Vermogen, Universiteit Antwerpen

Inhoudstafel

MEEROUDERSCHAP EN MEEROUDERGEZAG	1
Hoofdstuk 1. Inleiding en afbakening van het onderzoek	6
Hoofdstuk 2: Terminologie	8
2.1 Ouderschap	8
2.1.1 Afstamming	8
2.1.2 Adoptie	11
2.1.3. <i>De facto</i> ouderschap	12
2.1.4. <i>In loco parentis</i>	13
2.2 Ouderlijk gezag en ouderlijke verantwoordelijkheid	13
2.2.1 Ouderlijk gezag	13
2.2.2 Ouderlijke verantwoordelijkheid	15
2.2.3 Gezagsrecht	16
2.2.4 Voogdij	17
2.4. Andere begrippen	17
2.4.1 Comity	17
Hoofdstuk 3. Meerouderschap	18
3.1 Inleiding	18
3.2 Quick Scan	19
3.3 EU/EER landen	22
3.3.1 België	22
3.3.2 Frankrijk	25
3.3.3 Luxemburg	26
3.3.4 Verenigd Koninkrijk: Engeland en Wales	26
3.3.5 Conclusie	27
3.4 VS	28
3.4.1 Californië	29
3.4.2 Louisiana	30
3.4.3 Pennsylvania	31
3.4.4 Delaware	32
3.4.5 Andere VS staten	32

3.4.6 Conclusie	33
3.5 Australië & Nieuw Zeeland.....	34
3.6 Argentinië	35
3.7 Meerouderschap onder art. 8 EVRM	36
3.8 Conclusie.....	38
Hoofdstuk 4. Meeroudergezag.....	40
4.1 Inleiding	40
4.2 Quick scan	41
4.3 EU/EER landen.....	43
4.3.1 Verenigd Koninkrijk: Engeland en Wales	43
4.3.2 Finland.....	46
4.3.3 Frankrijk	46
4.3.4 Duitsland	48
4.3.5 Conclusie.....	48
4.4 VS	49
4.4.1 Californië.....	49
4.4.2 Delaware	50
4.4.3 Louisiana	50
4.4.4 Pennsylvania	50
4.4.5 Washington D.C.	50
4.4.6. Conclusie	51
4.5 Australië & Nieuw Zeeland.....	51
4.5.1 Australië.....	51
4.5.2 Nieuw Zeeland	51
4.6 Argentinië	52
4.7 Conclusie.....	52
Hoofdstuk 5. IPR inzake meerouderschap	54
5.1 Inleiding	54
5.2 Relevante rechtsbronnen.....	54
5.3 Internationale openbare orde en het belang van het kind.....	56
5.3.1 Internationale openbare orde	56

5.3.2 Het belang van het kind	58
5.4 Conflictenrecht inzake afstamming	58
5.4.1 België.....	59
5.4.2 Duitsland	60
5.4.3 Frankrijk	60
5.4.4 Verenigd Koninkrijk: Engeland en Wales	61
5.4.5 Zwitserland.....	61
5.4.6 Verenigde Staten.....	62
5.5 Erkenning van buitenlandse akten.....	62
5.5.1 België.....	62
5.5.2 Duitsland	63
5.5.3 Frankrijk	63
5.5.4 Polen	63
5.5.5 Zwitserland.....	64
5.6 Erkenning van buitenlandse rechterlijke beslissingen.....	64
5.6.1 België.....	64
5.6.2 Duitsland	64
5.6.3 Frankrijk	65
5.6.4 Polen	65
5.6.5 Verenigd Koninkrijk: Engeland en Wales	65
5.6.6 Zwitserland.....	66
5.6.7 Verenigde Staten.....	66
5.6.8 Australië & Nieuw-Zeeland	67
Conclusie	68
Hoofdstuk 6. IPR inzake meeroudergezag	69
6.1 Inleiding	69
6.2 Relevante rechtsbronnen	69
6.3 Conflictenrecht inzake ouderlijk gezag.....	70
6.3.1 Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996	70
6.3.2 Haags Kinderbeschermingsverdrag 1961	70
6.4 Erkenning van authentieke akten over ouderlijk gezag.....	71
6.4.1 Brussel <i>Ibis</i>	71

6.4.2 Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996	71
6.5 Erkenning van rechterlijke beslissingen over ouderlijk gezag.....	71
6.5.1 Brussel <i>IIbis</i>	71
6.5.2 Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996	73
6.5.3 Verenigde Staten.....	73
Conclusie.....	74
Bibliografie.....	75
Bijlage 1: Wetgeving betreffende Tabel 3.1	80
Bijlage 2: Wetgeving betreffende Tabel 4.1	98
Bijlage 3 Wetgeving VS (ouderschap, meerouderschap, ouderlijk gezag)	113
Bijlage 4: IPR-wetgeving	124
Bijlage 5: Lijst van rechtspraak.....	133
Bijlage 6: Offerte voor onderzoek over meeroudergezag en meerouderschap	137

Hoofdstuk 1. Inleiding en afbakening van het onderzoek

Dit rapport omvat een verkennende rechtsvergelijkende studie naar meerouderschap en meeroudergezag, ten behoeve van de staatscommissie Herijking ouderschap. Bijlage 6 bij dit rapport herneemt de goedgekeurde offerte die als ontwerp voor het onderzoek diende en op basis waarvan dit onderzoek nader kan worden afgebakend.

De opzet van dit rapport is in kaart te brengen welke regelingen over meerouderschap en/of meeroudergezag er reeds in verschillende landen bestaan en om na te gaan hoe deze rechtsfiguren tot stand komen en wat ze precies inhouden. In sommige landen bestaan er uitgebreide wettelijke regelingen, in andere landen is er enkel rechtspraak of een administratieve praktijk.

De doelstelling van het rapport is de werkzaamheden van de staatscommissie Herijking ouderschap te voeden. De opdracht van de staatscommissie is de advisering van de regering over de wenselijkheid tot wijziging van de huidige regeling tot vestiging van ouderschap via het afstammingsrecht en over gezag, met name om meerouderschap en meeroudergezag eventueel mogelijk te maken. De auteurs van dit rapport hebben hun opdracht samen met de staatscommissie aldus afgebakend dat het hen niet toekwam om de grondvesten van het afstammingsrecht zelf ter discussie te stellen. Het ging er veeleer over, de staatscommissie in te lichten over buitenlandse regelingen die binnen het huidige Nederlandse wetgevende kader nuttig kunnen worden geïntegreerd. Het onderzoek over regelingen in Europese landen en de VS is daarom uitgebreider dan over andere rechtssystemen. Bovendien was het niet de opdracht van de auteurs van dit rapport om de staatscommissie aanbevelingen te doen in de ene of de andere richting. Die advisering behoort immers tot de bevoegdheid van de staatscommissie zelf.

Concreet betekent het voorgaande dat dit rapport uitgaat van de huidige Nederlandse concepten ouderschap en ouderlijk gezag. *Ouderschap* is in dit verband de familierechtelijke betrekking die tot stand komt tussen een ouder en een kind op basis van afstamming of adoptie en die bepaalde rechten en verplichtingen tot stand brengt. Deze betrekking behoort tot de staat van de persoon. *Ouderlijk gezag* is in dit verband het geheel van rechten en plichten die zien op de verzorging en opvoeding van een minderjarig kind door de ouders en door “een ander dan een ouder”. Dit rapport gaat daarom niet rechtstreeks in op aanverwante rechtsfiguren die niet kwalificeren als afstamming. Bij ouderschap gaat het bijvoorbeeld om ‘leeg ouderschap’, dit is ouderschap waaraan geen rechten en verplichtingen zijn gekoppeld maar dat beperkt blijft tot de constatering dat een bepaalde persoon de ouder is. Te denken valt aan de familierechtelijke betrekking tussen ouders en hun kind na zwakke adoptie. Nog beperkter

gaat het om de vermelding van de biologische ouders in een document waartoe het kind toegang heeft. Bij ouderlijk gezag gaat het bijvoorbeeld om rechten zoals omgang en informatie ten behoeve van personen met een nauwe persoonlijke betrekking met een kind of van biologische ouders. De ene en de andere rechtsfiguren komen wel aan bod waar nuttig om systemen van meerouderschap of meeroudergezag in Nederland op te baseren.

Dit rapport gaat over meerouderschap en meeroudergezag. Rechten en plichten die hiermee onrechtstreeks samenhangen worden niet of slechts zijdelings besproken. Buiten het bestek van dit rapport vallen dus onderwerpen zoals namen, levensonderhoud, erfrecht, nationaliteit.

Wij bogen ons in dit rapport enkel over ouderschap en gezag. Hervormingen op dit vlak hebben uiteraard ook een weerslag op de ruimere familierechtelijke betrekkingen met de andere bloed- en aanverwanten zoals grootouders, broers en zusters. Op die betrekkingen zijn wij niet ingegaan.

In de hoofdstukken die volgen, geven wij eerst een overzicht van de terminologie (Hoofdstuk 2). Daarna geven wij aan in welke landen meerouderschap (Hoofdstuk 3) en meeroudergezag (Hoofdstuk 4) bestaan, wat deze fenomenen inhouden en hoe ze tot stand komen in de verschillende rechtssystemen. Vervolgens komt het IPR over elk van deze fenomenen aan bod (Hoofdstukken 5 en 6).

Hoofdstuk 2: Terminologie

Dit hoofdstuk geeft een kort overzicht van de terminologie in de gebieden van het afstammingsrecht en het gezagsrecht. Omdat verschillende rechtssystemen niet dezelfde invulling geven aan de verschillende begrippen, is rechtsvergelijking moeilijk. De bedoeling van dit hoofdstuk is een basis te vormen voor de terminologie die wij in dit rapport hanteren.

2.1 Ouderschap

Met ouderschap bedoelen wij in dit rapport de familierechtelijke betrekking die tot stand komt tussen een ouder en een kind. Een familierechtelijke betrekking houdt in dat een burgerlijke staat (status) wordt gevestigd waaraan rechten en plichten zijn gekoppeld.

2.1.1 Afstamming

Algemeen

In dit rapport noemen wij *afstamming*, de familierechtelijke betrekking die (eventueel terugwerkend) vanaf de geboorte tot stand komt tussen een ouder en een kind.

In vele Europese landen omvat afstamming automatisch een *full package* van rechten en plichten (denk bijvoorbeeld aan gezag, levensonderhoud en erfrechtelijke aanspraken zonder testament¹). In andere rechtssystemen houdt de familierechtelijke betrekking geen *full package* in, maar houdt het enkel bepaalde elementen in zoals de geslachtsnaam, nationaliteit, onderhoudsgeld, erfrecht en ouderlijk gezag. In nog andere systemen vormt de familierechtelijke betrekking door afstamming slechts een juridische basis om *bepaalde* rechten of plichten tot stand te brengen, zonder dat deze er automatisch uit voortvloeien. Zo is de vaststelling van vaderschap (vooral als dit plaatsvindt na de vaststelling van moederschap, bv. door erkenning of door een rechterlijke beslissing) vaak de basis voor een rechterlijke beslissing over *enkel* levensonderhoud², gezag, verblijf, omgang of erfrechtelijke aanspraken.³ Dit is ook het geval met *tweede* vaderschap dat in sommige landen na een ander vaderschap kan worden

---

¹ Art. 731 Belgisch BW; art. 734 Frans *Code civil*; art. 4:10 Nederlands BW.

² Art. 1:208 Nederlands BW.

³ Dit komt vooral voor in de rechtspraak in de *common law* landen, waarvan wij enkele verderop in dit rapport bespreken.

gevestigd, zoals het *dual paternity* in de Amerikaanse staat Louisiana.⁴ Aldus kan afstamming min of meer een 'lege huls' worden.

Sommige rechtssystemen voorzien in de registratie van en toegang tot de gegevens van de biologische herkomst van een kind. Die registratie houdt geen vestiging in van de afstamming en kan dus niet als ouderschap worden beschouwd.

De afstamming kan doorgaans op vier verschillende wijzen worden vastgesteld: van rechtswege (automatisch), door een administratieve handeling, bij gerechtelijke beslissing of door adoptie. Ten opzichte van een vrouw noemt men de afstamming in de regel moederschap, ten opzichte van een man vaderschap.

Moederschap

Wij behandelen hier onder "moederschap" als elk ouderschap van een vrouwelijke ouder. De moeder is in de regel de vrouw die van het kind is bevallen. Soms geldt de intentie als grondslag voor moederschap, met name bij medisch begeleide voortplanting. Een tweede vrouwelijke ouderschap kan in diverse systemen worden gevestigd ten aanzien van de vrouw die de intentie heeft om ouder te zijn van een kind van wie zij niet (maar doorgaans wel haar vrouwelijke partner) is bevallen. Dit tweede ouderschap heet enkel in Nederland "moederschap"; in België "meemoederschap"⁵ en in andere systemen tweede vrouwelijke ouderschap.⁶

Het moederschap wordt ten eerste automatisch gevestigd ten aanzien van de vrouw die van het kind is bevallen, op basis van de aangifte van de geboorte: *mater semper certa est.*⁷ In sommige landen, zoals Frankrijk, Luxemburg en Italië, is discrete of zelfs anonieme bevalling mogelijk.⁸ Automatische vestiging

---

⁴ Bijvoorbeeld art. 185 La. Civ. Code en voorts J. Chull Hah, "Reconsidering the Marital Presumption of Paternity in the New Era", 7 *JDCTA* 2013, 337; H. Shapo, "Matter of life and death: inheritance consequences of reproductive technologies", 25 *Hofstra Law Review* 1997, 1094.

⁵ Wet van 5 mei 2014 houdende de vaststelling van de afstamming van de meemoeder, *Belgisch Staatsblad* 7 juli 2014.

⁶ Bv. Engeland: sec. 42 *Human Fertilisation and Embryology Act 2008*, zoals gewijzigd door de *Marriage (Same Sex Couples) Act 2013*.

⁷ Art. 1:198,1a. Nederlands BW; art. 55-57 en 321, § 1 Belgisch BW; art. 311-25 Frans *Code civil*; sec. 33 *Human Fertilisation and Embryology Act 2008* en M. Wells-Greco, "United Kingdom" in K. Trimmings and P. Beaumont (eds), *International Surrogacy Arrangements*, Oxford: Hart, 2013, p. 369; sec. 7610a. California family Code; art. 184 Louisiana *Civil Code*; sec. 201(a)(1) *UPA*.

⁸ Art. 326 Frans *Code civil*.

van moederschap is er in België en Engeland ook ten aanzien van de tweede vrouwelijke ouder die met de (bevallings)moeder is gehuwd⁹ (of er de geregistreerde partner van is).¹⁰

Moederschap kan voorts worden vastgesteld door een administratieve handeling, bijvoorbeeld een erkenning voor een ambtenaar van de burgerlijke stand. Naast de regel in Nederland¹¹, geldt dit ook in andere landen.¹²

Ook gerechtelijke vestiging van moederschap is mogelijk.¹³ Deze mogelijkheid bestaat ook in andere landen, bijvoorbeeld België¹⁴, Frankrijk¹⁵, Engeland¹⁶, Californië¹⁷, en onder de *Uniform Parentage Act* (UPA)¹⁸.

Ten slotte kan adoptie ook leiden tot het ontstaan van moederschap.¹⁹ Dit geldt uiteraard in alle landen die adoptie kennen.

Vaderschap

De grondslag voor vaderschap is in de regel de verwekking van het kind. Andere grondslagen die worden gehanteerd zijn de intentie tot vaderschap of het bestaan van familie- en gezinsleven ('bezit van staat').²⁰ Ook vaderschap kan automatisch (van rechtswege), door een administratieve handeling, door een gerechtelijke handeling of door adoptie ontstaan.

Het vaderschap kan automatisch worden gevestigd ten aanzien van de man die met de (bevallings)moeder is of was gehuwd,²¹ of haar geregistreerde partner is of was.²² In sommige landen volstaat zelfs feitelijke samenwoning ten tijde van de verwekking om automatisch als vader te worden aangeduid.²³ De *UPA* maakt het ook mogelijk vader te worden op basis van het feit dat iemand

---

⁹ Art. 325/2 Belgisch BW.

¹⁰ Sec. 42 en 48(6)(b) *Human Fertilisation and Embryology Act* 2008.

¹¹ Art. 1:198,1c. Nederlands BW.

¹² Art. 313 Belgisch BW; art. 316 Frans *Code civil*.

¹³ Art. 1:198,1d. Nederlands BW.

¹⁴ Art. 314 Belgisch BW.

¹⁵ Art. 318-1 e.v. Frans *Code civil*.

¹⁶ Sec. 54 *Human Fertilisation and Embryology Act* 2008.

¹⁷ Bv. sec. 7630 e.v. *California Family Code*.

¹⁸ Sec. 201(a)(2) *UPA*.

¹⁹ Art. 1:198,1e. Nederlands BW.

²⁰ Bijvoorbeeld art. 318, § 1 Belgisch BW en sec. 204(a)(5) *UPA*.

²¹ Art. 315 Belgisch BW e.v.; art. 312 e.v. Frans *code civil*. Zie ook sec. 204 *UPA*.

²² Art. 1:199a. en b. Nederlands BW; sec. 35 *Human Fertilisation and Embryology Act* 2008 in Engeland.

²³ Bv. Duitsland § 1600d BGB.

gedurende de eerste twee jaar van het leven van het kind in een huishouding met het kind samenwoont en handelde alsof het kind zijn eigen kind was.²⁴

De vader kan het kind ook erkennen in een administratieve handeling.²⁵ In het Verenigd Koninkrijk (Engeland en Wales, Noord-Ierland en Schotland) kan een niet-gehuwde vader zich laten registreren in de geboorteakte.²⁶

Net zoals moederschap, kan vaderschap ook gerechtelijk²⁷ worden vastgesteld.

Dual paternity

Dual paternity is een constructie waarbij een kind een juridische moeder en mogelijk twee juridisch erkende vaders heeft: 1) de echtgenoot van de moeder en 2) de biologische vader. De aanvaarding van deze constructie betekent dat een rechtsvordering tot vaststelling van vaderschap mogelijk is ondanks het feit dat er reeds een niet-weerlegd vermoeden van vaderschap bestond ten aanzien van een andere man. De verwekker van het kind krijgt zo de rol van financiële ouder en moet voorzien in het levensonderhoud van het kind.

2.1.2 Adoptie

Adoptie is de familierechtelijke betrekking die pas na de geboorte (constitutief) tot stand komt tussen de adoptant(en) en een kind (geadopteerde).

De sterke adoptie vervangt de afstamming volledig en wordt ermee gelijkgesteld; in Frankrijk wordt zelfs een nieuwe geboorteakte opgemaakt. De geadopteerde gaat deel uitmaken van de verwantengroep(en) van de adoptant(en). In sommige landen bestaan uitzonderingen, met name in verband met stiefouderadoptie.

---

²⁴ Sec. 204(a)(5) *UPA*. Dit vermoeden van vaderschap kan onder dezelfde voorwaarden worden weerlegd als het vermoeden van vaderschap op basis van het huwelijk.

²⁵ Art. 199c. Nederlands BW; art. 319 Belgisch BW; art. 316 Frans *Code civil*; sec. 201(b)(2) en sec. 301 e.v. *UPA*. De CIEC-Overeenkomst tot uitbreiding van de bevoegdheid van de autoriteiten belast met de registratie van de erkenning van onwettige kinderen, Rome, 14 september 1961 (Trb. 1962, 96) lijkt ook een consensus te bewerkstelligen tussen de verdragsstaten dat het mogelijk is vaderschap buiten het huwelijk vast te stellen door erkenning.

²⁶ Engeland en Wales: sec. 10A *Births and Deaths Registration Act 1953*; Noord-Ierland: sec. 14 *Births and Deaths Registration (Northern Ireland) Order 1976*, Schotland: sec. 18 *Registration of Births, Deaths and Marriages (Scotland) Act 1965*.

²⁷ Art. 1:199d. Nederlands BW; art. 322 Belgisch BW; art. 318 e.v. Frans *Code civil*; sec. 601 e.v. *UPA*.

De zwakke adoptie vult de afstamming aan. Enerzijds wordt de afstamming met de oorspronkelijke ouders behouden, maar worden de rechten en plichten die eraan zijn gekoppeld, als het ware geschorst. Anderzijds komt een adoptieve familierechtelijke betrekking tot stand met de adoptanten waarbinnen de rechten en plichten van ouderschap actief zijn. De zwakke adoptie brengt doorgaans enkel een betrekking tot stand tussen de adoptant enerzijds en de geadopteerde en diens afstammelingen anderzijds.

Sommige rechtssystemen kennen slechts één adoptievorm; in andere bestaan beide vormen naast elkaar.

Voorts wordt ook een onderscheid gemaakt tussen gesloten en open adoptie. Bij gesloten adoptie is er geen contact tussen de adoptiefamilie en de oorspronkelijke familie; soms blijven zij onbekend voor elkaar. Bij open adoptie is dergelijk contact er wel en is bijvoorbeeld voorzien in omgang van het kind met zijn oorspronkelijke verwanten. Gesloten resp. open adoptie valt niet noodzakelijk samen met sterke resp. zwakke adoptie.

Opmerkelijk is ten slotte dat in de meeste gevallen de wet de adoptant of adoptanten als zodanig benoemt, en niet als (adoptie)moeder of (adoptie)vader.

2.1.3. *De facto* ouderschap

De facto ouderschap is een categorie van ouderschap die bestaat in een aantal staten van de VS, zoals Delaware en het District of Columbia.²⁸ Een *de facto* ouder is iemand die met het kind samenwoont en feitelijk een essentieel deel van het gezag uitoefent voor een bepaalde periode, vaak minimum twee jaar.²⁹ De juridische ouder (met het gezag) moet instemmen met de ontwikkeling van een ouder-kindrelatie tussen het kind en *de facto* ouder. *De facto* ouderschap kan ook een gevolg zijn van de ongeschiktheid van de juridische ouder om de zorg voor het kind te dragen.³⁰

---

²⁸ Art. 8-201c Del. Code; § 16-831.01 (1) D.C. Code.

²⁹ American Law Institute, *Principles of the law of family dissolution: analysis and recommendations*, Neward, New Jersey: LexisNexis 2002.

³⁰ M. A. Mason, N. Zayac, "Rethinking stepparent rights: Has the ALI found a better definition?", 36 *Family Law Quarterly* 2002, 227-254, p. 232.

De status van *de facto* ouder was oorspronkelijk verbonden aan de rol van stiefouder in heteroseksuele gezinnen. Tegenwoordig kan het begrip ook veel ruimer worden gebruikt in nieuwssoortige gezinssamenstellingen.³¹

De juridische status van *de facto* ouder wordt door de rechter toegekend onder een aantal voorwaarden en kan dan leiden tot het verkrijgen van het gezag. Het gaat dus om een beperktere betrekking dan afstamming en adoptie, die samen met die familierechtelijke betrekkingen kan bestaan.

De facto ouderschap moet worden onderscheiden van familie- en gezinsleven in de zin van art. 8 EVRM, waarop wij ingaan in Hoofdstuk 3.³² *De facto* ouderschap is – anders dan de naam aangeeft – immers een juridische status, terwijl familie- en gezinsleven bij uitstek een feitelijke toestand is.

2.1.4. *In loco parentis*

In loco parentis betekent letterlijk ‘in de plaats van een ouder’. Het gaat, voor de doelstellingen van dit rapport, om de wettelijke of rechterlijke toekenning van juridische verantwoordelijkheid aan de persoon die zich ten opzichte van een kind als ouder heeft gedragen.

In loco parentis impliceert zorg met een tijdelijk karakter, anders dan adoptie.³³ Het verschilt van de status van *de facto* ouder in die zin dat *in loco parentis* geen aanspraak op gezag of omgang met zich brengt nadat de relatie die de basis vormde voor de *in loco parentis* verantwoordelijkheden is beëindigd.³⁴

2.2 Ouderlijk gezag en ouderlijke verantwoordelijkheid

2.2.1 Ouderlijk gezag

Het ouderlijk gezag (VS: *custody*) omvat rechten en plichten in verband met de verzorging en opvoeding van minderjarig kinderen. In sommige landen eindigt gezag automatisch bij de handlichting of

---

³¹ W. B. Turner, “The Lesbian De Facto Parent Standard in Holtzman v. Knott: Judicial Policy Innovation and Diffusion”, 22 *Berkeley Journal of Gender, Law & Justice* 2013, 135-182; W.C. Duncan, “The legal fiction of de facto parenthood”, 36 *Journal of Legislation* 2010, 263-271.

³² Zie Hoofdstuk 3, paragraaf 3.7.

³³ *Coons v. Anderson*, 104 S.W.3d 630, 636 (Tex. App. Ct. 2003).

³⁴ *Jones v. Barlow*, 2007 UT 20, 154 P.3d 808.

ontvoogding van een minderjarige.³⁵ In Nederland is dit enkel het geval bij huwelijk of geregistreerd partnerschap van een minderjarige³⁶ en bij meerderjarigverklaring van een 16- of 17-jarige moeder.³⁷

Wie

Zoals de term *ouderlijk* gezag aanduidt, komt dit doorgaans toe aan de ouders bedoeld in hoofdstuk 2.1.³⁸

Nochtans zijn niet alle ouders automatisch *titularis* van het ouderlijk gezag, met name niet de vader wiens vaderschap pas na het moederschap wordt gevestigd. Bovendien komt de *uitoefening* van het gezag niet automatisch toe aan alle titularissen, met name niet bij eenhoofdig gezag (VS: *sole custody*).

Omgekeerd komt het gezag, of een deel ervan, ook toe aan derden op grond van de wet, een rechterlijke beslissing of een overeenkomst. Het gaat bijvoorbeeld om het gezamenlijk gezag met een ander dan een ouder³⁹ of het *kleines Sorgerecht*.

Doorgaans oefenen de verschillende houders van gezag dit gezag gezamenlijk uit (VS: *joint of shared custody*). Wij zullen verderop in dit rapport zien dat diverse mogelijkheden tot verdeling van bevoegdheden bestaan.

Wat

Het ouderlijk gezag omvat verschillende componenten.

Het gaat in de eerste plaats om de daadwerkelijke verzorging en opvoeding, met name de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijke en lichamelijke welzijn en de veiligheid van het kind en het bevorderen van de ontwikkeling van zijn of haar persoonlijkheid. Deze zorg wordt soms ook wel *physical custody* genoemd (VS). Soms blijft deze component beperkt tot een ruim omgangsrecht.

Naast het daadwerkelijk verstrekken van verzorging en opvoeding omvat het gezag ook de bevoegdheid om beslissingen te nemen over en namens het kind. Deze bevoegdheid wordt soms ook *legal custody*

---

³⁵ Art. 371-1 Frans *Code civil*; art. 371 Belgisch BW.

³⁶ Art. 1:233 Nederlands BW.

³⁷ Art. 1:253ha Nederlands BW.

³⁸ Voor de VS, zie *Troxel v. Granville*, 530 U.S. 57, 120 S. Ct. 2054, 147 L. Ed. 2d 49 (2000); *Herrera v. Herrera*, 409 S.W.2d 395 (Tex. 1966); *In re Ko. W.*, 774 A.2d 296 (D.C. 2001).

³⁹ Art. 1:253t Nederlands BW.

genoemd (VS).⁴⁰ Er bestaan verschillende categorieën van beslissingen: dagelijkse beslissingen, belangrijke beslissingen en noodbeslissingen.⁴¹

Het ouderlijk gezag omvat verder de vertegenwoordigingsbevoegdheid en de beheersbevoegdheid over het vermogen van het kind.

2.2.2 Ouderlijke verantwoordelijkheid

De Brussel *Ilbis*-Verordening⁴² en het Haags Kinderbeschermingsverdrag van 1996⁴³ gebruiken de term “ouderlijke verantwoordelijkheid” in plaats van “ouderlijk gezag”. Deze term is meer kindvriendelijk en stelt het kind centraal. Het is een overkoepelende term, geïnspireerd door het IVRK.⁴⁴

De verordening bevat een definitie van ouderlijke verantwoordelijkheid, namelijk alle rechten en verplichtingen die een natuurlijke of rechtspersoon heeft en die betrekking hebben op de persoon of het vermogen van een kind. Dergelijke ouderlijke verantwoordelijkheid kan ontstaan van rechtswege (bv. het ouderlijk gezag van de ouders van het moment dat de afstammingsband vaststaat), door een rechterlijke beslissing of door een rechtsgeldige overeenkomst.⁴⁵ Ouderlijke verantwoordelijkheid omvat gezagsrecht en omgangsrecht, dus ook beslissingen over het verblijf van het kind, omgang met het kind en de overdracht van ouderlijk gezag naar andere personen of instellingen.

De term “persoon die de ouderlijke verantwoordelijkheid draagt” wordt dan ook breed geïnterpreteerd. Elke persoon die beschikt over de rechten en plichten ten opzichte van een kind kan in aanmerking

---

⁴⁰ C.S. Donnelly, "When custody of the grandkids is at issue", *The Pennsylvania Lawyer*, November/December 2014, 22-25. Zie over *joint legal custody*: S.H. Klein, *Strategies For Family Law in New York, 2015 Edition. Leading Lawyers on Navigating changing Family Law Trends, Developing Effective Strategies, and Building Client Relationships*, Eagan: Aspatore Law Books - Thomson Reuters, 2015.

⁴¹ J. de Boer, *Asser 1* Personen- en Familierecht*, Kluwer 2010, nr. 815-819. Over noodbeslissingen, zie bv. Louisiana Civil Code art. 41-43.

⁴² Verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, *OJ L* 23 december 2003, afl. 338, 1.

⁴³ Verdrag van Den Haag van 19 oktober 1996 inzake de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen, Trb. 197, 299.

⁴⁴ Art. 18 VRK; zie P. Lagarde, Rapport bij het Kinderbeschermingsverdrag van Den Haag 1996, <http://www.hcch.net/upload/exp134.pdf>, para. 14.

⁴⁵ Art. 2(7) Brussel *Ilbis*.

komen als een persoon met ouderlijke verantwoordelijkheid, zelfs als hij of zij houder is van slechts één element ervan, bijvoorbeeld omgangsrecht toegekend aan grootouders.⁴⁶

In Engeland en Wales wordt ook de term "ouderlijke verantwoordelijkheid" gehanteerd, en het gezag wordt beschouwd als een belangrijk onderdeel hiervan.⁴⁷

2.2.3 Gezagsrecht

“Gezagsrecht” is een vertaling van de Engelse term “custody rights”.⁴⁸ Dit omvat “*de rechten en verplichtingen die betrekking hebben op de zorg voor de persoon van een kind, in het bijzonder het recht de verblijfplaats van het kind te bepalen.*”⁴⁹

De verordening-autonome definitie over "gezagsrecht" van Brussel II *bis* ten spijt, bestaan er verschillen in de invulling van dit begrip in de verschillende lidstaten. In sommige lidstaten verkrijgt een ongehuwde vader bijvoorbeeld automatisch gezagsrecht van het moment dat de afstammingsband vaststaat. In andere lidstaten moeten deze ongehuwde vaders een extra administratieve of rechterlijke stap zetten om hun gezagsrecht te laten vastleggen. Dit verschil is aan bod gekomen in het kader van internationale kinderontvoering in de *McB* zaak voor het Hof van Justitie.⁵⁰ Het Hof oordeelde dat *wat* het gezagsrecht is autonoom wordt gedefinieerd, maar *wie* dergelijk gezag draagt een vraag is die naar nationaal recht moet worden beantwoord. Dit oordeel van het Hof werd mede bepaald door de expliciete verwijzing in de definitie van "ongeoorloofde overbrenging of niet doen terugkeren van het kind" in Brussel II *bis* naar het recht van de staat van de gewone verblijfplaats van het kind vóór de overbrenging of niet doen terugkeren.⁵¹ Er is nog geen rechtspraak van het Hof van Justitie over de autonome invulling van "gezagsrecht" of "ouderlijk gezag" in andere domeinen dan kinderontvoering.

De term “gezagsrecht” staat vaak tegenover "access" of “omgangsrecht”. Dit geeft de indruk, wat lange tijd ook overeenkwam met de realiteit, dat kinderen van gescheiden ouders hoofdzakelijk bij één ouder

---

⁴⁶ U. Magnus en P. Mankowski, *European Commentaries on Private International Law: Brussels IIbis Regulation*, München: Sellier, 2012, p. 84.

⁴⁷ R. Probert e.a., *A more principled approach to parental responsibility in England and Wales?* In J. Mair en E. Orucu (eds.), *Juxtaposing Legal Systems and the Principles of European Family Law on Parental Responsibilities*, 2010, Intersentia, p. 213.

⁴⁸ Art. 3 Verdrag van Den Haag van 25 oktober 1980 betreffende de burgerrechtelijke aspecten van internationale ontvoering van kinderen; art. 2 Brussel IIbis-Verordening.

⁴⁹ Art. 2 (9) Brussel IIbis-Verordening; art. 5(a) Kinderontvoeringsverdrag. Zie ook sec. 3 Children's Act 1989 (Engeland en Wales).

⁵⁰ HvJ C-400/10, *McB*, 5 oktober 2010, www.curia.eu.

⁵¹ Art. 2 (11) Brussel II *bis*. Deze definitie werd overgenomen van art. 3a) Kinderontvoeringsverdrag van Den Haag 1980.

woonden en louter contact hadden met de andere ouder. Het Engelse recht gebruikt deze terminologie niet meer, maar verwijst naar "care" (zorg voor het kind) en "contact".⁵²

Omgang

Aan sommige personen komt, op grond van een nauwe persoonlijke betrekking met een kind of op andere gronden, een recht toe op omgang met en informatie over een kind⁵³. Voor zover het gaat om niet-gezaghouders, blijven deze rechten verder onbesproken in dit rapport. Het is wel van belang te begrijpen dat 'quasi'-meerouderschap en -gezag kan ontstaan op dit soort gronden. Het gaat bijvoorbeeld om de verwekker van een kind aan wie omgang wordt toegekend. Feitelijk ontstaat meerouderschap en -gezag, terwijl dit juridisch als dusdanig niet zichtbaar is.

2.2.4 Voogdij

"Voogdij" is een vervangend gezag voor ouderlijk gezag, dat in het leven wordt geroepen omdat de ouders het gezag niet kunnen of niet mogen uitoefenen, bijvoorbeeld omdat ze overleden zijn.⁵⁴ Voogdij valt buiten het bestek van dit rapport. Toch besteden wij er soms aandacht aan, wanneer voogdij naast ouderlijk gezag bestaat en om die reden interessant is voor de bestudering van meeroudergezag.

2.4. Andere begrippen

2.4.1 Comity

Deze term betekent internationaal respect of achting voor de soevereiniteit van andere landen, en daarbij achting voor hun recht. Het begrip komt uit de common law. Onderliggend is een welwillendheid die staten elkaar wederkerig betrachten. Het begrip komt terug op twee vlakken: 1) het is relevant als verantwoording waarom rechtbanken buitenlands recht toepassen (hoewel dit een controversiële verantwoording is⁵⁵) en 2) het geldt als een van de redenen voor de erkenning van buitenlandse beslissingen.

---

⁵² Zie Children's Act 1989 (Engeland en Wales).

⁵³ Art. 377f Nederlandse BW; art. 375bis Belgisch BW.

⁵⁴ Art. 295 e.v. Nederlands BW; art. 389 Belgisch BW; art. 373-3 en 373-5 Franse *Code civil*.

⁵⁵ J. Fawcett en J.M. Carruthers, *Cheshire, North & Fawcett: Private International Law*, 14e uitg., Oxford University Press, Oxford, 2008, 5.

Hoofdstuk 3. Meerouderschap

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk bedoelen wij met meerouderschap de situatie waarin een kind meer dan twee juridisch-erkende ouders heeft. De basis hiervan kan oorspronkelijke afstamming of adoptie zijn. Wij gaan uit van een ouderschapsbegrip dat niet leeg is, maar waar een pakket van rechten en plichten aan vasthangt, ook al verschilt de inhoud van de rechten en plichten in de diverse rechtssystemen.

Dit hoofdstuk bespreekt wetgeving, rechtspraak en rechtsleer over meerouderschap. Er komen vragen aan bod zoals of meerouderschap in het desbetreffende rechtstelsel bekend is, hoe het tot stand komt, hoe het wordt geregeld en wat de juridische gevolgen ervan zijn. Eerst maakten wij een *quick scan* naar de landen waar het juridisch meerouderschap op de een of andere manier bestaat. Wij bespreken dan de regelingen van een aantal landen in meer detail. Voor deze bespreking kozen wij in Europa landen die zwakke adoptie kennen, in de VS een aantal staten waar het fenomeen meerouderschap of vergelijkbare constructies voorkomen, en Australië en Nieuw-Zeeland waar meerouderschap al op de tafel lag. Canada, waar British Columbia een uitgewerkte regeling over meerouders bevat, is het onderwerp van een afzonderlijk rapport⁵⁶ en valt daarom buiten het bestek van dit rapport.

---

⁵⁶ M. Vonk, Rapport naar aanleiding van vragen van de Staatscommissie Herijking Ouderschap over het meerouderschap in British Columbia, Canada, Afdeling Jeugdrecht Universiteit Leiden, 5 februari 2015.

3.2 Quick Scan

Het tabel hieronder geeft de resultaten weer van een *quick scan*. Dit betekent dat wij een breed onderzoek hebben uitgevoerd op basis van beschikbare bronnen (zie Bijlagen 1-5); voor de Europese landen consulteerden wij bovendien experts uit het netwerk van de *Commission for European Family Law*.⁵⁷ De tabel is summier en kan daarom niet alle nuances bevatten. De wetgeving van de vermelde landen staan opgesomd in Bijlagen 1 en 3. De bespreking die nadien volgt, bevat een diepere analyse.

Op verzoek van de begeleidingscommissie hebben wij voor de EU/EER bij de bespreking van landen waar iets vergelijkbaars met meerouderschap bestaat, enkel rekening gehouden met rechtsfiguren die tot de staat van de personen behoren. Bijgevolg gaan wij niet in op met name het ‘bezoekouderschap’ onder de vorm van recht op contact en informatie op grond van een nauwe persoonlijke betrekking, of het ‘betaalvaderschap’ onder de vorm van een onderhoudsverplichting ten laste van de verwekker. In andere dan continentale rechtssystemen valt zulk onderscheid minder gemakkelijk te maken.

Tabel 3.1: Quick Scan Meerouderschap

	Meerouderschap	Vergelijkbare figuur	Geen meerouderschap
EU/EER		Gewone/zwakke adoptie: België, Frankrijk, Luxemburg Tweede erkenning: België (art. 329 BW) Adoptie door een stiefouder terwijl de andere ouder zijn/haar	Bulgarije, Cyprus, Denmark, Duitsland, Engeland & Wales, Estland, Finland, Griekland, Hongarije, Kroatië, Letland, Litouwen, Malta, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Portugal, Roemenië, Slovenië, Spanje, Tsjechië, Zweden,

⁵⁷ zie <http://ceflonline.net/experts/>.

		ouderschap behoudt: Italië	Zwitserland.
Noord-Amerika	<p>VS: Californië, Louisiana, Pennsylvania</p> <p>Delaware (theoretische mogelijkheid; nog niet bevestigd in de rechtpraak)</p> <p>Canada: British Columbia</p>	<p>Third parent adoption: Alaska</p> <p><i>Dual paternity</i> enkel met betrekking tot alimentatie: Nebraska</p> <p><i>Dual paternity</i> enkel met betrekking tot omgangsrecht voor de biologische en de stiefvader: Indiana</p> <p>Ex lesbische partner wordt beschouwd als <i>de facto</i> ouder: Maine;</p> <p>Overeenkomst met betrekking tot ouderschap in geval van kunstmatige inseminatie, tussen lesbisch stel en de donor: Washington D.C.</p> <p>Derde 'ouder'/biologische vader</p>	<p>New Hampshire, New York, Wyoming, Colorado.</p> <p>Andere provincies van Canada</p>

		heeft enkele rechten: Minnesota	
Zuid-Amerika	Argentinië		
Oceanië			Australië, Nieuw-Zeeland

3.3 EU/EER landen

In geen van de EU-lidstaten is meerouderschap op grond van afstamming thans mogelijk. Het uitgangspunt voor de vaststelling van ouderschap op grond van afstamming is dat een kind tegelijkertijd maximaal twee juridische ouders heeft. In een aantal landen kan het gaan om twee personen van gelijk geslacht. Het voorgaande geldt ook voor de adoptie. In de meeste Europese landen is de vaststelling van ouderschap vergelijkbaar met Nederland.

In sommige landen bestaat (naast de volle of sterke adoptie) de gewone of zwakke adoptie.⁵⁸ De afstamming met de oorspronkelijke ouder(s) blijft in die gevallen behouden, met als gevolg dat meer dan twee ouders juridisch worden erkend, nl. maximaal twee ouders in afstamming en maximaal twee ouders in zwakke adoptie. Wij bespreken die gevallen hieronder kort.⁵⁹

In sommige landen bestaan er voorstellen tot wetwijzigingen met het oog op de invoering van vormen van meerouderschap. Soms pleiten auteurs daarvoor, bijvoorbeeld als gepaste oplossing voor nieuw-samengestelde gezinnen, waar er vaak meer dan twee personen *de facto* ouder zijn van het kind. Wij bespreken ook deze suggesties hierna.

3.3.1 België

In België laten twee rechtsfiguren toe om tot een situatie te komen die vergelijkbaar is met meerouderschap.

In de eerste plaats is er artikel 329 BW. Op basis van deze bepaling kunnen ten aanzien van een kind niet meer dan twee afstammingsbanden *uitwerking* hebben. Een kind kan maximaal één moeder en maximaal één vader dan wel één meemoeder hebben. Vervolgens bepaalt art. 329 BW dat als een kind wordt erkend door meer dan een persoon [per categorie ouder], enkel de eerste erkenning gevolg heeft zolang ze niet is vernietigd. Concreet is een vrouw of man *ontvankelijk* om een kind bij authentieke akte te erkennen als tweede moeder of tweede vader of meemoeder, maar blijft die erkenning *zonder uitwerking*. Zij heeft met andere woorden geen enkel rechtsgevolg, buiten dat er akte van wordt genomen.⁶⁰ Meerouderschap kan aldus worden gevestigd, zij het zonder rechtsgevolgen.

---

⁵⁸ Bijvoorbeeld België: art. 353-354 BW; Frankrijk: art. 363-364 *Code civil*; Luxemburg: art. 358-359 *Code civil*.

⁵⁹ Het Nederlandse recht kent alleen sterke adopties.

⁶⁰ A. Heyvaert en R. Vancraenenbroeck, "Artikel 329 BW" in *Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*. Een Omzendbrief van 22 december 2014, *Belgisch Staatsblad* 29 december 2014 (3de editie) vermeldt ten onterechte dat niet meer dan twee afstammingsbanden kunnen worden "vastgesteld", zodat een kind "maar twee ouders kan hebben".

In de tweede plaats bestaat in België – net als in Frankrijk en Luxemburg – de (zwakke) *gewone adoptie* naast de (sterke) volle adoptie. In geval van volle adoptie houdt de geadopteerde “op tot zijn oorspronkelijke familie te behoren” en verkrijgt hij in de adoptiefamilie een statuut “als ware het kind geboren uit de adoptant of de adoptanten”.⁶¹ In Frankrijk wordt bij volle adoptie zelfs een nieuwe geboorteakte opgesteld en is de eerste geboorteakte nietig.⁶² In geval van gewone adoptie blijft de geadopteerde behoren tot zijn oorspronkelijke familie.⁶³ Bovendien komt een familierechtelijke betrekking tot stand tussen de adoptant(en) enerzijds en de geadopteerde en zijn afstammelingen anderzijds. De wet regelt de uitwerking van de gewone adoptie hiërarchisch ten opzichte van de oorspronkelijke afstamming: de adoptie gaat voor. Vermeldenswaard is voorts dat de afstamming nog kan worden vastgesteld ten opzichte van de geadopteerde, zij het dat die afstamming geen uitwerking kan hebben die strijdig is met de gevolgen van de adoptie.⁶⁴

De geadopteerde staat dus in familierechtelijke betrekking tot zowel de adoptant(en) als de oorspronkelijke ouder(s). Omdat uit beide familiale betrekkingen rechten en plichten voortvloeien die tot ouderschap behoren (zie hierna), blijkt dus dat de gewone (zwakke) adoptie een vorm van meerouderschap tot gevolg heeft.

Een belangrijke beperking is wel dat een persoon in de regel slechts éénmaal gewoon kan worden geadopteerd door één persoon of door een (echt)paar. Bijgevolg is na scheiding van de ouders adoptie mogelijk door één stiefouder, maar niet door de eventuele andere stiefouder.

Onder de juridische band met de adoptant(en) na zwakke adoptie vallen:

- Naam: de geadopteerde krijgt in de regel de naam/namen van de adoptant(en),⁶⁵
  - Ouderlijk gezag, wettelijk genot en beslissingsrecht in verband met de staat van de persoon.⁶⁶
- Als de adoptant(en) voor de meerderjarigheid of ontvoogding van de geadopteerde overlijdt/overlijden, gaat het ouderlijk gezag niet automatisch terug naar de oorspronkelijke ouders, maar wordt de voogdij geregeld;⁶⁷

---

⁶¹ Art. 356-1 Belgisch BW.

⁶² Art. 354 Frans *Code civil*. Iets minder verregaand in Luxemburg: art. 1043 *Nouveau Code de Procédure Civile*.

⁶³ Voor Frankrijk uitdrukkelijk art. 364 Frans *Code civil* en voor Luxemburg uitdrukkelijk art. 358 Luxemburgs *Code civil*.

⁶⁴ Art. 350 Belgisch BW.

⁶⁵ Art. 353-1 Belgisch BW.

⁶⁶ Art. 353-8 Belgisch BW.

⁶⁷ Art. 353-9 Belgisch BW.

- Huwelijksbeletselen: er ontstaan beperktere huwelijksbeletselen dan in de oorspronkelijke familie.⁶⁸
- Levensonderhoud: de adoptant(en) is/zijn levensonderhoud verschuldigd aan de geadopteerde en deze is levensonderhoud verschuldigd aan de adoptant(en) als ze behoeftig zijn.⁶⁹
- Erfrechtelijke aanspraken: de geadopteerde verkrijgt in de nalatenschap van de gewoon adoptant(en) dezelfde rechten als afstammelingen. Hij verkrijgt geen rechten in de nalatenschap van bloedverwanten van de gewoon adoptant(en); met hen is immers geen familierechtelijke betrekking ontstaan.⁷⁰ De nalatenschap van de gewoon geadopteerde die zonder partner of nakomelingen overlijdt, wordt als volgt verdeeld tussen de oorspronkelijke familie enerzijds en de gewoon adoptant(en) anderzijds. Eerst nemen beide groepen de goederen terug die de geadopteerde van hen uit nalatenschap of schenking verkreeg en die nog *in natura* in de nalatenschap aanwezig zijn. De overige goederen worden in gelijke helften verdeeld tussen beide groepen.⁷¹
- Herroeping van de adoptie: dit is mogelijk om zwaarwichtige redenen.⁷²

Onder de juridische band met de oorspronkelijke ouder(s) vallen:

- Naam: de geadopteerde kan verzoeken dat hij (één onderdeel van zijn samengestelde) naam zou behouden, voorafgegaan of gevolgd door (één onderdeel van) de (samengestelde) naam van één van de adoptanten.⁷³ Als de geadopteerde ouder is dan 18 jaar, kan aan de rechtbank vragen dat zijn naam onveranderd blijft.⁷⁴
- Ouderlijk gezag: als de adoptant(en) overlijdt/overlijden, of in de onmogelijkheid zijn het ouderlijk gezag uit te oefenen, kan/kunnen de oorspronkelijke ouder(s) aan de rechtbank vragen dat zij opnieuw het ouderlijk gezag krijgen.⁷⁵

---

⁶⁸ Art. 353-13 Belgisch BW.

⁶⁹ Art. 353-14 Belgisch BW.

⁷⁰ Art. 353-15 Belgisch BW.

⁷¹ Art. 353-16 Belgisch BW. Zie verder F. Swennen, "De juridische gevolgen van de adoptie", in P. Senaevé en F. Swennen (eds.), *De hervorming van de interne en de internationale adoptie*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 121-164.

⁷² Art. 354-1 Belgisch BW.

⁷³ Art. 353-1 Belgisch BW.

⁷⁴ Art. 353-3 Belgisch BW.

⁷⁵ Art. 353-9 en 353-10 Belgisch BW.

- Levensonderhoud: de geadopteerde is levensonderhoud verschuldigd aan zijn of haar oorspronkelijke ouder(s). De oorspronkelijke ouders zijn levensonderhoud verschuldigd aan de geadopteerde als hij of zij dit niet kan verkrijgen van de adoptant(en).⁷⁶
- Erfrechtelijke aanspraken: de geadopteerde behoudt de aanspraken ten aanzien van de oorspronkelijke ouder(s) en zijn andere bloedverwanten.⁷⁷ De oorspronkelijke ouder(s) of zijn/hun erfgenamen hebben recht op de goederen die de geadopteerde van hen uit nalatenschap of door schenking heeft verkregen, als zij nog in de nalatenschap van de geadopteerde aanwezig zijn. De andere goederen worden in gelijke delen verdeeld tussen de oorspronkelijke en de adoptieve familie.⁷⁸

De Belgische Senaat stelt momenteel een informatieverlag op met betrekking tot een mogelijke regeling van duo-vaderschap (voor mannelijke homoseksuelen), draagmoederschap en meeroudergezag.⁷⁹ Meerouderschap wordt niet behandeld. Belangrijk om te weten is bovendien dat de Senaat geen wetgevende bevoegdheid heeft.

3.3.2 Frankrijk

Zoals vermeld, bestaat in Frankrijk ook een zwakke adoptievorm (*adoption simple*)⁸⁰; deze laat net als in België toe een vorm van meerouderschap te creëren.⁸¹ Ook in Frankrijk is slechts één gewone stiefouderadoptie mogelijk.⁸²

Een Franse staatscommissie *Filiation, origines, parentalité* heeft einde 2014 voorgesteld om de gewone adoptie verder op te rekken richting meerouderschap. Voortaan zou een kind tweemaal gewoon kunnen worden geadopteerd, nl. door de (nieuwe) partner van elk van zijn beide ouders., Elke ouder kan dus één nieuw (stief)ouderschap doen ontstaan. Aldus zou het vier ouders kunnen hebben, nl. twee oorspronkelijke ouders en twee gewoon adoptanten. De vier ouders zouden titularis zijn van het ouderlijk gezag, maar dit gezag zou in de regel enkel worden uitgeoefend door de twee oorspronkelijke ouders. Enkel de rechtbank zou de uitoefening van het gezag over de vier ouders kunnen verdelen (zie

⁷⁶ Art. 353-14 Belgisch BW.

⁷⁷ Art. 353-15 Belgisch BW.

⁷⁸ Art. 353-16 Belgisch BW.

⁷⁹ Zie de stand van zaken op de website van de Senaat:

<http://www.senate.be/www/?Mlval=/dossier&LEG=6&NR=98&LANG=nl>.

⁸⁰ Art. 360 Frans *Code civil*.

⁸¹ I. Corpart, *La pluriparentalite en chantier*, Cites 2006/4, nr. 28, 13,

⁸² Cass.fr. (1ste civ.) 12 januari 2011, n° 09-16.527, www.courdecassation.fr.

daarover verder hoofdstuk 4.3.3.).⁸³ De dubbele adoptie is vooral zinvol ingeval beide ouders een nieuwe partner hebben en het kind dus twee stiefouders heeft. Het komt er dan niet meer op aan wie het snelst adopteert. Niettemin raadt de staatscommissie stiefouderadopties wel af; zij ziet meer heil in vormen van meeroudergezag (daarover hoofdstuk 4.3.3.). De dubbele adoptie wordt dan vooral zinvol voor intentioneel meerouderschap, met name van een lesbisch paar en een homopaar.⁸⁴

Een andere aanbeveling van de staatscommissie is dat de biologische ouders die niet de juridische ouders zijn, steeds worden geregistreerd met het oog op de toegang tot de herkomstgegevens van het kind.⁸⁵ Dit is echter geen meerouderschap omdat met de biologische ouders geen familierechtelijke betrekking tot stand komt.

3.3.3 Luxemburg

Wij verwijzen naar hoofdstuk 3.3.1. en de bespreking van de gewone adoptie, die ook in Luxemburg bestaat.

3.3.4 Verenigd Koninkrijk: Engeland en Wales

Het juridische ouderschap in Engeland en Wales is beperkt tot twee personen.⁸⁶ De juridische ouders kunnen van verschillend of van hetzelfde geslacht zijn. Ouderschap dat van rechtswege ontstaat is beperkt tot één juridische moeder en één juridische vader, of één juridische moeder en één co-ouder (een vrouwelijke partner van de moeder).⁸⁷ Een homopaar kan het vaderschap laten vaststellen via een gerechtelijke beslissing na draagmoederschap.⁸⁸ De echtgenoten hebben ook de mogelijkheid het kind te adopteren.⁸⁹

Aangezien in Engeland meerdere vormen van meeroudergezag mogelijk zijn,⁹⁰ is de vraag gerezen of meerouderschap een gewenste oplossing zou kunnen zijn voor met name nieuw-samengestelde gezinnen waar meer dan twee volwassenen *de facto* een ouderrol op zich nemen.⁹¹

---

⁸³ I. Théry, A-M. Leroyer, *Filiation, origines, parentalité. Le droit face aux nouvelles valeurs de responsabilité generationnelle*, 2014, p. 143.

⁸⁴ I. Théry en A-M. Leroyer, *Filiation, origines, parentalité. Le droit face aux nouvelles valeurs de responsabilité generationnelle*, 2014, p. 135-136.

⁸⁵ I. Théry en A-M. Leroyer 2014, p. 53.

⁸⁶ Introduction the Children Act 1989, HMSO (1989 para 1.3.).

⁸⁷ C. Lind en T. Hewitt, "Law and the complexities of parenting: parental status and parental function", 31 *Journal of Social Welfare & Family Law*, 2009, 391-406. De term *co-mother* wordt er bewust niet gebruikt.

⁸⁸ Sec. 54, Human Fertilisation and Embryology (HFEA) 2008.

⁸⁹ Sec. 144 (4) (a) en (b) Adoption and Children Act 2002.

⁹⁰ Verder in hoofdstuk 4.

Tijdens de consultaties voorafgaand aan het opstellen van Human Fertilisation and Embryology Act 2008 (HFEA),⁹² werd de toekenning van het juridische ouderschap aan meer dan twee personen overwogen. Het *Departement of Health* wees deze optie echter in een vroeg stadium af: een dergelijke constructie was te controversieel. De beperking tot twee juridische ouders heeft evenwel tot gevolg dat het ouderlijk gezag in Engeland en Wales niet steeds samenvalt met het juridische ouderschap.⁹³ Immers, het is naar Engels recht wel mogelijk dat meer dan twee personen zijn belast met het ouderlijk gezag.

Sedertdien is er rechtsgeleerde aandacht voor de vraag hoe het twee-ouderparadigma aan de maatschappelijke realiteit zou kunnen worden aangepast. Op die manier kan ook rechtsonzekerheid worden voorkomen. SMITH bijvoorbeeld bespreekt zes beslissingen over lesbische ouderschapsprojecten die dateren van voor de HFEA.⁹⁴ De lesbische paren waren de primaire verzorgers van het kind, maar de donoren konden het vaderschap opeisen. Een geschil ontstond telkens toen de bekende donor meer contact en betrokkenheid zocht bij de opvoeding van het kind. De auteur wijst op de verschillende benaderingen in de beslissingen over de rol van donoren.⁹⁵ Zij gebruikt haar analyse om te argumenteren van de HFEA niet ver genoeg gaat en dat wetgeving nodig is voor de juridische erkenning van drie (of meer) ouders.⁹⁶

Toch geeft de auteur ook toe dat de toekenning van een *parental status* aan meer dan twee personen het aantal geschillen kan doen toenemen en mogelijk in strijd komt met het belang van het kind.⁹⁷

3.3.5 Conclusie

In de onderzochte Europese landen bestaat er nergens volwaardig meerouderschap. De onderzochte landen hanteren twee-ouderschap, meestal van een moeder en een vader. Oorspronkelijk ouderschap van twee vrouwen is daarnaast in een groeiend aantal landen mogelijk. Door het verbod van

---

⁹¹ T. Callus, "A new parenthood paradigm for twenty-first century family law in England and Wales?", 32 *Legal Studies*, 2012 347–368, p. 353 *et seq.*

⁹² <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/22/contents>.

⁹³ C. Lind en T. Hewitt, "Law and the complexities of parenting: parental status and parental function", 31 *Journal of Social Welfare & Family Law*, 2009, 391-406, p. 394.

⁹⁴ L. Smith *Tangling the web of legal parenthood: legal responses to the use of known donors in lesbian parenting arrangements*", 33 *Legal Studies*, 2013, 355-381.

⁹⁵ *Ibid*, p. 364.

⁹⁶ *Ibid*, p. 376-377.

⁹⁷ Smith 2013, p. 376, 377.

draagmoederschap in de meeste Europese landen⁹⁸ komt de erkenning van twee juridische vaders in oorspronkelijke afstamming niet voor. Adoptie is daarvoor in aantal landen een optie.

In België, Frankrijk en Luxemburg bestaat de zwakke adoptie, waardoor er een juridische band met meer dan twee ouders ontstaat. De Nederlandse wetgever heeft de zwakke adoptie niet opgenomen in het Nederlandse BW. In de discussies over meeroudergezag in Frankrijk speelt deze rechtsfiguur een belangrijke rol. Het kan ook een tussenstap zijn voor personen die gezamenlijk een kind willen hebben en als juridische ouders erkend willen worden. Het is echter geen erkenning van *oorspronkelijk* meerouderschap (door afstamming).

De evoluties in België en Frankrijk bewijzen dat het meerouderschap en de bezorgdheid over de discrepantie tussen de feitelijke en juridische realiteit een belangrijk thema wordt.

3.4 VS

In een aantal van de onderzochte VS staten bestaat een (theoretische) mogelijkheid van meerouderschap: Californië, Delaware, Louisiana en Pennsylvania. In een aantal andere staten bestaan er mogelijkheden van meerouderschap/ouderschap voor specifieke doeleinden, zoals omgangsrecht en levensonderhoud. Dit is echter nog een nieuw concept in ontwikkeling.⁹⁹

Zoals uitgelegd in Hoofdstuk 2 (Terminologie), zijn er belangrijke verschillen tussen het continentale begrip van ouderschap en de gevolgen die Amerikaanse rechtssystemen verbinden aan ouderschap. De verschillen zijn minder zichtbaar bij het oorspronkelijke ouderschap op grond van afstamming bij de geboorte. Wanneer echter geschillen ontstaan, worden de gevolgen van ouderschap in de VS vaak gefragmenteerd.

Bij de beoordeling van de (niet-)toekenning van deze rechten, geldt het belang van het kind als algemeen principe. Het belang van het kind is in alle vijftig staten van de Verenigde Staten vastgelegd in

---

⁹⁸ Over draagmoederschap, zie K. Boele-Woelki, I. Curry-Sumner, W. Schrama en M. Vonk, "Draagmoederschap en illegale opnemings van kinderen", WODC Rapport, 2011; Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht (Permanent Bureau), "A study of legal parentage and the issues arising from international surrogacy agreements", Preliminary Document No. 3C of the General Affairs and Policy Meeting (maart 2015), http://www.hcch.net/upload/wop/gap2015pd03c_en.pdf; M. Wells-Greco, "United Kingdom" in K. Trimmings and P. Beaumont (eds), *International Surrogacy Arrangements*, Oxford: Hart, 2013, 367-386.

⁹⁹ J. Gupta-Kagan, "Non-exclusive Adoption and Child Welfare", 66 *Alabama Law Review* 2015, 715, p. 744.

wet- en regelgeving.¹⁰⁰ Wij bespreken de regelingen van een aantal staten. Wij beginnen met Californië, die de meest uitgebreide regeling heeft en bespreken dan staten waar de mogelijkheden beperkter zijn.

3.4.1 Californië

De 'ouder-kindrelatie' (*parent-child relationship*) wordt in § 7601 CFC gedefinieerd als de rechtsverhouding tussen een kind en de 'natuurlijke' of adoptieouders, waaraan de wet specifieke rechten en plichten verbindt. Californië is de eerste Amerikaanse staat waar de *Family Code* de mogelijkheid erkent van een onbeperkt aantal juridische ouders in situaties waarin de vaststelling van enkel twee juridische ouders schadelijk zou zijn voor het kind. De wetswijziging van 2013¹⁰¹ die deze mogelijkheid invoert, heeft zijn grondslag in het arrest *Re M.C.*¹⁰² Vóór dit arrest waren combinaties zoals twee vaders (een juridisch en een biologische) plus een moeder of twee moeders plus een vader onmogelijk.¹⁰³

De rechtbank in eerste aanleg¹⁰⁴ erkende in *Re M.C* meerouderschap in de constellatie van twee moeders en één (biologische) vader. Een lesbisch paar was in februari 2008 een geregistreerd partnerschap aangegaan om hun relaties al in mei 2008 te beëindigen. Een van de dames startte daarop een relatie met een man, met wie ze samenwoonde tot september 2008 en van wie ze ook zwanger werd. Vervolgens knoopten de dames hun relatie terug aan, gingen ze samenwonen en traden ze ten slotte in het huwelijk. Het kind M.C. werd staande die relatie geboren in maart 2009. Een paar weken nadien volgde opnieuw een scheiding. De vraag rees nu wie de juridische ouders waren en aan wie gezag en omgang zou toekomen. In eerste aanleg oordeelde de rechter dat er op basis van de *California Family Code* drie ouders waren op grond van de diverse vermoedens van ouderschap. Deze beslissing werd in hoger beroep vernietigd. Het Hof besliste dat de kwestie van juridisch ouderschap moest worden vastgesteld op grond van de *California Family Code*. Volgens deze *Code* konden enkel de biologische moeder en haar echtgenote als ouders worden beschouwd. De biologische vader kon geen rechten ontlenen aan de *Code*, zelfs al was hij de enige person die in een redelijk stabiele omgeving en

---

¹⁰⁰ L.M. Kohm, "Tracing the Foundations of the Best Interests of the Child Standard in American Jurisprudence", 10 *Journal of law & Family studies*, 2008, 337-376, E. Bajackson, "Best Interests of the Child – A Legislative Journey Still in Motion", 25 *Journal of the American Academy of Matrimonial Lawyers*, 2013, 311-355; *McDaniels v. Carlson*, 738 P.2d 254, 262 (Wash. 1987).

¹⁰¹ A.E. Kinsey, "A Modern King Salomon's Dilemma: Why State Legislatures Should Give Courts the Discretion to find that a child has more than two legal parents", 51 *San Diego L. Rev.* 2014, 295, p. 307.

¹⁰² *In re M.C.*, 123 Cal. Rptr. 3d 856, 861 (Cal. Ct. App. 2011).

¹⁰³ *Dawn D. v. Superior Court* (1998) 17 Cal.4th 932; *In re Jesusa V.* (2004) 32 C.4th 588, 10 C.R.3d 205, 85 P.3d 2

¹⁰⁴ *In re M.C.*, 123 Cal. Rptr. 3d 856 (Cal. Ct. App. 2011) (No. CK79091).

zorg voor het kind kon voorzien. De wetgevende discussie over de invoering van meerouderschap was op dit moment wel al aangevangen.

In 2012 werd de *California Senate Bill* (1476) voorgesteld. Deze zou de mogelijkheid bieden tot de vestiging van het ouderschap van drie of meer ouders als de rechter van oordeel was dat die vestiging van meerouderschap het beste het belang van het kind zou dienen.¹⁰⁵ Het voorstel kreeg veel kritiek, specifiek op het punt van het belang van het kind, en werd afgewezen. Op basis van een nieuw voorstel uit 2013 *California Senate Bill* (274) zou de rechter kunnen beslissen dat een kind meer dan twee juridische ouders heeft, als de vestiging van het ouderschap van minder ouders schadelijk zou zijn voor het kind.¹⁰⁶ De maatstaf werd dus omgekeerd. Om in aanmerking te komen als juridische ouder, moet de betreffende persoon zich wel kunnen beroepen op één van de vermoedens van ouderschap uit de *California Family Code*.¹⁰⁷ De rechter dient verder de precieze gevolgen te bepalen van de vaststelling van meerouderschap, onder andere op het vlak van gezag en omgang en alimentatieplicht. Ouderschap kan dus een veranderlijke bundel van rechten en plichten zijn.

Naast de net besproken vestiging van de oorspronkelijke afstamming, is ook de (open) adoptie mogelijk zonder dat de oorspronkelijke afstamming van het kind wordt verbroken, zolang deze beslissing in het beste belang van het kind is.¹⁰⁸

3.4.2 Louisiana

Afstamming wordt in Louisiana vastgesteld door het bewijs van moederschap of vaderschap of door adoptie.¹⁰⁹ Louisiana hanteert het principe van twee-ouderschap. Meerouderschap is er enkel mogelijk in de vorm van *dual paternity*.¹¹⁰ De artikelen 197 en 198 *Louisiana Civil Code* laten het kind resp. de beweerde vader sinds 2005 toe om een vordering in te stellen tot vestiging van het vaderschap van de biologische vader, ook al staat het vaderschap reeds vast op basis van huwelijk of erkenning. De ene en de andere vordering zijn aan beperkingen onderworpen. Bovendien komt de vestiging van het

---

¹⁰⁵ § 7612 (b) van de *California Senate Bill* 1476 bevatte het volgende: "...In an appropriate action, a court may find that a child has more than two natural or adoptive parents if required to serve the best interest of the child..."

¹⁰⁶ § 7612 (c) van het aanvaarde Voorstel luidt: " In an appropriate action, a court may find that more than two persons with a claim to parentage under this division are parents if the court finds that recognizing only two parents would be detrimental to the child..." Voor de volledige bepaling, zie Bijlage 3.

¹⁰⁷ Deze vermoedens zijn opgenomen in §§ 7540-7541, 7570-7577 en 7611, zie Bijlage 3.

¹⁰⁸ N. Polikoff, "Response: And Baby Makes ... How Many? Using *In re M.C. To Consider Parentage of a Child Conceived Through Sexual Intercourse and Born to a Lesbian Couple*", 100 *Georgetown Law Journal*, 2012, 2015-2050.

¹⁰⁹ Art. 179 *Louisiana Civil Code*.

¹¹⁰ M. B. Jacobs, "More Parents, More Money: Reflections on the Financial Implications of Multiple Parentage", 16 *Cardozo Journal of Law & Gender*, 2009, 217-235, p. 227 *et seq.*

vaderschap niet met een vaste bundel rechten; de rechter dient daarover in het belang van het kind te oordelen.¹¹¹ Bijvoorbeeld kan de biologische vader enkel omgangsrecht krijgen als hij ook financieel instaat voor het kind.¹¹² *Dual paternity* wordt vastgesteld in een juridische procedure ingesteld door de biologische vader, de moeder, het kind zelf of de *Department of Public Welfare*. Er zijn meerdere zaken waarin *dual paternity* werd toegekend (ook voor 2005), meestal om financiële redenen.¹¹³ De rechter kan dus zowel de biologische als de sociale vader juridisch erkennen, maar meestal bevestigt hij de primaire rol van de sociale vader in het leven van het kind, ondanks zijn gebrek aan biologische/genetische band met het kind.¹¹⁴

In de loop van de jaren is *dual paternity* verder 'aangekleed'. Het werd oorspronkelijk ontwikkeld om financiële redenen en als een soort betaalvaderschap. In de loop der jaren is de bundel rechten die kan voortvloeien uit *dual paternity* uitgebreid naar erfrechtelijke aanspraken,¹¹⁵ en werden de sociale en emotionele belangen steeds meer benadrukt.

Het concept van *dual paternity* blijft echter beperkt tot situaties waar een vader wordt toegevoegd aan een traditionele vader-moeder afstamming. Het wordt niet overwogen in het kader van ouderschap van twee ouders van hetzelfde geslacht.¹¹⁶

3.4.3 Pennsylvania

In Pennsylvania kan meerouderschap sedert 2007 tot stand komen op grond van rechtelijke beslissing. De basis daarvoor is het arrest-*Jacob v Shultz-Jacob* van het *Pennsylvania Superior Court/Appellate Court*.¹¹⁷ Op basis van de *in loco parentis*-theorie werd aan de lesbische ex-partner gezag toegekend en een onderhoudsplicht opgelegd naast de moeder en de bekende donor, die een rol in het leven van het

---

¹¹¹ M.B. Jacobs, "My two dads: disaggregating biological and social paternity", 38 *Ariz. St. L.J.*, 2006, 809-856; Sh. A. Kamei, "Partitioning Paternity: The German Approach to a disjuncture between genetic and legal paternity", 11 *San Diego Int'l L.J.* 2010, 509, p. 556.

¹¹² S. McGinnis, "You Are Not The Father: How State Paternity Laws Protect (And Fail To Protect) The Best Interests of Children", 16 *Journal of Gender, Social Policy & the Law* 2008, 319.

¹¹³ *Finnerty v. Boyett*, 469 So. 2d 287 (La. 1985); *Smith v. Cole*, 553 So. 2d 847 (La. 1989); *Smith v. Jones*, 566 So. 2d 408 (La. App. 1990); *Geen v. Geen*, 666 So 2d 1192 (La. Ct. App. 1995); *T.D. v. M.M.M.*, 730 So.2d 873 (La. 1999), *Mouret v. Godeaux*, 886 So 2d 1217 (La Ct. App. 2004).

¹¹⁴ R.L. Kovach, "Sorry daddy – your time is up: rebutting the presumption of paternity in Louisiana", 56 *Loyola Law Review*, 2010, 651-684, p. 659.

¹¹⁵ J. Chull Hah, "Reconsidering the Marital Presumption of Paternity in the New Era", 7 *JDCTA* 2013, 337; H. Shapo, "Matter of life and death: inheritance consequences of reproductive technologies", 25 *Hofstra Law Review* 1997, 1091-1220.

¹¹⁶ L.N. Althouse, "Three's Company? How American Law Can Recognize a Third Social Parent in Same-Sex Headed Families", 19 *Hastings Women's L.J.*, 2008, 171, p. 173.

¹¹⁷ *Jacob v Shultz-Jacob Pa. Super. Ct.* 923 A.2D 473 (2007).

kind opnam en als vader werd gekwalificeerd. Deze drie juridische ouders deelden dus dezelfde rechten en plichten.¹¹⁸ De kinderen zouden ook van de drie ouders erven.

Het Hof gaf aan dat er geen wettelijke grondslag was om een juridische band te creëren tussen de kinderen enerzijds en drie personen anderzijds. De rechters gebruikten het principe van het belang van het kind en de bezorgdheid om hen voldoende te beschermen om tot zijn beslissing te komen.¹¹⁹ Deze beslissing kreeg veel rechtsgeleerde aandacht en persaandacht.¹²⁰

3.4.4 Delaware

De *Delaware Code* gaat uit van een twee-ouderparadigma, maar bevat ook het concept van *de facto parent*.¹²¹ De status van *de facto parent* wordt toegekend als de rechter vaststelt dat de feitelijke ouder:

1. met de steun en toestemming van de ouder of ouders
2. de ouderlijke verantwoordelijkheid ten opzichte van het kind feitelijk heeft uitgeoefend
3. voor een voldoende lange periode zodat zij een ouder-kindrelatie is van aard en strekking.

Hoewel het resultaat vergelijkbaar kan zijn, is dit leerstuk verschillend van de *in loco parentis*-theorie. De wet plaatst de *de facto* ouder op gelijke voet met afstammings- en adoptieve ouders. Maar anders dan bij afstamming en adoptie komt het ouderschap niet automatisch met vaste inhoud vast te staan. Het is de rechter die de status toekent en de inhoud ervan bepaalt. Er komt echter geen afstamming of adoptie tot stand. Hoewel niet uitdrukkelijk aangegeven, lijkt het erop dat de status van *de facto* ouder mogelijk tot ouderschap van drie personen kan leiden.¹²²

3.4.5 Andere VS staten

In sommige staten bestaan minder verre gaande alternatieven: Alaska ('third-parent adoption'),¹²³ Nebraska (*dual paternity* enkel met betrekking tot alimentatie),¹²⁴ Indiana (*dual paternity* enkel met

---

¹¹⁸ 23 Pa Cons Stat § 5322, § 5323 (2007); R.E. Rains, "Three Parents? Jacob v Shultz-Jacob, 923 A 2d 473, 2007 Pa Super Lexis 957 (Pa Super 2007)", 20 *Denning Law Journal*, 2008, 197-210.

¹¹⁹ *Jacob v Shultz-Jacob*, Pa. Super. Ct. 923 A2d at 480.

¹²⁰ Zie bv. *Pennsylvania Court Orders Sperm Donor to Lesbian Couple to Pay Child Support*, AP, 9 mei 2007, beschikbaar via http://www.foxnews.com/printer_friendly_story/0,3566,271116,00.html; R.E. Rains, "Three parents? Jacob v Shultz-Jacob, 923 A 2d 473, 2007 Pa Super Lexis 957 (Pa Super 2007)" 20 *Denning Law Journal*, 2008, 197-210.

¹²¹ Delaware Code tit. 13, § 8-201 (a)(4), (b)(6), (c) (2009).

¹²² N. Polikoff, "A mother should not have to adopt her own child: Parentage laws for children of lesbian couples in the twenty-first century", 5 *Stanford Journal of Civil Rights & Civil Liberties*, 2009, 201 p. 243 en noot 174. Zie ook W.C. Duncan, "The legal fiction of de facto parenthood", 36 *Journal of Legislation* 2010, 263-271, die veel kritiek uit tegen deze wet omdat het volgens hem ingaat tegen de belangen van kinderen.

¹²³ *In re Adoption of A.O.L.*, No. I-JU-85-25 (Alaska Super. Ct. July 23, 1985).

¹²⁴ *State on behalf of J. R. v. Mendoza*, 240 Neb. 149, 481 N.W.2d 165 (1992).

betrekking tot omgangsrecht voor de biologische en de sociale vader), Maine (ex-lesbische partner wordt beschouwd als *de facto* ouder, specifiek in twee-ouder gezinnen),¹²⁵ Washington D.C. (overeenkomst met betrekking tot ouderschap in geval van kunstmatige inseminatie, tussen lesbisch paar en de bekende donor¹²⁶⁻¹²⁷ en een gelijkaardige regeling over *de facto* ouderschap als in Delaware¹²⁸), Minnesota (een overeenkomst betreffende meerouderschap/meeroudergezag wordt niet erkend, wel heeft de derde 'ouder'/biologische vader enkele rechten).¹²⁹

Staten waar geen enkele vorm van meerouderschap bestaat zijn New Hampshire, New York,¹³⁰ Wyoming, en Colorado.¹³¹

3.4.6 Conclusie

De situatie in de staten van de VS verschilt zowel onderling als ten opzichte van de regelgeving in Europese landen, doordat het concept ouderschap minder als staat van de personen met vaste bundel van rechten en plichten wordt gehanteerd.

In Californië wordt meerouderschap expliciet geregeld in de wet. De wetwijziging van 2013 bepaalt dat de rechter het ouderschap van meer dan twee personen mag vaststellen als het schadelijk zou zijn voor het kind om minder ouders te hebben. Er is ons nog geen zaak bekend waarin § 7612 (c) CFC werd toegepast met de vaststelling van meer dan twee ouders tot gevolg.

In tegenstelling tot Californië, bestaat in Louisiana enkel *dual paternity* in combinatie met één moeder en geen *dual maternity* in combinatie met één vader.¹³² Het concept van *dual paternity* wordt echter niet toegepast in constellaties van homo-ouderschap.¹³³ Het gaat doorgaans om de vaststelling van het vaderschap van de verwekker, naast dat van de juridische vader die niet de verwekker is, meestal om

---

¹²⁵ *De facto* parent must be limited to those adults who have fully and completely undertaken permanent, unequivocal, committed, and responsible parental role in the child's life, *C.E.W. v. D.E.W.*, 845 A2d 1144, 1152 (Me 2004). De beslissing betreffende twee-ouder gezin.

¹²⁶ N. Polikoff, "A Mother should not have to adopt her own child: Parentage laws for children of lesbian couples in the twenty-first century", 5 *Stanford Journal of Civil Rights & Civil Liberties*, 2009, 201, p. 245.

¹²⁷ *Schaffer v. Schaffer*, 884 N.E.2d 423 (Ind. Ct. App. 2008).

¹²⁸ D.C. Code § 16-831.01, 831.03 (2001).

¹²⁹ *La Chappelle v. Mitten*, 607 N.W. 2D 151 (Minn Ct. App. 2000).

¹³⁰ *Debra H. v. Janice R.*, 930 N.E.2d 184, 195-96 (N.Y. 2010), de rechter heeft *de facto* ouderschap als een alternatieve manier om ouderschap/status van juridische ouderschap vaststellen bij lesbische koppels afgekeurd.

¹³¹ De rechters hebben *dual paternity* afgekeurd. Als gevolg er is daar geen mogelijkheid voor meerouderschap.

¹³² Op grond van een *avowal* actie geregeld in art. 197 en 198 *Louisiana Civil Code*.

¹³³ Althouse 2008, p. 173.

kinderalimentatie te kunnen toekennen en niet als meerouderschap op zich.¹³⁴ *Dual paternity* kent beperkte gevolgen. Ouderlijk gezag vloeit er niet automatisch uit voort.

In Pennsylvania werd meerouderschap in één zaak bevestigd. Rechters in Pennsylvania lijken bereid te zijn meerouderschap toe te kennen als de betrokken personen (ouders) in grote lijnen akkoord zijn over hun rol als ouders.

De *Delaware Civil Code* bevat de theoretische mogelijkheid van meerouderschap door de status van *de facto* ouder specifiek toe te passen en interpreteren.

3.5 Australië & Nieuw Zeeland

Thans bestaat meerouderschap niet in Australië.

Het belangrijke arrest dat de discussie over meerouderschap en meeroudergezag in Australië op gang trok, is *Re Patrick*.¹³⁵ De zaak gaat specifiek in op de rol en de rechten van de bekende donor ten opzichte van het kind dat hij ten behoeve van een lesbisch paar verwekte. In deze zaak kreeg de donor toegang tot en veel contact met het kind op grond van het belang van het kind, maar hij werd niet erkend als juridische ouder onder de Family Law Act 1975. Los van de specifieke ontknoping in deze zaak (onzekere rechten en jarenlang procederen) is in de rechtsleer gewezen op de steun voor de toekenning van uitgebreide rechten aan de bekende donor die een vaderrol wilde opnemen, en waarover ook een overeenkomst bestond met de wensmoeders.¹³⁶

De *Family Law Council* wijst op die steun om te pleiten voor een uitdrukkelijke regeling van meerouderschap.¹³⁷ Daartoe is nog geen wetsvoorstel ingediend. De belangrijkste conclusies en aanbevelingen van de *Family Law Council* over (meer)ouderschap zijn:

---

¹³⁴ *Finnerty v. Boyett*, 469 So. 2d 287 (La. 1985), *Smith v. Cole*, 553 So. 2d 847 (La. 1989); *Smith v. Jones*, 566 So. 2d 408 (La. App. 1990); *Geen v. Geen*, 666 So 2d 1192 (La. Ct. App. 1995); *T.D. v. M.M.M.*, 730 So.2d 873 (La. 1999), *Mouret v. Godeaux*, 886 So 2d 1217 (La Ct. App. 2004).

¹³⁵ *Re Patrick* (2002) 28 Fam LR 579.

¹³⁶ J. McConvill, E. Mills, "Re Patrick and the Rights and Responsibilities of Sperm Donor Fathers in Australian Family Law", 3 *Queensland University of Technology Law and Justice Journal*, 2003, 17; A. Zanghellini, "Who is entitled to parental responsibility? Biology, Caregiving, Intention and the Family Law Act 1975 (CTH): Jurisprudential Feminist Analysis", 35 *Monash University Law Review* 2009, 147-182; W. Wieggers, "Fatherhood and Misattributed Genetic Paternity in Family Law", 36 *Queen's L.J.*, 2011, 640; D. Dempsey, "Donor, Father or Parent, Conceiving Paternity in the Australian Family Court", 18 *International Journal of Law, Policy and the Family*, 2004, 76-102.

¹³⁷ Family Law Council Report, December 2013, J. Millbank, "Lesbian mothers, gay fathers and the legal recognition of our relationships with the children we raise. A Community Law Reform Project", Final Report Sydney 2003.

1. Een uniforme definitie van "ouders" in centrale en territoriale wetten inclusief personen erkend als ouders op basis van de *Aboriginal en Torres Strait Islander* traditie en gewoonterecht en andere 'ouders' die niet per se juridisch erkend zijn.¹³⁸
2. Een consistente aanpak van de kwestie van ouderschap van bekende donors.
3. Het schrappen van de verwijzing naar 'beide ouders van het kind' in sec. 60 b (1) en s.60 cc(2) *Family Law Act* (over de beste belangen van het kind) om ruimte te creëren voor situaties waar het in de beste belangen van het kind is om een betekenisvolle band met meer dan twee ouders te hebben.¹³⁹

Ook in Nieuw-Zeeland wordt meerouderschap thans niet erkend.¹⁴⁰ Zoals in Australië, wordt in Nieuw-Zeeland de invoering van meerouderschap overwogen. De *Law Commission* heeft aldus een wetswijziging voorgesteld om de bekende donor als juridische ouder te beschouwen.¹⁴¹

3.6 Argentinië

In mei 2015 haalde Argentinië even het wereldnieuws nadat een ambtenaar van de burgerlijke stand een geboorteakte had opgesteld die drie ouders vermeldde: het lesbische wenspaar en de spermadonor die in het leven van het kind een rol zou gaan spelen. De werkwijze die de ambtenaar van de burgerlijke stand volgde, was kennelijk strijdig met art. 242 Argentijnse Código Civil 1869, volgens hetwelk een kind slechts één moeder kan hebben. De gevolgde werkwijze is thans uitdrukkelijk onmogelijk gemaakt door art. 458 lid 3 Nuevo Código Civil y Comercial 2014, die in werking trad op 1 augustus 2015. Dat nieuwe Burgerlijk Wetboek laat echter wel vormen van meerouderschap toe.

Een familierechtelijke betrekking tussen ouder en kind kan in Argentinië tot stand komen op basis van afstamming enerzijds en adoptie anderzijds. De afstamming omvat de natuurlijke afstamming en de afstamming door medisch begeleide voortplanting. In totaal kan een kind op basis van de afstammingsregels maximaal twee ouders hebben, waarbij de tweede ouder ook de vrouwelijke echtgenote van de moeder kan zijn. Naast de afstamming zijn er drie adoptievormen: de volle (sterke), de gewone (zwakke) en de stiefouderadoptie (*adopción de integración*). Een kind kan meermaals worden geadopteerd, met behoud van de gevolgen van de vorige adoptie. Zo schijnt adoptie door beide

¹³⁸ Family Law Council Report, December 2013, Exclusive Summary, X, XV, p. 35.

¹³⁹ Family Law Council Report, December 2013, p. 34.

¹⁴⁰ Status of Children Act 1969, s 7, s 8, and s 10; Family Proceedings Act 1980, s 2 as amended by schedule 3 of the Care of Children Act 2004, ook de status van kinderen geboren met de hulp van kunstmatig inseminatie volgens de AHR rules in the Status of Children Amendment Act 1987;

http://www.lawcom.govt.nz/sites/default/files/publications/2005/04/Publication_91_315_R88.pdf

¹⁴¹ Law Commission Report 88, New Issues in Legal Parenthood, April 2005.

stiefouders mogelijk te zijn. Merkwaardig is bovendien dat de rechter zelfs bij volle adoptie bepaalde familierechtelijke betrekkingen uit de afstamming in stand kan houden.¹⁴² Aldus kan hij vormen van meerouderschap creëren in combinatie van afstamming enerzijds en adoptie anderzijds. Het gezag wordt in de regel wel tweehoofdig uitgeoefend (zie echter 4.6 hierna). De vraag rijst of het niet discriminatoir is dat meerouderschap niet tot stand kan komen door combinatie van natuurlijke afstamming enerzijds en afstamming door medisch begeleide voortplanting anderzijds.¹⁴³

3.7 Meerouderschap onder art. 8 EVRM

Artikel 8 EVRM omvat het recht op respect voor met name het privéleven en het familie- en gezinsleven. Deze begrippen worden door het EHRM autonoom ingevuld. Het begrip 'privéleven' wordt hierbij ruim geïnterpreteerd. Zo ziet het met name op de identiteit en het aangaan van relaties met anderen. Het familie- en gezinsleven wordt daarnaast niet enkel juridisch uitgelegd, in de zin van het bestaan van familierechtelijke betrekkingen, maar omvat ook de feitelijke betrekkingen die daarmee vergelijkbaar zijn.¹⁴⁴ In de zaak-*X, Y en Z v. Verenigd Koninkrijk* werd dit erkend in verband met de gezinsbetrekking tussen kinderen, hun ouder en de transgender partner van de ouder die had toegestemd tot medisch begeleide voortplanting, al besloot het Hof uiteindelijk niet tot het bestaan van een inbreuk.¹⁴⁵ In de zaak-*Moretti en Benedetti v. Italië*¹⁴⁶ oordeelde het Hof dat ook de relatie tussen de pleegouders en het kind valt onder familie- en gezinsleven ex artikel 8 EVRM. In deze zaak hadden pleegouders een adoptieverzoek ingediend dat echter niet in behandeling was genomen. Integendeel had de rechtbank het kind adopteerbaar verklaard en toegewezen aan een ander pleeggezin, waarin het nadien werd geadopteerd. Omdat met de eerste pleegouders al een *de facto* ouder-kindrelatie was ontstaan, was hun recht op respect voor hun familie- en gezinsleven geschonden.

Het recht op respect voor de identiteit in de zin van artikel 8 EVRM houdt in dat een persoon de inlichtingen moet kunnen verkrijgen die hij nodig heeft om zijn kinderjaren te kennen en te begrijpen, zoals de identiteit van zijn ouders of de omstandigheden van zijn geboorte. De kennis van de (biologische en sociale) herkomst maakt dus integraal deel uit van het recht op respect voor het privéleven.¹⁴⁷ Het recht om de ouders te kennen omvat niet noodzakelijk ook het recht om een

---

¹⁴² Art. 621 Argentijns BW.

¹⁴³ Art. 458 lid 3 Argentijns BW.

¹⁴⁴ T. Wuyts, *Ouderlijk gezag*, Antwerpen: Intersentia 2013, pp. 467-473.

¹⁴⁵ EHRM Nr. 21830/93, *X, Y en Z v. Verenigd Koninkrijk*, 22 april 1997.

¹⁴⁶ EHRM Nr. 16318/07, *Moretti en Benedetti v. Italië*, 27 april 2010.

¹⁴⁷ EHRM Nr. 19535/08, *Pascoud v. Frankrijk*, 16 juni 2011; EHRM Nr. 13072/05, *Röman v. Finland*, 29 januari 2013.

afstammingsband te vestigen.¹⁴⁸ Hetzelfde geldt omgekeerd wat betreft het recht om zijn nakomelingen te kennen en met hen contact te hebben.¹⁴⁹

Het EHRM gebruikt ook het begrip ‘belang van het kind’ om onder het internationaal privaatrecht buitenlandse juridische statussen te erkennen die in het betreffende land feitelijk worden beleefd (familie- en gezinsleven) of de identiteit van het kind betreffen (privéleven). In *Wagner /JMWL v. Luxemburg*,¹⁵⁰ oordeelde het Hof dat Luxemburg artikel 8 EVRM had geschonden als gevolg van de weigering van de erkenning van een volle adoptie die in Peru was uitgesproken tussen een alleenstaande Luxemburgse vrouw en een Peruviaans kind, terwijl een dergelijke adoptie strijdig was met de Luxemburgse CC. Het Hof oordeelde dat de Luxemburgse rechter niet de erkenning kon weigeren van de juridische status die in het buitenland was gevestigd. De relatie tussen de adoptieouder en het kind beantwoordde volgens het Hof immers aan familie- en gezinsleven in de zin van artikel 8 EVRM. De nood tot bescherming van de identiteit van het kind is nadien aangevoerd inzake de erkenning van buitenlands draagmoederschap in de zaken-*Menneson v. Frankrijk*¹⁵¹ en *Labassée v. Frankrijk*¹⁵², en het Hof verwees er voorzichtig naar in *Paradiso en Campanelli v. Italië*¹⁵³. Ook buiten de context van het internationaal privaatrecht vindt het Hof de vestiging van ouderschap behoren tot de kern van de identiteit van een kind en dus in zijn belang.¹⁵⁴ Het is mogelijk dat het Hof in de toekomst een gelijkaardige argumentatie zal volgen in verband met meerouderschap/meeroudergezag dat is vastgesteld/verkregen in het buitenland.

Het begrip ‘gezinsleven’ is door de jaren heen in lijn met de veranderende waarden en betekenis van de Europese samenleving ten opzichte tot het ‘gezinsleven’ ontwikkeld en het kan verder evalueren in het licht van de ontwikkelingen en nieuwe vormen en functies van het gezinsleven/gezin/familie.

Ook nationale rechters hebben artikel 8 EVRM als grondslag gebruikt in zaken over de vaststelling van ouderschap. Zo oordeelt het Hof Amsterdam dat de onmogelijkheid om juridisch vaderschap vast te stellen een inbreuk uitmaakt op het recht op respect voor het privéleven van het kind, zoals beschermd

---

¹⁴⁸ EHRM Nr. 19535/08, *Pascoud v. Frankrijk*, 16 juni 2011; EHRM Nr. 13072/05, *Röman v. Finland*, 29 januari 2013.

¹⁴⁹ EHRM Nr. 20578/07, *Anayo v. Duitsland*, 4 april 2011; EHRM Nr. 17080/07, *Schneider v. Duitsland*, 15 september 2011.

¹⁵⁰ EHRM Nr. 76240/01, *Wagner en JMWL v. Luxembourg*, 28 juni 2007. Zie ook EHRM Nr. 56759/08, *Negrepontis-Giannis v. Griekenland*, 3 mei 2011.

¹⁵¹ EHRM Nr. 65192/11, *Menneson v. Frankrijk*, 26 juni 2014.

¹⁵² EHRM Nr. 65941/11, *Labassée v. Frankrijk*, 26 juni 2014.

¹⁵³ EHRM Nr. 25358/12, *Paradiso en Campanelli v. Italië*, 27 januari 2015.

¹⁵⁴ Bv. EHRM Nr. 13072/05, *Röman v. Finland*, 29 januari 2013.

onder artikel 8 EVRM.¹⁵⁵ Voor wat betreft de vaststelling van het moederschap is een Frans cassatiearrest hier nog het vermelden waard. Het ging om een Franse wet die voorschreef dat juridisch moederschap enkel door middel van erkenning tot stand komt en dus niet automatisch ontstaat. *In casu* werd – in navolging van het arrest-*Marcxk t. België* van het EHRM – geoordeeld dat deze wet in strijd is met artikel 8 EVRM.¹⁵⁶

Toch bestaan er ook grenzen aan de reikwijdte van artikel 8 EVRM. In sommige zaken heeft het Hof besloten dat geen sprake was van een inbreuk op artikel 8 EVRM. In de zaak-*Loudoudi v. België*¹⁵⁷ ging het om een verzoek tot adoptie van een Marokkaanse nichtje van verzoekers. Zij zorgden voor haar op basis van de zogenaamde *kafala*. De Belgische autoriteiten hadden het verzoek tot adoptie geweigerd omdat de adoptanten de vereiste procedure niet volgden.¹⁵⁸ Het Hof oordeelde dat België ervoor moet zorgen dat internationale adopties plaats vinden in het beste belang van het kind en met respect voor het privéleven en familie- en gezinsleven van het kind. In deze zaak was het belangrijk dat het kind de ouder-kindrelatie kan behouden zowel in Marokko als in België. Om die reden was een adoptie inderdaad niet in haar belang. Ook in de zaak-*Harroudj v. Frankrijk*¹⁵⁹ heeft het Hof besloten dat de weigering van het adoptieverzoek van de ‘*kafala* ouders’ ten opzichte van het kind geen inbreuk uitmaakt op art. 8 EVRM.

3.8 Conclusie

Uit de quick scan blijkt dat er geen volwaardige meerouderschap bestaat in de Europese landen. De landen hanteren twee-ouderschap, zij het met verschillende constellaties. In België, Frankrijk en Luxemburg bestaat gewone (zwakke) adoptie, waardoor er een juridische band met meerdere personen kan ontstaan.

In Frankrijk en België zijn er initiatieven op het consultatie-niveau om de mogelijkheid van meerouderschap te onderzoeken. In deze discussies is de discrepantie tussen de wetgeving en de realiteit ten aanzien hedendaagse familierelaties aan bod gekomen.

In de VS hebben Californië en Louisiana meerouderschap in hun wetgeving opgenomen. In Californië bestaat er een volwaardige regeling. Volgens de *California Family Law* kan de rechter beslissen om het

---

¹⁵⁵ Gerechtshof Amsterdam 9 februari 2006, LJN AV2119.

¹⁵⁶ Cass. Civ. 1er, 13 maart 2007, *RCDIP* 2008, 81.

¹⁵⁷ EHRM Nr. 52265/10, *Chbihi Loudoudi en Anderen v. België*, 16 december 2014.

¹⁵⁸ *Kafala* – een figuur onder de islamitische wet, gedefinieerd als een vrijwillige verbintenis om voor een kind (vak een kind van dezelfde familie, bijvoorbeeld nicht of neef), zijn welzijn, onderwijs en bescherming te zorgen.

¹⁵⁹ EHRM Nr. 43631/09, *Harroudj v. Frankrijk*, 4 oktober 2012.

ouderschap van meer dan twee ouders tegenover het kind vast te stellen als de niet-vestiging schadelijk zou zijn voor het kind. In Louisiana is enkel *dual paternity* mogelijk. Ook dit wordt door de rechter vastgesteld vooral voor de financiële redenen. In Pennsylvania heeft een rechter reeds ouderschap en "*custody*" aan meer dan twee ouders toegekend zonder dat er een duidelijke regeling over meerouderschap in de wet bestaat. Andere staten waar ten minste een deel of theoretische mogelijkheid van meerouderschap bestaat, zijn Delaware, Main, Alaska, Washington D.C.

In Argentinië kan sinds de inwerkingtreding van een nieuw Burgerlijk Wetboek in 2015 meerouderschap tot stand komen door combinatie van afstamming en adoptie.

In Australië en Nieuw Zeeland is meerouderschap thans onmogelijk, maar in deze landen is er steun voor een wetswijziging en bestaat de overtuiging van de noodzaak hiervan.

Hoofdstuk 4. Meeroudergezag

4.1 Inleiding

Meeroudergezag is voor doeleinden van dit hoofdstuk de situatie waar meer dan twee personen juridisch gezag over een kind hebben. Het juridisch gezag omvat de rechten en plichten om het kind te verzorgen en beslissingen over en namens het kind te nemen.

Net zoals bij meerouderschap hebben wij een *quick scan* gemaakt om vast te stellen waar vormen van meeroudergezag reeds bestaan. Voor landen waar het meeroudergezag toegestaan is, bespreken wij daarna de totstandkoming, de registratie en de invulling van meeroudergezag. In eerste instantie worden de Europese landen behandeld, daarna een aantal staten van de VS en ten slotte Australië en Nieuw-Zeeland. Hoewel interessant, vormt Canada geen deel van dit rapport, omdat er een afzonderlijk rapport aan is gewijd.

4.2 Quick scan

Het tabel hieronder geeft de resultaten weer van een *quick scan*. Dit betekent dat wij een breed onderzoek hebben uitgevoerd op basis van beschikbare bronnen (zie Bijlage 2 en 3); voor een aantal landen consulteerden wij bovendien experts uit het netwerk van de *Commission for European Family Law*.¹⁶⁰ Het tabel is summier en kan daarom niet alle nuances bevatten. De wetgeving van de vermelde landen is opgenomen in Bijlagen 2 en 3. De bespreking die nadien volgt, bevat een diepere analyse.

Tabel 4.1: Quick Scan Meeroudergezag

	Meeroudergezag	Beperkte vormen	Geen meeroudergezag
EU	Engeland en Wales, Finland	Frankrijk: <i>délégation</i> , Duitsland: <i>kleines Sorgerecht</i> , Litouwen: enkel als de ouders minderjarig zijn.	België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Estland, Griekenland, Hongarije, Kroatië, Letland, Malta, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Portugal, Roemenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Zweden, Zwitserland
Noord-Amerika	VS: Californië, Delaware, Pennsylvania, Washington DC Canada: British Columbia	Louisiana	
Zuid-Amerika	Argentinië		
Oceanië		Nieuw-Zeeland (in Australië: <i>Kupai Omasker</i>)	Australië

¹⁶⁰ zie <http://ceflonline.net/experts/>.

Islamitische landen		<i>Kafala</i>	
----------------------------	--	---------------	--

4.3 EU/EER landen

4.3.1 Verenigd Koninkrijk: Engeland en Wales

Terwijl er geen meerouderschap in Engeland en Wales bestaat, zijn er wel mogelijkheden voor de vestiging van ouderlijk gezag ten aanzien van meer dan twee personen.¹⁶¹ Het ouderlijk gezag is in Engeland en Wales losgekoppeld van het juridische ouderschap. Als gevolg hiervan heeft het verkrijgen van ouderlijk gezag door een derde in beginsel geen invloed op het gezag van de oorspronkelijke dragers.

In Engeland en Wales bestaat de mogelijkheid om gezagsrechten toe te kennen aan meer dan twee (en in principe een onbeperkt aantal) personen. Daarvoor zijn er verscheidene wettelijke grondslagen. De *Children Act* 1989 bevat een algemene mogelijkheid voor de toekenning van meeroudergezag. De *Adoption and Children Act* 2002 bevat daarnaast een bijzondere mogelijkheid voor stiefouders om gezag te verkrijgen naast de juridische ouders. De *Human Fertilisation and Embryology Act* 2008 (HFEA) bepaalt voorts dat de vrouwelijke partner van de geboortemoeder van het kind onder bepaalde omstandigheden van rechtswege de juridische ouder van het kind wordt en derhalve ook het ouderlijk gezag verkrijgt. In de meeste gevallen leidt een en ander tot twee dragers van het ouderlijk gezag: de biologische moeder en haar lesbische partner.

Het meeroudergezag kan ontstaan door het opstellen van een *parental responsibility agreement*¹⁶² op basis van een bijzonder formulier.¹⁶³ De overeenkomst is enkel geldig als ze wordt geregistreerd bij de griffie van de *Family Court*. Vervolgens kunnen ouders een *parental responsibility order* verzoeken. De aanvraag kan worden gedaan door de vader, de andere vrouwelijke ouder of de stiefouder. Een alternatief voor de stiefouder met of zonder formele relatie met de juridische ouder is om een (*joint*) *residence order* te verzoeken. In beide gevallen waarin er een rechterlijke beslissing is, kan het gezag van de stiefouder over een kind enkel door de rechter worden beëindigd op verzoek van de stiefouder, een van de ouders die met het gezag is belast, of het kind zelf.¹⁶⁴

---

¹⁶¹ C. Lind en T. Hewitt, "Law and the complexities of parenting: parental status and parental function", 31 *Journal of Social Welfare & Family Law*, 2009, 391-406, p. 394.

¹⁶² Section 4A of the Children Act 1989; The Parental Responsibility Agreement Regulations 1991, SI 1991/1478 (including amendments of 2009).

¹⁶³ Form C (PRA).

¹⁶⁴ Section 4A (3) The Children Act 1989.

Dezelfde mogelijkheden gelden voor de bekende donor. Genetische verwantschap met het kind levert bijgevolg geen bevoorrechte positie op.¹⁶⁵ Verder kan elke andere persoon (die geen ouder of *guardian* is) het gezag via *residence order* verkrijgen.

In alle gevallen moet de rechtelijke beslissing genomen worden in het belang van het kind.

Het uitgangspunt voor de uitoefening van het ouderlijk gezag is dat iedere gezagsdrager zelfstandig mag beslissen zonder de andere gezagsdrager te moeten consulteren. Er bestaat geen consultatieplicht. Indien de gezagsdragers niet akkoord gaan met de beslissingen van de andere gezagsdragers, kan het geschil aan de rechter worden voorgelegd.¹⁶⁶

Ouders aan wie het gezag van rechtswege toekomt, hebben alle dezelfde volheid van bevoegdheden. De inhoud van het ouderlijk gezag toegekend door de rechter kan door de hem echter worden beperkt.

Rechtspraak

Er zijn een aantal zaken over meeroudergezag, waarvan wij enkele hieronder bespreken. Deze zaken laten zien dat hoewel de regeling over meeroudergezag redelijk duidelijk is, er meerdere praktische problemen rijzen bij de toepassing van de regeling. Bovendien hebben de individuele omstandigheden van het geschil een belangrijke invloed op de toepassing van de regeling.

In *Re D*¹⁶⁷ heeft de bekende donor van een lesbisch paar een jaar na de geboorte van het kind contact en gezag aangevraagd. De moeders verzetten zich tegen deze aanvraag omdat ze vonden dat de betrokkenheid van de donor de status van het gezin in gevaar zou brengen. Het verzoek van de donor werd ingewilligd. Dit betekende dat er drie gezagsdragers waren: de geboortemoeder en de tweede ouder (de lesbische partner van de biologische moeder) en de donor. In de praktijk werd het gezag van de donor zodanig beperkt dat het veeleer om een symbolische status ging.

In *Re B*¹⁶⁸ verzocht de bekende donor contact en gezag toen het kind 18 maanden oud was. De rechter weigerde de toekenning van gezag op grond dat het volstrekt onverenigbaar zou zijn met de realiteit van het gezin en het plek van het kind binnen het gezin. De rechter weigerde ook het verzoek tot zodanig contact om de bekende donor in staat stellen een belangrijke rol in het leven van het kind te gaan

---

¹⁶⁵ C. Lind en T. Hewitt, "Law and the complexities of parenting: parental status and parental function", 31 *Journal of Social Welfare & Family Law*, 2009, 391-406, p. 394.

¹⁶⁶ M.V. Antokolskaia, W.M. Schrama, K.R.S.D. Boele-Woelki e.a., *Meeroudergezag: een oplossing voor kinderen met meer dan twee ouders?*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers, 2014, p. 16.

¹⁶⁷ *Re D* (Contact and Parental Responsibility: Lesbian Mothers and Known Father) 2006 1 FCR 556.

¹⁶⁸ *Re B* (Role of biological father) 2007 EWHC 1952.

spelen. Echter, een beperkt contact (meerdere keren per jaar) werd toegestaan. De rechter heeft geoordeeld dat het in het beste belang van het kind was om zijn vader te kennen.

In *R v E and F*¹⁶⁹ werd de biologische vader genoemd in de geboorteakte, maar had hij geen gezag. De biologische moeder en haar geregistreerde lesbische partner hadden gezamenlijk gezag op basis van een overeenkomst afgesloten toen het kind vier jaar oud was. Totdat het kind vijf werd, hadden de drie betrokken partijen een vriendschappelijke relatie met elkaar. Naar aanleiding van een conflict over de opvoeding van het kind verzocht de vader *joint residence* en een *parental responsibility order*. De moeder en de tweede ouder waren gekant tegen de *joint residence*. Ze stelden vijftig contactdagen per jaar voor. De rechter bevestigde het recht op contact, maar weigerde de *joint residence order* en de *parental responsibility order*.

In *T v T*¹⁷⁰ werden twee kinderen bij een lesbisch paar verwekt met behulp van dezelfde bekende donor, die kort na de geboorte van elk van de kinderen een overeenkomst met de moeder sloot over het gezag. De kinderen hadden regelmatig contact met de vader, inclusief overnachtingen. Naar aanleiding van een conflict over de zorg en opvoeding van de kinderen kende de rechter gezag toe aan de drie ouders. De vader kreeg een aanzienlijk aantal contactdagen (152 dagen per jaar) toegekend. In deze zaak is de biologische vader als een vader in een gewone na-scheiding situatie behandeld met het recht op een volwaardige relatie met de kinderen.

In de zaak *A v B and C*¹⁷¹ werden de belangen van het lesbische paar als primaire verzorgers aanvaard.

Uit deze casuïstiek merken wij een zoeken naar evenwicht. Aan de ene kant wordt telkens benadrukt dat het lesbische paar en het/de kind(eren) een gezin vormen, ook als de vader (de bekende donor) een deel van de ouderlijke verantwoordelijkheid draagt. Aan de andere kant het is duidelijk dat de relatie tussen het kind en de vader (bekende donor) meestal onder het belang van het kind valt. In één zaak werd verklaard dat het niet noodzakelijkerwijs nadelig is voor een kind om drie ouders te hebben.¹⁷² Het belangrijkste principe waar de rechter rekening mee moet houden, is het belang van het kind. Vaak hebben de rechters verschillende ideeën over wie gezag moet dragen. De verschillende beslissingen wijzen erop dat er geen consensus is over de verdeling van de rollen van de verschillende volwassenen in een lesbisch ouderschapsproject (geboortemoeder, haar partner en bekende donor). De vraag is of

---

¹⁶⁹ *R v E and F* (Female Parents: Known Father) 2010 EWHC 417.

¹⁷⁰ *T v T* 2010 EWCA Civ 1366.

¹⁷¹ *A v B and C* 2012 EWCA Civ 285.

¹⁷² *A v B and C* 2012 EWCA Civ 285.

een eenduidige rolverdeling mogelijk en wenselijk is, net omdat de betrokkenheid van de ouders kunnen verschillen.

4.3.2 Finland

Het gezag komt in Finland in principe toe aan beide ouders; dit is automatisch zo als zij met elkaar zijn gehuwd, en kan worden overeengekomen of door de rechtbank beslist als zij niet met elkaar zijn gehuwd.¹⁷³ De rechtbank kan het gezag echter ook toekennen aan één of meerdere derden, die het samen met of in plaats van de ouders zullen uitoefenen.¹⁷⁴ Aldus kan naast stiefoudergezag ook meeroudergezag ontstaan. Gezagsbevoegdheden kunnen door de rechtbank onderling worden verdeeld onder de gezagdragers of onder hun gezamenlijke gezagsuitoefening worden gebracht. Een en ander is vergelijkbaar met de Argentijnse en Franse regelingen van overdracht van het gezag. Het verzoek daartoe kan in Finland worden gedaan door de ouder(s), de andere gezagsdrager(s), het kind of de lokale sociale dienst.¹⁷⁵ De ouderlijke bevoegdheden zijn iets uitgebreider dan die van andere gezagdragers en omvatten bv. de mogelijkheid om overeenkomsten te sluiten of om toe te stemmen tot de adoptie.¹⁷⁶

Wanneer de rechtbank het gezag van de ouder(s) overdraagt aan een of meerdere andere personen, moet zij rekening houden met het belang van het kind.¹⁷⁷ Gezag kan ook (deels) worden overgedragen aan de lokale sociale dienst en kan dan evolueren richting een kinderbeschermingsmaatregel die het dagelijkse gezag van de ouders uitsluit.¹⁷⁸ De gezagdrager behoudt enkele rechten, zoals het recht om beslissingen te nemen ten aanzien van de religieuze overtuiging en over de naam van het kind.

Bij gezamenlijk gezag nemen de gezagdragers alle beslissingen over het kind gezamenlijk, tenzij anders bepaald door de wet of de rechter.¹⁷⁹

4.3.3 Frankrijk

Beide ouders zijn titularis van het ouderlijk gezag in Frankrijk.¹⁸⁰ In de regel oefenen vader en moeder dit ook gezamenlijk uit.¹⁸¹ De terminologie “vader en moeder” is aangepast sedert de openstelling van het huwelijk voor gelijkslachtige paren.¹⁸² De adoptie door gelijkslachtige paren is ook mogelijk geworden.¹⁸³

---

¹⁷³ Sec. 6 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983 (Finse Wet betreffende Gezag en Contact).

¹⁷⁴ Sec. 9 par.1 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983 (Finse Wet betreffende Gezag en Contact).

¹⁷⁵ Sec. 14 par.1 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983 (Finse Wet betreffende Gezag en Contact).

¹⁷⁶ Sec. 9 Finse Adoptiewet

¹⁷⁷ Sec. 9 par. 2 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983 (Finse Wet betreffende Gezag en Contact).

¹⁷⁸ Sec. 13, 38 Lastensuojelulaki 2007 (Finse Kinderbescherming Wet).

¹⁷⁹ Sec. 5 par. 1 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983 (Finse Wet betreffende Gezag en Contact).

Het huidige Franse recht bevat een mogelijkheid tot organisatie van meeroudergezag via de zogenaamde *délégation* of overdracht van de uitoefening van het ouderlijk gezag aan een derde. Overdracht is slechts mogelijk aan één derde. De overdracht moet door de rechtbank worden uitgesproken, met name op verzoek van één of beide ouders. Zij betreft de gehele of gedeeltelijke uitoefening van het ouderlijk gezag. Enerzijds kan zij een bevoegdhedenverdeling tot gevolg hebben, waarbij de ouders uitsluitend de ene bevoegdheden uitoefenen en de derde uitsluitend andere bevoegdheden (*délégation-transfert*). Anderzijds kan zij meeroudergezag met betrekking tot dezelfde bevoegdheden tot stand brengen (*délégation-partage*). De beide ouders en de derde dienen dan samen te beslissen, al speelt voor dagelijkse handelingen wel een vermoeden van instemming ten voordele van derden te goeder trouw.¹⁸⁴

Een staatscommissie heeft eind 2014 voorgesteld om ruimere mogelijkheden tot meeroudergezag in te voeren; een deel van die voorstellen wordt thans ook besproken in het Franse parlement.¹⁸⁵

In de eerste plaats wil de staatscommissie een volmacht voor dagelijkse opvoeding (*mandat d'éducation quotidienne*) invoeren ten behoeve van stiefouders. Elke ouder zou zonder voorafgaande instemming van de andere ouder en zonder rechterlijke tussenkomst aan zijn nieuwe partner volmacht *kunnen* verlenen om alle gewoonlijke of dagelijkse beslissingen te nemen die tot het ouderlijk gezag behoren. De stiefouders kunnen vervolgens ook alleen optreden; ten aanzien van derden speelt immers een vermoeden van instemming van de ouders. Derden kunnen de stiefouder wel vragen om de volmacht voor te leggen. De staatscommissie stelt verder voor om ook een bijzonder certificaat in te voeren dat door de ambtenaar van de burgerlijke stand wordt afgeleverd na aantekening van de volmacht in een gezagsregister. Het certificaat geldt dan als bewijs van beslissingsbevoegdheid. Elke ouder kan zich achteraf wel verzetten tegen de verlening van een volmacht en de rechter zal daarover dan beslissen. De staatscommissie heeft er bewust voor gekozen om in haar voorstel slechts te spreken van dagelijkse opvoeding en niet van ouderlijk gezag. Het ouderlijk gezag blijft uitsluitend berusten bij beide ouders en

---

¹⁸⁰ Art. 371-1 Franse *Code civil*.

¹⁸¹ Art. 372 Franse *Code civil*.

¹⁸² Zie Loi n° 2013-404 du 17 mai 2013 ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe. Deze wet vervangt "vader en moeder" door "ouders" in de relevante bepalingen van het *code civil*.

¹⁸³ Art. 6-1 Franse *code civil*.

¹⁸⁴ Art. 377 en 377-1 Franse *Code civil*.

¹⁸⁵ Dossiers n° 1856 en 1925, www.assemblee-nationale.fr.

de volmacht kan daarop geen betrekking hebben. Bovendien verwerven de stiefouders geen burgerlijke staat van stiefouder.¹⁸⁶

In de tweede plaats wil de staatscommissie de overdracht van de uitoefening van het gezag (*délégation*) uitbreiden tot de overdracht aan maximaal twee personen naast beide ouders.¹⁸⁷ Gezagsuitoefening door maximaal vier in plaats van thans drie personen wordt dan mogelijk.

Ten slotte zij herinnerd aan het voorstel tot invoeren van de dubbele gewone adoptie, met mogelijkheid tot gezagsuitoefening door beide oorspronkelijke ouders en beide adoptanten (hierboven hoofdstuk 3.3.3.).

4.3.4 Duitsland

Het Duitse recht kent geen mogelijkheid voor meer dan twee personen om het ouderlijk gezag samen uit te oefenen. Het dagelijks gezag (*kleines Sorgerecht*) dat kan worden uitgeoefend door een ouder met eenhoofdig gezag en een niet-ouder, zou wel model kunnen staan voor meeroudergezag zoals dat ook in Frankrijk is voorgesteld.

Op basis van het *kleines Sorgerecht* verkrijgt een gehuwde of geregistreerde partner van de ouder met eenhoofdig gezag met goedvinden van die ouder (*Einvernehmung*) een medebeslissingsrecht enkel inzake de dagelijkse beslissingen.¹⁸⁸ Het *Notsorgerecht* is een uitzondering op deze regel. Hiervolgens kan een stiefouder in gevallen van nood alle maatregelen alleen nemen.

4.3.5 Conclusie

Er zijn Europese landen waar meer dan twee personen tegelijk het gezag over het kind mogen uitoefenen. Engeland en Wales en Finland zijn landen waar in principe een onbeperkt aantal personen het gezag kunnen verkrijgen. Dit kan via een gerechtelijke beslissing of via een overeenkomst. De organisatie van het gezag verschilt. In Engeland en Wales kunnen de gezagdragers in principe onafhankelijk beslissingen nemen. In Finland moeten de dragers de beslissingen over het kind in principe gezamenlijk nemen.

---

¹⁸⁶ I. Théry, A-M. Leroyer, *Filiation, origines, parentalité. Le droit face aux nouvelles valeurs de responsabilité générationnelle*, 2014, p. 288-289.

¹⁸⁷ I. Théry, A-M. Leroyer, *Filiation, origines, parentalité. Le droit face aux nouvelles valeurs de responsabilité générationnelle*, 2014, p. 295-297.

¹⁸⁸ § 1687b BGB.

Een andere land waar de beperkte vorm van meeroudergezag bestaat is Frankrijk. Hier wordt meeroudergezag gebruikt als de ouders niet in staat zijn om het gezag uit te oefenen of zelf beslissen om het gezag te delegeren. De overdracht gebeurt bij gerechtelijk beslissing.

Hoewel er in Duitsland geen formele mogelijkheden voor meeroudergezag bestaan, erkent het Duitse BGB via de *kleines Sorgerecht* en *Notsorgerecht* situaties waar andere personen (stiefouders) beslissingen kunnen nemen over hun stiefkinderen. De constructie van *kleines Sorgerecht* (en *Notsorgerecht*) zou als een model kunnen dienen voor gedeeltelijke of volledige meeroudergezag.

De landen waar het meeroudergezag mogelijk is, hebben een duidelijk (maar daarom niet volledig) onderscheid gemaakt tussen ouderschap en ouderlijk gezag. Verder lijkt het gezag in deze landen nogal gefragmenteerd.

4.4 VS

In de VS valt in het algemeen een fragmentatie op van het concept ouderlijk gezag, waartoe ook verschillende terminologie wordt gehanteerd (*legal custody* of *physical custody*). De materie is bepaald niet eenduidig geregeld. Vaak moet de rechter beslissen hoe de elementen van het gezag worden verdeeld. *Legal custody* en *physical custody* worden doorgaans wel beperkt tot (telkens) maximum twee personen. Er zijn enkele staten waar meeroudergezag expliciet wordt geregeld of waar het door rechtelijke beslissingen reeds werd toegekend. Hieronder bespreken wij de belangrijkste punten.

4.4.1 Californië

Zoals eerder vermeld, bestaat in Californië de mogelijkheid om het ouderschap vast te stellen ten aanzien van meer dan twee personen.¹⁸⁹ Dit betekent niet dat alle ouders automatisch aanspraak kunnen maken op gezag. In gevallen waarbij een kind meer dan twee ouders heeft, kan de rechter beslissen hoe het ouderlijk gezag (*legal/physical custody*) wordt verdeeld.¹⁹⁰ Het is mogelijk dat, niettegenstaande de erkenning van drie juridische ouders, het gezag wordt toegekend aan slechts twee van hen. De rechter kan aan de ouders opleggen om een plan voor te leggen. De rechter oordeelt in het belang van het kind.¹⁹¹ Er zijn ons geen arresten bekend waarin meeroudergezag werd toegekend.

---

¹⁸⁹ Zie 3.4.1 hierboven.

¹⁹⁰ Art. 3040 (d) California Family Code; zie Bijlage 3.

¹⁹¹ Art. 3040 (a)(1) CFC.

4.4.2 Delaware

In Delaware wordt de *de facto* ouder wat gezag betreft gelijk gesteld met de ouders. Zodra een band tussen een kind en een *de facto* ouder is gevestigd, vloeien alle rechtsgevolgen van het ouderschap daaruit voort, tenzij dit anders wordt geregeld door de wet of de rechter.¹⁹² Overigens is de langdurige (feitelijke) uitoefening van het gezag een voorwaarde voor de wettelijke definitie van *de facto* ouder.¹⁹³ De toestemming van oorspronkelijke gezagshebbers is ook een noodzakelijke voorwaarde. Daarom lijkt de *de facto* status alleen van toepassing te zijn in de situatie waar alle betrokken partijen akkoord gaan met elkaars rol in de opvoeding van het kind.

4.4.3 Louisiana

In Louisiana kan het ouderlijk gezag, als gevolg van *dual paternity*, gedeeltelijk worden uitgeoefend door drie personen op grond van een rechterlijke beschikking als dit in het belang is van het kind.¹⁹⁴ In de meeste gevallen blijven de rechten van de derde persoon echter beperkt tot omgang.¹⁹⁵ Van meeroudergezag is dan eigenlijk geen sprake.

4.4.4 Pennsylvania

Zoals besproken in 3.4.3, is er rechtspraak die het ouderschap en het gezag aan drie ouders toekent.

4.4.5 Washington D.C.

In Washington D.C. kan een persoon door een rechterlijke beslissing *third-party custody* verkrijgen als hij een *de facto* ouder is en met het kind in een huishouding heeft samengewoond gedurende minstens 10 van de laatste 12 maanden voor de indiening van het verzoek.¹⁹⁶ De andere ouder(s) moet(en) toestemmen met het verzoek.¹⁹⁷

---

¹⁹² Art. 8-203 Del. Code.

¹⁹³ Art. 8-201 Del. Code: '*Parental responsibilities*' means the care, support and control of the child in a manner that provides for the child's necessary physical needs, including adequate food, clothing and shelter, and that also provides for the mental and emotional health and development of such child.

¹⁹⁴ *Geen v. Geen*, 666 So 2d 1192 (La. Ct. App. 1995).

¹⁹⁵ K. Shaw Spaht, "Who's your momma, who are your daddies? Louisiana's new law of filiation", 67 *La. L. Rev.*, 2007, 307, p. 316.

¹⁹⁶ D.C. Code § 16-831.01, 831.03 (2001).

¹⁹⁷ J. Atkinson, "Shifts in the Law Regarding the Rights of Third Parties to Seek Visitation and Custody of Children", 47 *FAM. L.Q.*, 2013, 25-30.

4.4.6. Conclusie

In de VS is het ouderlijk gezag dikwijls gefragmenteerd. In Californië kan de rechter beslissen dat meer dan twee mensen *custody* hebben (in principe is een onbeperkt aantal mensen mogelijk) als het niet-toekennen van dergelijke *custody* schadelijk zou zijn voor het kind. In Pennsylvania heeft de rechter gedeeltelijke *custody* aan drie personen toegekend. Andere staten waar er vormen van meeroudergezag bestaan, zijn Louisiana, Delaware en Washington D.C.

De fragmentatie van het concept van ouderlijk gezag maakt het toekennen en uitoefenen van gezag door meer dan twee personen mogelijk.

4.5 Australië & Nieuw Zeeland

4.5.1 Australië

Volgens de huidige regeling kunnen enkel de twee juridische ouders het ouderlijke gezag uitoefenen. Dit is duidelijk in strijd met de feitelijke samenstelling van de gezinnen in Australië.¹⁹⁸ Het aantal stiefoudergezinnen en traditionele constructies die niet binnen de wettelijke verdeling vallen, is groot.

Net als bij (meer)ouderschap, zijn er veel voorstanders om het meeroudergezag in te voeren, zowel op basis van een overeenkomst als van een rechtelijke beslissing.¹⁹⁹ De belangrijkste aanbeveling door de *Family Law Council* over meeroudergezag is dat de wetgever voorziening moet maken voor de mogelijkheid dat meer dan twee personen het ouderlijk gezag dragen als dit in het beste belang van het kind is.

4.5.2 Nieuw Zeeland

Er bestaat een mogelijkheid voor de bekende donor om omgangs- én gedeeltelijke gezagsrechten te verkrijgen naast die van de ouders. Aanleiding voor de wetgevende hervorming met dat doel in 2004, was een zaak waarin de *High Court* de gekende (homo-)donor een omgangsrecht had toegekend met het kind van het bevriende (lesbische) paar met wie ruzie was ontstaan.²⁰⁰ Artikel 41 Care of Children Act 2004 laat nu ruimer toe dat de donor met de ouder(s) overeenkomt dat hem “een rol in de opvoeding van het kind” zal toekomen. Ingeval en in de mate de rechtbank deze overeenkomst

---

¹⁹⁸ J. Millbank, "De facto Relationships, Same-sex and Surogate Parents: Exploring the Scope and Effects of the 2008 Federal Relationships Reforms", 23 *Aust J Fam Law*, 2009, 160-193.

¹⁹⁹ Family Law Council Report, December 2013, Exclusive Summary, XVI.

²⁰⁰ Artikel 41 Care of Children Act 2004; *P v K* [2003] 2 NZLR 787, [2003] NZFLR 489 (HC); [2004] NZFLR 752 (FC); [2004] 2 NZLR 421 (HC).

bevestigt, gaat het om gedeeltelijk gezag. De rechtbank wordt dan bevoegd om conflicten tussen de ouders te beslechten.

4.6 Argentinië

Zelfs in geval van meerouderschap wordt het gezag in Argentinië in de regel uitgeoefend door maximaal twee van de ouders. Twee uitzonderingen laten evenwel toe om meeroudergezag tot stand te brengen. Deze uitzonderingen zijn geïnspireerd door het (voorgestelde) Franse recht. Enerzijds bestaat de overdracht van de uitoefening van het ouderlijk gezag aan een (één) derde. De ouders blijven titularis van het ouderlijk gezag, maar de uitoefening ervan wordt herleid tot toezicht op de uitoefening door de derde.²⁰¹ De overdracht heeft dus minder verregaande gevolgen dan onder het Franse recht. Anderzijds is de stiefouder (*progenitor afín*) automatisch gerechtigd en verplicht tot het nemen van dagelijkse en dringende beslissingen die onder het ouderlijk gezag vallen. Volgens de wettekst kan het gaan om een stiefouder aan elke ouderlijke zijde. De bevoegdheden van de stiefouder(s) doen geen afbreuk aan de uitoefening van het ouderlijk gezag door de ouders zelf. Bijgevolg ontstaat daadwerkelijk meeroudergezag van maximaal vier personen. Bij gebrek aan eensgezindheid tussen ouder(s) en stiefouder(s) overweegt de beslissing van de ouder(s). De wet regelt niet het gebrek aan eensgezindheid tussen stiefouders onderling.²⁰²

4.7 Conclusie

In Engeland en Wales bestaat het soepelste regime en kan het ouderlijk gezag door meer dan twee – en in theorie een onbeperkt aantal – personen worden uitgeoefend. Het ouderlijk gezag is losgekoppeld van het juridische ouderschap. Als gevolg hiervan heeft het verkrijgen van ouderlijk gezag door een derde persoon in beginsel geen invloed op het ouderlijk gezag van de ouders. Het meeroudergezag kan ontstaan op grond van een geregistreerde overeenkomst of door rechterlijke beslissing.

In Argentinië, Finland en Frankrijk vindt men enkele meer beperkte vormen van meeroudergezag, meestal toegekend op grond van een rechtelijke beslissing. Een derde persoon (of instelling) kan een deel van of het gezag verkrijgen, afhankelijk van de omstandigheden. In Frankrijk is ook voorgesteld om (dagelijks) meeroudergezag voor in totaal vier ouders (twee oorspronkelijke ouders en maximaal twee stiefouders) in te voeren. In Argentinië bestaat die mogelijkheid sinds 2015.

---

²⁰¹ Art. 643 Argentijns BW.

²⁰² Art. 673 Argentijns BW.

In sommigen landen bestaat een (beperkt) gezagsrecht voor bepaalde categorieën van stiefouders, maar zonder mogelijkheid tot *meer*(dan twee)oudergezag. Een voorbeeld daarvan is Duitsland (*kleines Sorgerecht*). Dit systeem zou model kunnen staan voor de invoering van meeroudergezag.

In de VS bestaan er ook (beperkte) mogelijkheden om het gezag aan meer dan twee personen toe te kennen. De vergelijking valt hier moeilijk te maken omdat de begrippen gebruikt in de VS veel meer gefragmenteerd zijn dan in Europa.

In de staten waar de bovengenoemde delen van het gezag expliciet tussen meer persoon mogen verdeeld worden, moet de rechter beslissen of dit in het beste belang van het kind is. In de praktijk is het vaker te zien dat meerdere mensen verschillende elementen van het gezag dragen. Het komt minder voor dat meer dan twee personen hetzelfde element (bijvoorbeeld *legal custody*) gezamenlijk uitoefenen.

Hoofdstuk 5. IPR inzake meerouderschap

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de erkenningskansen van meerouderschap in andere landen besproken indien de Nederlandse wetgever een nieuwe regeling over meerouderschap zou invoeren. De vraag rijst of andere landen meerouderschap zullen erkennen en, indien niet, of ze bij erkenning meerouderschap zullen herleiden tot tweouderschap.

Zoals in Hoofdstuk 2 uitgelegd, kan afstamming ontstaan *ex lege*, door een administratieve handeling, door een gerechtelijke handeling of door adoptie. In dit hoofdstuk bespreken wij de gevolgen van afstamming die ontstaat *ex lege*, door aan administratieve handeling of door een gerechtelijke handeling. In de eerste instantie, bij *ex lege* afstammingsbanden gaat het over de vraag naar het conflictenrecht: welk recht is van toepassing om te bepalen of een afstammingsband bestaat. Wanneer er een administratieve handeling heeft plaatsgevonden, dan zal deze normaalgezien zijn vastgelegd in een akte. Op het vlak van het internationaal privaatrecht is de vraag dus de erkenning van buitenlandse akten. Gaat het over een gerechtelijke handeling, dan is de IPR-vraag de erkenning van een buitenlands vonnis of arrest.

In al deze scenario's zijn de beginselen van *comity*²⁰³ en verkregen rechten²⁰⁴ van belang. *Comity* verwijst naar een institutionele reden voor de erkenning van buitenlands recht en buitenlandse akten en beslissingen; het idee van "verkregen rechten" verwijst naar een pragmatische reden, gebaseerd op gerechtigheid en rechtszekerheid voor het individu.

Na een korte overzicht van de rechtsbronnen, bespreken wij eerst de belangrijke concepten van de internationale openbare orde en het belang van het kind en daarna de drie scenario's achtereenvolgens.

5.2 Relevante rechtsbronnen

Er bestaat geen Europese regelgeving over afstamming. De Brussel II *bis*-Verordening, die van toepassing is op ouderlijke verantwoordelijkheid, sluit vragen van afstamming expliciet uit.²⁰⁵ De Europese Commissie heeft in 2010 een Groenboek gepubliceerd over de vereenvoudiging van

---

²⁰³ Zie definitie in Hoofdstuk 2.

²⁰⁴ Art. 10:9 Nederlandse BW; J. Fawcett en J.M. Carruthers, *Cheshire, North & Fawcett: Private International Law*, 14e uitg., Oxford University Press, Oxford, 2008, 24-26.

²⁰⁵ Art. 1,3a) Brussel II*bis*.

administratieve formaliteiten voor burgers.²⁰⁶ Een van de aspecten waar de Commissie een bevraging over deed, was de erkenning van burgerlijke staat.²⁰⁷ Hieronder valt de afstamming. De Commissie verwees naar verschillende mogelijkheden, o.a. de erkenning van rechtswege van de burgerlijke staat en de erkenning op basis van een harmonisatie van collisieregels. Het uiteindelijke voorstel door de Commissie gaat echter minder ver en beoogt enkel de afschaffing van formaliteiten zoals legalisatie en apostille.²⁰⁸ Er bestaat dus geen vereenvoudigde erkenning van de afstammingsband binnen de EU.

Toch blijft het bestaan van EU-burgerschap en het beginsel van niet-discriminatie relevant voor de nationale IPR-systemen van de lidstaten. De internationaal privaatrechtelijke openbare orde wordt nationaal ingevuld, maar beperkt door de beginselen van het EU recht. Dit heeft tot gevolg dat de verschillen in de internationaal privaatrechtelijke openbare ordes van de lidstaten stelselmatig aan het verkleinen zijn.

Het CIEC heeft verschillende verdragen aangenomen in het domein van het personen- en familerecht. Specifiek in het domein van afstamming zijn er vier: een over de bevoegdheid van administratieve overheden voor de erkenning van buitenechtelijke kinderen,²⁰⁹ een over de familiebetrekkingen tussen de moeder en het buitenechtelijk kind,²¹⁰ een over de wettiging van buitenechtelijke kinderen,²¹¹ en een over de erkenning van buitenechtelijke kinderen²¹². Dit verdrag heeft echter een beperkt werkingsgebied.

---

²⁰⁶ Groenboek "Minder administratieve formaliteiten voor burgers: De bevordering van het vrije verkeer van openbare documenten en de erkenning van de gevolgen van akten van de burgerlijke stand" COM (2010) 747, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:52010DC0747> (Groenboek).

²⁰⁷ Groenboek p. 11-16.

²⁰⁸ Voorstel van 24 april 2013 voor een Verordening van het Europees Parlement en de Raad ter bevordering van het vrije verkeer van burgers en bedrijven door vereenvoudigde aanvaarding van bepaalde openbare akten in de Europese Unie en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 1024/2012, 2013/0119 (COD).

²⁰⁹ CIEC-Overeenkomst tot uitbreiding van de bevoegdheid van de autoriteiten belast met de registratie van de erkenning van onwettige kinderen, Rome, 14 september 1961 (Trb. 1962, 96). De verdragsstaten zijn België, Duitsland, Frankrijk, Griekenland, Italië, Nederland, Portugal, Spanje, Turkije en Zwitserland.

²¹⁰ CIEC-Overeenkomst, betreffende de vaststelling van de familierechtelijke betrekking tussen het onwettige kind en zijn moeder, Brussel, 12 september 1962 (Trb. 1963-93). De verdragsstaten zijn Duitsland, Griekenland, Luxemburg, Nederland, Spanje, Turkije en Zwitserland. België, Frankrijk en Italië hebben het verdrag ondertekend maar niet bekrachtigd.

²¹¹ CIEC-Overeenkomst inzake wettiging door huwelijk, Rome op 10 september 1970 (Trb. 1972, nr. 61). De verdragsstaten zijn Frankrijk, Griekenland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk en Turkije. België, Duitsland en Zwitserland hebben het verdrag ondertekend maar niet bekrachtigd.

²¹² CIEC-Overeenkomst inzake vrijwillige erkenning van kinderen geboren buiten het huwelijk, München, 5 september 1980. Dit verdrag is niet bekrachtigd door Nederland. Dit verdrag is niet in werking getreden. Het is ondertekend door België, Duitsland, Frankrijk, Griekenland, Luxemburg, Portugal, Spanje en Turkije. Enkel Frankrijk en Turkije bekrachtigden het verdrag terwijl het drie bekrachtigingen nodig heeft om in werking te treden (art. 23).

Een ander verdrag dat in dit domein bestaat, is de *Nordic Agreement on Population Registration*. Volgens dit verdrag is een definitieve beslissing betreffende juridische vaderschap uit Denemarken, Finland, IJsland, Noorwegen of Zweden geldig in de andere genoemde Staten.

Naast een aantal bilaterale verdragen,²¹³ blijven de nationale IPR-regels van de verschillende staten dus van groot belang in dit domein.

5.3 Internationale openbare orde en het belang van het kind

De internationale openbare orde en het belang van het kind zijn relevant in het conflictenrecht en bij de erkenning van buitenlandse akten en beslissingen. Daarom is het nuttig om dit eerst te bespreken.

5.3.1 Internationale openbare orde

De mate waarin de verschillen in buitenlands recht door het forum worden geaccepteerd, wordt bepaald door het toepassen van de uitzondering van de internationale openbare orde. Het doel van de uitzondering is het weren van rechtshandelingen en rechtsfeiten gesteld in het buitenland, die in strijd zijn met de fundamentele beginselen en waarden van de erkennende staat.

Wanneer het gaat over het niet-toepassen van buitenlandse recht op basis van de openbare orde, dan gebruiken wij de term “uitzondering”. Dan is het immers een afwijking van de normale regels van het conflictenrecht. Op procedureel vlak kan de openbare orde ook worden ingeroepen. Dan spreken wij van een “exceptie”.

De uitzondering en exceptie van de internationale openbare orde worden doorgaans strikt geïnterpreteerd. Het is niet voldoende dat de situatie onder de *lex fori* anders zou worden beslist.²¹⁴ Het feit dat de wetsbepaling in de aangezochte staat verschilt van de oorspronkelijke juridische grond voor de beslissing is onvoldoende om de uitzondering of exceptie van de openbare orde te gebruiken. Om te oordelen dat de erkenning in strijd zou zijn met de internationale openbare orde moet de erkenning van de buitenlandse beslissing of akte fundamentele principes schenden of in strijd zijn met grondslagen van het rechtssysteem. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn als de buitenlandse beslissing in strijd is met de

---

²¹³ Bv. het Verdrag tussen België en Nederland betreffende de territoriale bevoegdheid, betreffende het faillissement en betreffende het gezag en de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen, van scheidsrechterlijke uitspraken en van authentieke akten, Brussel, 28 maart 1925 en het Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Italiaanse Republiek betreffende de erkenning en de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen in burgerlijke en handelszaken, Rome, 17 april 1959.

²¹⁴ Zie bv. BGH 10 december 2014, XII ZB 463/13.

bepalingen van de grondwet of van het EVRM.²¹⁵ Het kan ook gaan om procedurele rechten zoals het recht op een eerlijk proces.²¹⁶

Een kenmerk van de uitzondering van openbare orde in het internationaal privaatrecht is dat de inhoud ervan verschilt afhankelijk van de tijd, plaats en materie.²¹⁷ De inhoud van de openbare orde kan niet *in abstracto* worden gedefinieerd.

De werking van de openbare orde is meestal relatief. Dit houdt in dat de toepassing van de exceptie afhankelijk is van hoe nauw het geval met de rechtsorde verbonden is en wat de gevolgen zouden zijn van erkenning.²¹⁸ Zo zullen rechtbanken sneller de openbare orde invoeren wanneer het gaat over onderdanen van de eigen staat of mensen die op hun grondgebied wonen of verblijven dan wanneer het gaat over mensen die geen banden hebben met hun staat.

Deze vaststellingen maken het dan ook bijzonder moeilijk om te voorspellen of bepaalde staten de exceptie van de openbare orde zouden gebruiken wanneer zij worden geconfronteerd met een akte of een beslissing waarin meerouderschap werd vastgelegd. Het is enkel mogelijk om nationale beslissingen te analyseren en op basis daarvan voorbeelden te vinden van de bepalingen die in strijd zijn met de openbare orde van het forum.²¹⁹

Bij een analyse van de rechtspraak blijkt dat de openbare orde op twee tegenovergestelde wijzen wordt ingeroepen. Soms steunt de rechter op de exceptie van de openbare orde om iets niet te erkennen.²²⁰ Andere keren kan de openbare orde er weer toe leiden dat iets wel wordt erkend.²²¹

---

²¹⁵ Zoals art. 8 over het recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven.

²¹⁶ Zie bijvoorbeeld HvJ C-7/98, *Krombach v. Bamberski* (28 maart 2000); HvJ C-394/07, *Gambazzi v. Daimler Chrysler* (2 April 2009); J. Kramberger Škerl, "European Public Policy (with an emphasis on exequatur proceedings)", 7 *Journal of Private International Law*, 2011, 461-490, p. 466.

²¹⁷ Zie B. Audit, *Droit international privé*, 6e uitg., Parijs: Economica, 2010, 282; A. Briggs, *The Conflict of Laws*, 3e uitg., Oxford: Oxford University Press, 2013, 209.

²¹⁸ L. Strikwerda, *Inleiding tot het Nederlandse Internationaal Privaatrecht*, 10e druk, Deventer: Kluwer, 2012, 53-54; U. Magnus en P. Mankowski, *European Commentaries on Private International Law: Brussels IIbis Regulation*, München: Sellier, 2012, p. 279-280. Zie ook BGH 10 december 2014, XII ZB 463/13.

²¹⁹ K.J. Saarloos, *European private international law on legal parentage? Thoughts on a European instrument implementing the principle of mutual recognition in legal parentage*, Maastricht University, 2010, p. 184; A. Briggs, *The Conflict of Laws*, 3^e uitg., Oxford: Oxford University Press, 2013, 210.

²²⁰ In het domein van het toepasselijke recht: Fr. Cass. Civ. 1er, 10 May 2006, *Bull. civ.* 2006, nr. 226; Cass. Civ. 1er, 10 February 1993, *D* 1994, 66; *RCDIP* 1993, 620; *JDI* 1994, 124. Zie ook Cour d'appel de Lyon, 12 December 2000, *JDI* 2002, 475 waar het hof oordeelde dat de onmogelijkheid voor een Algerijnse man om zijn vaderschap ten aanzien van een Marokkaans kind vast te stellen, strijdig is met de Franse internationaal privaatrechtelijke openbare orde.

5.3.2 Het belang van het kind

Het belang van het kind kan een aparte weigeringsgrond vormen, of kan fungeren als onderdeel van de openbare orde.

Het concept heeft geen eenduidige betekenis. De wetgeving van sommige landen bevat definities of een lijst met criteria over het belang van het kind.²²² Het belang van het kind is uiteraard ook een belangrijk concept in het IVRK.²²³ Het Comité over de Rechten van het Kind heeft in een *General Comment* ook een niet-exhaustieve lijst van criteria opgenomen om het belang van het kind te bepalen.²²⁴

Net zoals het geval is bij de openbare orde, kan het concept van het belang van het kind ook worden gebruikt om erkenning van een buitenlandse beslissing of akte tegen te houden, of net om deze te erkennen. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens heeft reeds meerdere malen geoordeeld dat de belangen van het kind van het opperste belang (*paramount*) zijn.²²⁵

5.4 Conflictenrecht inzake afstamming

Om te weten of ouderschap dat uit de wet voortvloeit (*ex lege*) in andere landen effect heeft, moeten wij het conflictenrecht onderzoeken. De vraag is immers volgens welk recht het bestaan van ouderschap wordt bepaald. Voor het conflictenrecht inzake afstamming verwijzen de IPR-regels van sommige landen naar de nationaliteit en anderen naar de gewone verblijfplaats. Wij bespreken een aantal Europese landen. Wij kozen de buurlanden van Nederland (België en Duitsland), nog een groot *civil law* rechtssysteem (Frankrijk) en een *common law* rechtssysteem (Engeland en Wales). Ten slotte wordt Zwitserland besproken als niet-EU-land in Europa.

---

²²¹ Zie bv. BGH 10.12.2014, XII ZB 463/13: *Darüber hinaus können grundrechtliche Vorgaben auch für eine Anerkennung sprechen.*

²²² Zie bv. Engeland: Sec 1 *Children Act* 1989 over de *welfare* van het kind; Zuid-Afrika: Sec 7 van de *Children's Act* 2005; California: Sec 3011 *California Family Code*.

²²³ Art. 3 IVRK.

²²⁴ Committee on the Rights of the Child, *General Comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*, <<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx>> General Comments.

²²⁵ Zie bv. EHRM Nr. 76240/01, *Wagner v. Luxemburg* (28 juni 2007); EHRM Nr. 65192/11, *Mennesson v. Frankrijk* (26 juni 2014) en EHRM Nr. 65941/11, *Labassee v. Frankrijk* (26 juni 2014).

5.4.1 België

Het Belgische IPR verwijst voor afstammingsvragen naar het recht van de nationaliteit van de vermeende ouder.²²⁶ Of de stelregel *mater semper certa est* geldt, hangt dus af van het recht van de nationaliteit van de moeder. Of er een vermoeden van vaderschap is, wordt bepaald door het recht van de nationaliteit van de echtgenoot van de moeder. Dit geldt ook voor de echtgenote van de moeder (duo- of meemoederschap). De mogelijkheid van een erkenning is onderhevig aan het recht van de nationaliteit van de erkenner.

Omdat dit artikel vereist dat de nationale wetten van verschillende personen worden toegepast, zag de Raad van State, die advies moest geven bij het Wetsvoorstel, een potentieel conflict: het zou kunnen gebeuren dat de afstammingsband rechtsgeldig wordt vastgesteld ten aanzien van meerdere personen van hetzelfde geslacht. Dit leidde tot een wijziging van het voorstel.²²⁷ Het artikel in zijn versie van 2004 had een regeling voor de situaties waarin “een afstammingsband volgens het recht toepasselijk uit hoofde van deze wet rechtsgeldig wordt vastgesteld tegenover meerdere personen van hetzelfde geslacht”.²²⁸ Dit behoeft echter een aanpassing met de inwerkingtreding van de wet meemoederschap. Dit heeft de wetgever opgelost door de woorden “van hetzelfde geslacht” uit de bepaling te schrappen. De huidige bewoording van het artikel is dus onduidelijk: het was de bedoeling van de wetgever te voorkomen dat een kind meer dan twee ouders kan hebben, maar nu lijkt het of het zelfs niet mogelijk is om meer dan één ouder te hebben, wat uiteraard niet de bedoeling was.

De meest voorkomende correcties op de algemene regel, is de uitzondering van de openbare orde²²⁹ en de uitzonderingsclausule²³⁰. Beide deze correcties worden effectief gebruikt in het afstammingsrecht, vooral in gevallen waar het aangewezen recht niet mogelijk maakt voor een niet-gehuwde vader om zijn kind te erkennen. De rechtbanken roepen dan het belang van het kind in om toch de erkenning te laten doorgaan volgens het Belgische recht.²³¹

---

²²⁶ Art. 62 Wetboek Internationaal Privaatrecht (WIPR); zie Bijlage 4.

²²⁷ Zie de Toelichting bij het Wetsvoorstel houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht, BZ 2003, 3-27/1, p. 97.

²²⁸ Art. 62 § 2.

²²⁹ Art. 21 WIPR; zie Bijlage 4

²³⁰ Art. 19 WIPR; zie Bijlage 4.

²³¹ Zie hierover J. Verhellen, *Het Belgisch Wetboek IPR in familiezaken. Wetgevende doelstellingen getoetst aan de praktijk*, Brugge: die Keure, 2012, 131-142.

In het licht van enerzijds de klemtoon op maar twee ouders en anderzijds de correcties in het licht van het belang van het kind, is het moeilijk te voorspellen hoe de Belgische rechtbanken zullen omgaan met een toepasselijk recht dat leidt tot meerdere ouders.

5.4.2 Duitsland

Het Duitse EGBGB bevat een alternatieve verwijzing voor het recht toepasselijk op afstamming: het recht van de gewone verblijfplaats van het kind of het recht van de nationaliteit van elk van de ouders.²³² Als de moeder gehuwd is, is er nog een mogelijkheid, namelijk het recht dat van toepassing is op het huwelijk.²³³ De bepaling bevat geen hiërarchie tussen deze mogelijkheden. Het is dus, net zoals onder het Belgische IPR, mogelijk dat de regels leiden tot conflicterende afstammingsbanden. Anders dan de Belgische, bood de Duitse wetgever geen oplossing voor dit scenario. In de rechtspraak werd de begunstigingsprincipe gebruikt als oplossing.²³⁴ Dit hield in dat het gerecht voorkeur geeft aan de oplossing die in het belang is van het kind. Hierbij verwees de OLG Karlsruhe expliciet naar de biologische werkelijkheid.²³⁵

Net zoals in het Belgische IPR bestaat er in het EGBGB een uitzondering voor de openbare orde.²³⁶

Ook in het Duitse IPR zien wij dus een uitgangspunt dat er maar twee ouders kunnen zijn. Toch is er ook een bekommernis om het belang van het kind. Dit leidt andermaal tot de vaststelling dat het moeilijk is om te voorspellen hoe het Duitse IPR zal omgaan met een recht dat leidt tot meer dan twee ouders.

5.4.3 Frankrijk

De conflictenregel van het Franse IPR voor afstamming is de toepassing van het recht van de nationaliteit van de moeder. Wanneer de moeder onbekend is, gaat de verwijzing naar het recht van de nationaliteit van het kind.²³⁷ Voor bezit van staat en erkenning gelden echter bredere mogelijkheden. Het Franse recht is van toepassing op de bezit van staat als het kind en de ouders of een van hen hun

---

²³² Art. 19 EGBGB; zie Bijlage 4.

²³³ Art. 19 juncto 14 EGBGB; zie Bijlage 4.

²³⁴ OLG Karlsruhe, 2 januari 2015, Az. 11 Wx 65/14, <http://openjur.de/u/770039.html>.

²³⁵ *Ibid.* para 28.

²³⁶ Art. 6 EGBGB; zie Bijlage 4.

²³⁷ Art. 311-14 Franse *Code civil*; zie Bijlage 4.

gewone verblijfplaats in Frankrijk hebben.²³⁸ Een erkenning is geldig wanneer deze geldig is volgens ofwel het recht van de nationaliteit van de erkenner ofwel het recht van de nationaliteit van het kind.²³⁹

De uitzondering van de internationale openbare orde bestaat ook in het Franse IPR.²⁴⁰ Zoals Audit echter toegeeft, is dit een veranderlijk begrip.²⁴¹ Het is dus mogelijk dat meerouderschap binnen enkele jaren niet meer de internationale openbare orde schendt, zelfs al is dit vandaag het geval. Het feit dat de Franse wetgever zelf nadenkt over meerouderschap²⁴², pleit er echter eerder voor dat meerouderschap in Frankrijk niet tegen de internationale openbare orde zal zijn.

5.4.4 Verenigd Koninkrijk: Engeland en Wales

In beginsel passen de rechtbanken in Engeland en Wales het forumrecht toe, dus het eigen recht.²⁴³ Ook op de registratie van een geboorte in Engeland of Wales, wordt het eigen recht toegepast. Dit is immers het noteren van een feit.²⁴⁴ Als de ouders (of iemand anders) vreemd recht op de inhoud van de geboorteakte toegepast wil zien (bv. om meerdere ouders te laten registreren), dan zal hij of zij zich moeten wenden tot de rechtbanken. Deze oordelen in het belang van het kind.²⁴⁵

5.4.5 Zwitserland

Volgens het Zwitserse IPR valt de afstamming onder het recht van de gewone verblijfplaats van het kind.²⁴⁶ Als echter geen van de ouders hun woonplaats heeft in die staat, dan is het recht van de gemeenschappelijke nationaliteit van de ouders van toepassing.²⁴⁷ Net zoals in Frankrijk, gelden er bredere mogelijkheden voor erkenning: deze is geldig als die geldig is volgens het recht van de gewone verblijfplaats van het kind, volgens het recht van de nationaliteit van het kind, volgens het recht van de woonplaats van de vader of de moeder of volgens het recht van de nationaliteit van de vader of moeder.²⁴⁸

---

²³⁸ Art. 311-15 Franse *Code civil*; zie Bijlage 4.

²³⁹ Art. 311-16 Franse *code civil*; zie Bijlage 4.

²⁴⁰ O. Cachard, *Droit international privé*, 2e uitg., Brussel: Larcier, 2013, 256-262; B. Audit, *Droit international privé*, 6e uitg., Parijs: Economica, 2010, 273-285.

²⁴¹ B. Audit, *Droit international privé*, 6e uitg., Parijs: Economica, 2010, 282.

²⁴² Zie 3.2.2 hierboven.

²⁴³ M. Harding, *Conflict of laws*, London: Routledge, 2014, 263.

²⁴⁴ *Ibid*, 261 en informatie bekomen van Jayne Holliday, Research Assistant, Centre for Private International Law, University of Aberdeen.

²⁴⁵ Art. 1 Children's Act 1989; zie Bijlage 4.

²⁴⁶ Art. 68(1) *Bundesgesetz über das internationale privatrecht*; zie Bijlage 4.

²⁴⁷ Art. 68(2) *Bundesgesetz über das internationale privatrecht*; zie Bijlage 4.

²⁴⁸ Art. 72 *Bundesgesetz über das internationale privatrecht*; zie Bijlage 4.

Naast deze brede mogelijkheden, heeft het Zwitserse IPR ook een uitzonderingsclausule, zodat een recht dat nauwer met het geval verbonden is toepassing kan vinden.²⁴⁹ Of ondanks deze openheid meerouderschap zou botsen op de uitzondering van de openbare orde²⁵⁰, is moeilijk te voorspellen.

5.4.6 Verenigde Staten

In de common law landen is het vertrekpunt het toepassen van het eigen recht. Toch zal de rechter rekening houden met buitenlandse recht wanneer rechten daar verworven zijn. De rechter zal dat het buitenlandse recht echter niet toepassen als dit in strijd is met de openbare orde.

5.5 Erkenning van buitenlandse akten

Rechtssystemen hebben vaak andere regimes voor de erkenning van administratieve beslissingen dan voor authentieke akten. In sommige gevallen is de aard van het document essentieel voor de vraag of het vastgelegde ouderschap überhaupt kan worden erkend.²⁵¹

Zoals in Hoofdstuk 5.2. hier boven uitgelegd, is Nederland partij bij een aantal verdragen. De belangrijkste voor de erkenning en uitvoerbaarheid in het domein van het afstammingsrecht zijn de bilaterale verdragen met België en Italië. Wij bespreken in dit deel België, Duitsland, Frankrijk en Zwitserland. Het concept van een “authentieke akte” is niet gekend in de common law²⁵² en daarom laten wij deze landen hier buiten beschouwing.

5.5.1 België

Het Belgisch-Nederlands Executieverdrag van 1925 regelt ook de uitvoerbaarheid van authentieke akte.²⁵³ Voor geboortekte is de vraag echter de erkenning veeleer dan de tenuitvoerlegging.

De vereisten voor de erkenning van authentieke akten zijn in het Belgische WIPR strenger dan de vereisten voor de erkenning van buitenlandse rechterlijke beslissingen. Hoewel de erkenning zonder tussenkomst van een rechtbank kan, geldt er voor akten een conflictenrechtelijke toets.²⁵⁴ Dit houdt in dat de erkennende Belgische autoriteit eerst zal nagaan welk recht het WIPR als toepasselijk

---

²⁴⁹ Art. 15(1) *Bundesgesetz über das internationale privatrecht*; zie Bijlage 4.

²⁵⁰ Art. 17 *Bundesgesetz über das internationale privatrecht*; zie Bijlage 4.

²⁵¹ HCCH, *A study of legal parentage and the issues arising from international surrogacy arrangements*, March 2014, p. 42.

²⁵² M. Kohler en M. Buschbaum: “La « reconnaissance » des actes authentiques ? – Réflexions critiques sur une approche douteuse entamée dans l’harmonisation des règles de conflits de lois” *IPRax* 2010, 313.

²⁵³ Art. 16 Belgische-Nederlands Executieverdrag.

²⁵⁴ Art. 27 Belgisch WIPR; zie Bijlage 4.

voorschrijft. Dan kijkt de autoriteit of het resultaat van het buitenlandse document overeenkomt met het resultaat volgens het recht dat volgens het WIPR van toepassing zou zijn.

De conflictenrechtelijke toets kan voor problemen zorgen. Zoals hierboven uitgelegd, verschillen de verwijzingsregels in het domein van afstamming. Waar sommige landen het recht van de gewone verblijfplaats zal toepassen, houdt het Belgische WIPR vast aan de nationaliteit. Dit kan ertoe leiden dat een buitenlandse geboorteakte niet wordt erkend.

Daarnaast bestaat ook nog de exceptie van de internationale openbare orde²⁵⁵ en het verbod op wetsontduiking.²⁵⁶

Als de ambtenaar weigert een akte te erkennen, kan een geïnteresseerde de gerechtelijke erkenning vragen. Dit gebeurt volgens de exequaturprocedure.²⁵⁷ Pas wanneer er een erkenning door de rechtbank is, geldt deze *erga omnes*.

5.5.2 Duitsland

In Duitsland heeft een buitenlandse akte louter bewijswaarde.²⁵⁸ Een rechtbank kan de inhoud dus controleren.²⁵⁹ Het Duitse recht kent een duidelijk onderscheid tussen de erkenning van akten en rechterlijke beslissingen.²⁶⁰

5.5.3 Frankrijk

In Frankrijk worden akten gelijkaardig behandeld als beslissingen.²⁶¹ Daarom behandelen we beide hieronder (zie 5.6.3.)

5.5.4 Polen

De Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi (Administratief Hof in Lodz) heeft geoordeeld dat de overschrijving van een Britse geboorteakte waarop twee vrouwen als ouders werden vermeld, kennelijk in strijd is met de openbare orde (grondwet, familierecht, IPR).²⁶²

---

²⁵⁵ Art. 21 Belgisch WIPR; zie Bijlage 4.

²⁵⁶ Art. 18 Belgisch WIPR; zie Bijlage 4.

²⁵⁷ Art. 27 juncto 23 WIPR; zie Bijlage 4.

²⁵⁸ Art. 418 en 438 ZPO; zie Bijlage 4.

²⁵⁹ Ook genoemd "kollisionsrechtliche Anerkennung"; informatie nagegaan bij van Dr. Susanne Gössl, Universiteit van Bonn.

²⁶⁰ Zie ook BGH 10 december 2014, para 22.

²⁶¹ Art. 509 Frans *code de procédure civile* verwijst expliciet naar rechterlijke beslissingen en akten.

Het lijkt ons dus aannemelijk dat meerouderschap uit het buitenland niet in Polen zal worden erkend. De registratie van geboorteakten waarop een lesbisch/homo koppel als ouders vermeld staat of waarop drie personen als juridische ouders vermeld staan, zullen wellicht worden geweigerd.

5.5.5 Zwitserland

Ook in Zwitserland zijn de erkenningsregels voor akten en beslissingen gelijkaardig. Zie Hoofdstuk 5.6.6 hieronder.

5.6 Erkenning van buitenlandse rechterlijke beslissingen

5.6.1 België

De erkenning en tenuitvoerleggen van rechterlijke beslissingen valt onder het Belgisch-Nederlands Executieverdrag van 1925.²⁶³ Er bestaan wel enkele wegeringsgronden. Hieronder valt de exceptie van de openbare orde en een aantal procedurele rechten.²⁶⁴ Voor beslissingen is geen conflictenrechtelijke controle vereist.

5.6.2 Duitsland

Ook in Duitsland gebeurt de erkenning van beslissingen in familiezaken zonder procedure.²⁶⁵ Erkenning van een beslissing wordt geweigerd als het buitenlandse gerecht niet bevoegd was volgens de Duitse regels, als er bepaalde procesrechtelijke schendingen plaatsvonden of als de erkenning zou leiden tot een resultaat dat kennelijk onverenigbaar is met de fundamentele beginselen van het Duitse recht (openbare orde).²⁶⁶ De openbare orde exceptie in het geval van erkenning van buitenlandse beslissingen omvat zowel de materiële als de procedurele openbare orde.

Het Bundesgerichtshof (BGH) heeft recent een Californische uitspraak erkend die toeliet dat twee vaders op de geboorteakte van een kind werden geregistreerd op basis van een draagmoederschapsovereenkomst.²⁶⁷ Het BGH oordeelde dat hoewel de Duitse wet niet in draagmoederschap voorziet, de exceptie van de openbare orde geen toepassing kon vinden. Het Hof verwees ook naar het recht op bescherming van het privé- en familieleven van het kind.

---

²⁶² *Wojewódzki Sąd Administracyjny Łódź*, III SA/Łd 1100/12.

²⁶³ Art. 11-14 Belgisch-Nederlands Executieverdrag.

²⁶⁴ Art. 11 Belgisch-Nederlands Executieverdrag.

²⁶⁵ §§ 108, 109 FamFG.

²⁶⁶ § 109 (1) (4) FamFG en § 328 Duitse Zivilprozessordnung (ZPO)

²⁶⁷ BGH 10 december 2014, XII ZB 463/13.

Het BGH oordeelde dat, met het oog op internationale rechtszekerheid en om hinkende rechtsverhoudingen te voorkomen, de openbare orde exceptie restrictief moet worden geïnterpreteerd.

5.6.3 Frankrijk

Buitenlandse beslissingen en akten worden in Frankrijk erkend.²⁶⁸ De weigeringsgronden zijn dat de buitenlandse rechtbank geen internationale bevoegdheid had, strijdigheid met de internationale openbare orde en wetsontduiking.²⁶⁹

“Internationale bevoegdheid” wordt soepel ingevuld. De buitenlandse bevoegdheidsgrond hoeft dus niet identiek te zijn aan de Franse. Het is vooral van belang dat er niet een exclusieve bevoegdheid bestond voor de Franse rechter onder het Franse recht.²⁷⁰ De bevoegdheidsgrond dat de Franse gerechten altijd internationaal bevoegd zijn als de verweerder de Franse nationaliteit heeft,²⁷¹ is geen exclusieve bevoegdheidsgrond.²⁷²

De internationale openbare orde omvat ook procedurele regelmatigheid.²⁷³ Dit is dus een brede notie.

5.6.4 Polen

In Polen wordt erkenning van buitenlandse beslissingen geregeld in het burgerlijk procesrecht.²⁷⁴ Buitenlandse rechterlijke beslissingen worden niet erkend als ze kennelijk strijdig zijn met de openbare orde.²⁷⁵ Zoals hierboven uitgelegd (zie 5.5.5), lijkt het erop dat Polen meerouderschap als strijdig met de openbare orde zal beschouwen.

5.6.5 Verenigd Koninkrijk: Engeland en Wales

Het uitgangspunt van het Engelse IPR met betrekking tot personeel statuut is dat familierelaties die rechtens zijn ontstaan, worden gerespecteerd.²⁷⁶

---

²⁶⁸ Art. 509 Franse *Code de procédure civile*; zie Bijlage 4.

²⁶⁹ B. Audit, *Droit international privé*, 6e uitg., Parijs: Economica, 2010, 392-428.

²⁷⁰ *Ibid.* 404.

²⁷¹ Art. 15 Franse *Code civil*.

²⁷² Fr. Cass 23 mei 2006, nr. 04-12777, 1e civiele kamer; zie ook B. Audit, *Droit international privé*, 6e uitg., Parijs: Economica, 2010, 408.

²⁷³ Fr Cass 20 februari 2007, 05-14082, 1e civiele kamer. Zie ook B. Audit, *Droit international privé*, 6e uitg., Parijs: Economica, 2010, 412.

²⁷⁴ Art. 1145-1149 k.p.c.

²⁷⁵ 1146 (1) (7) k.p.c.

²⁷⁶ K.J. Saarloos, *European private international law on legal parentage? Thoughts on a European instrument implementing the principle of mutual recognition in legal parentage*, Maastricht University, 2010, p. 242.

Beslissingen uit het buitenland, die buiten het toepassingsgebied van verdragen vallen, kunnen worden erkend als de buitenlandse rechter bevoegd was om de beslissing te vellen, en als de beslissing niet werd verkregen door fraude of een handeling die in strijd is met de openbare orde. Onder de uitzondering van de openbare orde valt ook het belang van het kind. Dat belang van het kind is zeer relevant en wordt in de rechtspraak uitgelegd.²⁷⁷

Het feit dat de Engelse wetgever overwoog en expliciet weigerde meerouderschap in te voeren²⁷⁸ is mogelijks relevant voor de erkenning van dit fenomeen uit het buitenland.

5.6.6 Zwitserland

Het Zwitserse Wetboek IPR voorziet de erkenning van buitenlandse beslissingen en authentieke akten als de autoriteit van uitgifte internationaal bevoegd was en er geen beroepsmogelijkheid meer openstaat.²⁷⁹ De weigeringsgronden omvatten strijdigheid met de internationale openbare orde en bepaalde procesrechten.²⁸⁰

Het Zwitserse Bundesgericht heeft recent de uitzondering van de internationale openbare orde gebruikt om de erkenning van een Californische draagmoederschapsbeslissing te weigeren.²⁸¹ Ook in dit geval werd het vaderschap vastgesteld in een Amerikaanse geboorteakte en door een beslissing van een rechtbank in Californië.

5.6.7 Verenigde Staten

Voor rechterlijke beslissingen geldt tussen de staten van de VS het beginsel van *full faith and credit*.²⁸² Rechterlijke beslissingen uit andere staten worden automatisch erkend (*interstate* erkenning).

Voor beslissingen uit andere landen geldt het *full faith and credit* principe niet, maar gebeurt de erkenning op basis van *comity*.²⁸³ De praktische basis hiervoor is tweeledig: om te vermijden dat er opnieuw wordt geprocedeerd in een geschil dat reeds door een andere rechtbank is beslecht, en om

---

²⁷⁷ *Re M (A child)*, Court of Appeal (Civil Division), 22 juni 2010.

²⁷⁸ Introduction to the Children Act 1989 HMSO 1989 para 1.3; L. Smith, "Tangling the web of legal parenthood: legal responses to the use of known donors in lesbian parenting arrangements", 33 *Legal Studies*, 2013, 355-381, p. 377; J. Millbank, "De facto Relationships, Same-Sex and Surrogate Parents: Exploring the Scope and Effects of the 2008 Federal Relationship Reforms", 23 *Australian J Family Law*, 2009, 160.

²⁷⁹ Art. 25 *Bundesgesetz über das internationale privatrecht*; zie Bijlage 4.

²⁸⁰ Art. 27 *Bundesgesetz über das internationale privatrecht*; zie Bijlage 4.

²⁸¹ *Bundesgericht* 21 mei 2015, 5A_748/2014.

²⁸² US Constitution, Art. IV, § 1.

²⁸³ V.P. Nanda en D.K. Pansius, *Litigation of international disputes in U.S. courts*, New York: C. Broadman Co., 1986.

ervoor te zorgen dat Amerikaanse uitspraken in het buitenland worden erkend.²⁸⁴ Hier geldt een openbare orde uitzondering.

Er zijn ons geen uitspraken over de erkenning van meerouderschap bekend. Daarom bespreken wij enkele uitspraken over de erkenning van ouderschap, geboorteakten, draagmoederschap en stiefouderadoptie door personen van hetzelfde geslacht.

In Californië maken de afstammingsregels het mogelijk voor personen van hetzelfde geslacht om ouders te zijn van een kind (echtelijk vermoeden/adoptie). Deze regels zijn gebaseerd op een overheidsbeleid dat ouderschap door personen van hetzelfde geslacht en multi-ouder gezinnen steunt. Op basis hiervan lijkt het ons aannemelijk dat meeroudergezag uit andere Staten ook zal worden erkend. Conform de regeling in Californië, zal ook bij de erkenning van beslissingen uit het buitenland het belang van het kind een belangrijke rol spelen.

Het recht van Louisiana laat niet-gehuwde koppels niet toe een kind te adopteren. Ook in een geval waarin twee ouders van hetzelfde geslacht een kind in New York adopteerden, weigerde de Registrar in Louisiana om de adoptie te erkennen en een nieuwe geboorteakte uit te geven.²⁸⁵

Dual paternity wordt wel erkend in Louisiana (zie hierboven). Het is moeilijk te voorspellen hoe de gerechten van deze staat de openbare orde zullen invullen wanneer zij worden geconfronteerd met een rechterlijke beslissing of een geboorteakte uit een ander land over meerouderschap.

In Michigan is reeds een erkenning gebeurd van een stiefouderadoptie door personen van hetzelfde geslacht verkregen in Illinois, zelfs al is een dergelijke stiefouderadoptie niet mogelijk volgens het recht van Michigan.²⁸⁶

In New York is de erkenning van *same-sex* civil unions en *same-sex* stiefouderadoptie mogelijk.²⁸⁷

5.6.8 Australië & Nieuw-Zeeland

Het rapport van de *Family Law Council* bevat het voorstel dat een afstammingsband vastgesteld in een ander land kan worden erkend. Het voorstel betrof internationaal draagmoederschap en de bloedverwantschap gevestigd als gevolg daarvan, maar dezelfde regel kan worden toegepast als

---

²⁸⁴ Wederkerigheid vereist.

²⁸⁵ *Adar v. Smith* (2011), US Court of Appeals, Fifth Circuit.

²⁸⁶ *Giancaspro v. Congleton*, 2009 WL 416301 (Mich. App. 2009).

²⁸⁷ *In re Jacob*, *In re Dana*, 660 N.E.2d 397 (N.Y. 1995); stepparent adoption (N.Y. Dom. Rel. Law §§ 110, 10-a), same sex civil unions in *Debra H. v. Janice R.*, 14 N.Y.3d 576, 930 N.E.2d 184 (N.Y. 2010).

meerouderschap werd vastgesteld door een buitenlandse rechter of als het voortvloeit uit een buitenlandse geboorteakte.

Conclusie

In de meeste landen bestaat er een exceptie van internationaal privaatrechtelijke openbare orde. Dit kan worden gebruikt om buitenlandse rechterlijke beslissingen of akten te weren, maar het betreft een toets *in concreto*. Het is zeer moeilijk te voorspellen wat het effect van deze uitzondering zal zijn op de erkenning van meerouderschap.

Ook het belang van het kind speelt een rol bij de erkenning van buitenlandse beslissingen en akten. Net zoals openbare orde, wordt dit begrip op verschillende manieren ingevuld. Wanneer de continuïteit van het familieleven van het kind in het gedrang is, is het mogelijk dat zijn of haar belang zou leiden tot de erkenning van een situatie van meerouderschap die reeds sinds enige tijd in het buitenland bestaat.

Hoofdstuk 6. IPR inzake meeroudergezag

6.1 Inleiding

Dit hoofdstuk behandelt het conflictenrecht en de erkenning van buitenlandse beslissingen inzake meeroudergezag. Wij houden dezelfde structuur aan als in de vorige hoofdstuk, hoewel de focus hier meer ligt op internationale instrumenten dan op het nationale recht. De VS heeft het Kinderbeschermingsverdrag van Den Haag van 1996 ondertekend, maar nog niet bekrachtigd. Daarom komt dit land afzonderlijk aan bod. Australië is verdragsstaat bij het Kinderbeschermingsverdrag van 1996 en Nieuw-Zeeland beraadt zich momenteel over de ondertekening van dit verdrag. Daarom worden deze twee landen hier niet besproken.

De internationale openbare orde en het belang van het kind spelen in dit onderdeel van het onderzoek ook een rol. Wij verwijzen hiervoor naar Hoofdstuk 6.3 hierboven.

6.2 Relevante rechtsbronnen

Anders dan het geval is bij afstamming en ouderschap, bestaan er wel verschillende Europese en internationale wetgevende teksten in dit domein. In de EU regelt de Brussel *IIbis*-Verordening de erkenning van beslissingen en akten over ouderlijk gezag. De Verordening is van toepassing in alle EU-lidstaten behalve Denemarken.

Daarnaast bestaan er twee verdragen van de Haagse Conferentie over dit onderwerp: een van 1961²⁸⁸ en een van 1996²⁸⁹. Het Kinderbeschermingsverdrag van 1996 is van toepassing in alle EU-lidstaten behalve Italië.²⁹⁰ Daarnaast is het van toepassing in een aantal andere staten.²⁹¹ Het oude Kinderbeschermingsverdrag (1961), waar Nederland ook partij bij is, wordt stelselmatig vervangen door het nieuwe verdrag (1996).²⁹² Voor landen die enkel partij zijn bij het oude verdrag (1961), blijft dit

---

²⁸⁸ Verdrag van Den Haag van 5 oktober 1961 betreffende de bevoegdheid der autoriteiten en de toepasselijke wet inzake de bescherming van minderjarigen.

²⁸⁹ Verdrag van Den Haag van 19 oktober 1996 inzake de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen, Trb. 197, 299.

²⁹⁰ Italië heeft het verdrag ondertekend, maar nog niet bekrachtigd.

²⁹¹ Albanië, Armenië, Australië, de Dominicaanse Republiek, Ecuador, Georgië, Lesotho, Monaco, Montenegro, Marokko, Oekraïne, Rusland, Uruguay en Zwitserland. De VS heeft het verdrag ondertekend, maar nog niet bekrachtigd.

²⁹² Art. 51 Kinderbeschermingsverdrag (1996) bepaalt dat dit verdrag het oude verdrag vervangt tussen verdragsstaten. Zie ook Th.M. de Boer, *Het Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996: nieuwe regels in de schaduw van Brussel II-bis*, <http://dare.uva.nl/document/2/118878>.

verdrag gelden voor de erkenning van beslissingen uit Nederland. Het gaat enkel over Macao, Italië en Turkije. Voor de elementen die onder Brussel II *bis* vallen, heeft dit verdrag voorrang.

6.3 Conflictenrecht inzake ouderlijk gezag

6.3.1 Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996

Het Kinderbeschermingsverdrag van Den Haag (1996) is hier de belangrijkste rechtsbron. Volgens dit verdrag bepaalt het recht van de gewone verblijfplaats van het kind het ouderlijk gezag.²⁹³ Van belang is ook dat het verdrag continuïteit garandeert. Zo bepaalt het dat ouderlijk gezag dat bestaat niet tenietgaat bij een verhuis van het kind.²⁹⁴ Het Nederlandse recht is van toepassing op een kind dat zijn of haar gewone verblijfplaats heeft in Nederland. Als meer dan twee ouders ouderlijk gezag hebben over een kind dat zijn of haar gewone verblijfplaats heeft in Nederland, dan blijft het Nederlandse recht de verhouding regelen, zelfs als het kind verhuist. Het recht van de nieuwe gewone verblijfplaats van het kind regelt dan de wijze van uitoefening van het gezag²⁹⁵, maar kan niet tot gevolg hebben dat een van de meerdere ouders zijn of haar ouderlijk gezag verliest, behoudens de uitzondering van de openbare orde.

Het Verdrag bevat ook een uitzondering voor de internationale openbare orde.²⁹⁶ De bepaling vereist een *in concreto* beoordeling.²⁹⁷ De bepaling vereist ook dat de beoordeling gebeurt met het belang van het kind voor ogen. De invulling van de openbare orde kan verschillend zijn in de verschillende verdragsstaten. Rechtbanken moeten echter rekening houden met het feit dat hier een internationaal instrument bestaat, zodat ze zich soepeler moeten opstellen.

6.3.2 Haags Kinderbeschermingsverdrag 1961

Waar het Kinderbeschermingsverdrag (1996) en Brussel II *bis* de gewone verblijfplaats vooropstellen, hecht dit verdrag (1961) belang aan de nationaliteit van het kind. Gezien de beperkte werking die dit verdrag vandaag kent, gaan wij hier niet verder op in.

---

²⁹³ Art. 16 Kinderbeschermingsverdrag 1996. Let op dat het Verdrag verwijst naar “ouderlijke verantwoordelijkheid” en niet “ouderlijk gezag”. Zoals in Hoofdstuk 2 uitgelegd, omvat de eerste term ook de tweede.

²⁹⁴ Art. 16(3) Kinderbeschermingsverdrag 1996.

²⁹⁵ Art. 17 Kinderbeschermingsverdrag 1996.

²⁹⁶ Art. 22 Kinderbeschermingsverdrag 1996.

²⁹⁷ Art. 22 verwijst naar “toepassing” die in strijd zou zijn met de openbare orde.

6.4 Erkenning van authentieke akten over ouderlijk gezag

6.4.1 Brussel IIbis

Anders dan de Erfrecht-Verordening,²⁹⁸ bevat Brussel IIbis geen uitgebreide regeling over de erkenning van authentieke akten. Er is louter een bepaling dat authentieke akten onder dezelfde voorwaarden worden erkend als beslissingen op voorwaarde dat ze uitvoerbaar zijn in de lidstaat van oorsprong.²⁹⁹ Wanneer het nationale recht dit toestaat, kan het hier gaan over bemiddelingsakkoorden.

Er is dus geen conflictenrechtelijke controle voor de erkenning van authentieke akten over ouderlijk gezag in de EU-lidstaten. De bespreking hieronder (Hoofdstuk 6.5.1) is verder ook van toepassing op authentieke akten.

6.4.2 Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996

Het Kinderbeschermingsverdrag 1996 bevat geen specifieke regeling voor authentieke akten. In het hoofdstuk over erkenning en tenuitvoerlegging verwijst het Verdrag naar “maatregelen”. Dergelijke maatregelen kunnen uitgaan van een gerecht of van een andere openbare autoriteit³⁰⁰ en kan dus vervat zijn in een rechterlijke beslissing of in een akte. Wij bespreken de regels hieronder (Hoofdstuk 6.5.2).

6.5 Erkenning van rechterlijke beslissingen over ouderlijk gezag

6.5.1 Brussel IIbis

De Brussel IIbis-Vo is van toepassing op burgerlijke zaken betreffende de toekenning, de uitoefening, de overdracht, de beperking of de beëindiging van de ouderlijke verantwoordelijkheid.³⁰¹

Het uitgangspunt van Brussel IIbis is de *de plano* erkenning van rechterlijke beslissingen uit andere EU-lidstaten.³⁰² De weigeringsgronden zijn beperkt.³⁰³ De erkennende instantie mag de bevoegdheid van

---

²⁹⁸ Verordening (EU) Nr. 650/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 4 juli 2012 betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en de aanvaarding en de tenuitvoerlegging van authentieke akten op het gebied van erfopvolging, alsmede betreffende de instelling van een Europese erfrechtverklaring, *Pb L* 27 juli 2012, afl. 201, 107. Zie artt. 59 en 60.

²⁹⁹ Art. 46 Brussel IIbis-Vo.

³⁰⁰ Zie P. Lagarde, Rapport bij het Kinderbeschermingsverdrag van Den Haag 1996, <http://www.hcch.net/upload/expl34.pdf>, para 10.

³⁰¹ Artikel 1(b) Brussel IIbis-Vo.

³⁰² Art. 21 Brussel IIbis-Vo.

³⁰³ Art. 23 Brussel IIbis-Vo.

het gerecht dat de beslissing velde niet nagaan³⁰⁴ en mag de inhoudelijke juistheid van de beslissing niet controleren.³⁰⁵

Een eerste weigeringsgrond is de kennelijke strijdigheid met de openbare orde. Hier verwijst de Verordening expliciet naar het belang van het kind.³⁰⁶ De openbare orde krijgt dus een specifieke invulling. Het Hof van Justitie heeft in het kader van Brussel I geoordeeld dat de openbare orde een nationale invulling behoudt, maar dat het Hof het kader bepaalt waarbinnen lidstaten de uitzondering mogen gebruiken.³⁰⁷

De andere weigeringsgronden betreffen procedurele aspecten.

Er zijn volgens ons drie aspecten die van bijzonder belang zijn bij de overweging of andere EU-lidstaten meeroudergezag zouden erkennen.

Ten eerste staat het ouderlijk gezag zoals geregeld door Brussel II*bis* los van afstamming en van huwelijksconflicten tussen de ouders.³⁰⁸ Dit heeft als gevolg dat een vordering door een grootouder over ouderlijk gezag ook onder de Verordening valt. Niets in de verordening beperkt de hoedanigheid van de personen of het aantal personen ten aanzien van wie ouderlijk gezag kan bestaan.

Ten tweede bestaat er geen Europese invulling van de termen "ouderlijke verantwoordelijkheid" of "gezagsrecht". Hoewel de Verordening definities over deze begrippen bevat, staan ze niet los van de invulling die ze krijgen in het nationale recht. Het Hof van Justitie oordeelde in de *McB* zaak³⁰⁹ dat hoewel het begrip "gezagsrecht" in Brussel II*bis* is gedefinieerd, de vraag wie de houder is van het gezagsrecht "[e]en geheel ander vraagstuk" is.³¹⁰ Het blijft dus aan het nationale recht om te bepalen wie het gezagsrecht heeft. Dit geval betrof het gezagsrecht van een ongehuwde vader, een vraag die verschillend wordt beantwoord in de verschillende rechtssystemen van de EU-lidstaten. Het Hof gebruikte in dit geval ook niet het Handvest van de EU (hoewel de vader het inriep) om tot een uniforme regeling te komen. Het lijkt of dit zou betekenen dat de erkenning van meeroudergezag ook geen

---

³⁰⁴ Art. 24 Brussel II*bis*-Vo.

³⁰⁵ Art. 26 Brussel II*bis*-Vo.

³⁰⁶ Art. 23a). Brussel II*bis*-Vo.

³⁰⁷ Het Hof vond in HvJ C-302/13, *flyLAL-Lithuanian Airlines AS v. Starptautiskā lidosta Rīga VAS* (23 oktober 2014) dat lidstaten vrij zijn "de eisen van hun openbare orde vast te leggen overeenkomstig hun nationale opvattingen, maar dat de afbakening van dit begrip een kwestie van uitlegging van die verordening is." (para 47).

³⁰⁸ Zie ook U. Magnus en P. Mankowski, *European Commentaries on Private International Law: Brussels IIbis Regulation*, München: Sellier, 2012, p. 74-75.

³⁰⁹ HvJ C-400/10, *McB v. L.E.* (5 oktober 2010).

³¹⁰ *McB* para 42.

probleem mag vormen onder Brussel II*bis*, hoewel de uitzondering van de openbare orde steeds kan spelen.

Ten derde is ouderlijk gezag, anders dan ouderschap, beweeglijk. Waar ouderschap normaal gezien stabiel is, kan ouderlijk gezag veranderen. De Verordening geeft dit ook te kennen door een regel dat beslissingen over ouderlijk gezag kunnen worden aangepast aan nieuwe omstandigheden als het belang van het kind dit vereist.³¹¹

Net zoals bij de hardnekkige discussie over de toepassing van Brussel II*bis* op echtscheidingen tussen personen van hetzelfde geslacht, is er ook hier, met betrekking tot meeroudergezag, geen eenduidig antwoord op de vraag naar erkenning. De erkenningskansen lijken hier misschien wel iets groter, op basis van de argumenten in het belang van het kind, om continuïteit in het leven van het kind te garanderen.

6.5.2 Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996

Wanneer een beslissing uit een andere EU-lidstaat moet worden erkend, heeft Brussel II*bis* voorrang.³¹² Wanneer deze echter komt uit een andere verdragsstaat, zal dit verdrag van toepassing zijn.

Het verdrag komt in grote mate overeen met Brussel II*bis*. De erkenning gebeurt ook *de plano*.³¹³ Ook de weigeringsgronden zijn gelijkaardig aan Brussel II*bis*.³¹⁴ Net zoals bij Brussel II*bis* verwijst de weigeringsgrond van de openbare orde expliciet naar het belang van het kind.³¹⁵

Het lijkt ons dus dat de erkenningskansen van meeroudergezag onder het verdrag en onder Brussel II*bis* gelijkaardig zijn, behalve als het argument van EU-burgerschap wordt aangevoerd en aangenomen.

6.5.3 Verenigde Staten

De *Uniform Child Custody Jurisdiction and Enforcement Act 1997 (UCCJEA)*³¹⁶ is van toepassing in alle staten van de VS met de uitzondering van Massachusetts, waar het wetsvoorstel hierover in 2015 werd

---

³¹¹ Art. 21(3) Brussel II*bis*-Vo.

³¹² Art. 61b) Brussel II*bis* en art. 52 Haags Kinderbeschermingsverdrag (1996).

³¹³ Art. 23 Kinderbeschermingsverdrag (1996).

³¹⁴ Art. 23,2 Kinderbeschermingsverdrag (1996).

³¹⁵ Art. 23,2d) Kinderbeschermingsverdrag (1996).

³¹⁶ Voor de volledige tekst, zie de website van de *Uniform Law Commission*: http://www.uniformlaws.org/shared/docs/child_custody_jurisdiction/uccjea_final_97.pdf.

ingediend.³¹⁷ De doelstelling van de *UCCJEA* is om de internationale bevoegdheid en de erkenning van beslissingen te regelen in het domein van ouderlijk gezag, en om kinderonthoering te voorkomen. De *UCCJEA* regelt dus de erkenning tussen de staten van beslissingen over ouderlijk gezag. *Interstate recognition* vindt plaats op grond van het beginsel van *full faith and credit*.³¹⁸

Beslissingen van buiten de VS worden erkend als ze zijn geveld onder feitelijke omstandigheden die in wezen overeenstemmen met de *UCCJEA* regels. In zulke situaties worden de buitenlandse rechtbanken beschouwd alsof ze *sister state courts* zijn.³¹⁹ Erkenning onder de *UCCJEA* mag worden geweigerd als het buitenlandse recht de fundamentele mensenrechten schendt.

De *UCCJEA* (1997) is in 2013 gewijzigd met het oog op de implementering in de VS van het Haags Kinderbeschermingsverdrag (1996). Ook de weigeringsgronden werden aangepast aan dit verdrag.³²⁰ De nieuwe *UCCJEA* is nog niet aangenomen door de staten, omdat er nog geen federale wetgeving is voorbereid voor de bekrachtiging van het Kinderbeschermingsverdrag (1996).³²¹

Conclusie

Er bestaan verschillende internationale wetgevende instrumenten over ouderlijk gezag in het internationaal privaatrecht. De verdragen en verordening bevatten regimes voor de gemakkelijke erkenning van rechterlijke beslissingen en akten uit het buitenland. De weigeringsgrond van de internationaal privaatrechtelijke openbare orde, die een sterk nationale invulling krijgt, maakt het moeilijk te voorspellen of situaties van meeroudergezag internationale erkenning zal genieten.

---

³¹⁷ Zie de informatie over de *UCCJEA* (1997) op de website van de *Uniform Law Commission*: <http://www.uniformlaws.org/Act.aspx?title=Child%20Custody%20Jurisdiction%20and%20Enforcement%20Act>.

³¹⁸ Sec. 313 *UCCJEA* (1997).

³¹⁹ Sec. 105 *UCCJEA* (1997).

³²⁰ Afd. 423, § 3 *UCCJEA* (2013).

³²¹ Zie de wetgevende inlichting op de website van de *Uniform Law Commission*: [http://www.uniformlaws.org/Act.aspx?title=Child%20Custody%20Jurisdiction%20and%20Enforcement%20Act%20\(2013\)](http://www.uniformlaws.org/Act.aspx?title=Child%20Custody%20Jurisdiction%20and%20Enforcement%20Act%20(2013)).

Bibliografie

Boeken en artikels

L. N. Althouse, "Three's Company? How American Law Can Recognize a Third Social Parent in Same-Sex Headed Families", 19 *Hastings Women's L.J.*, 2008, 171, p. 173.

M.V. Antokolskaia, W.M. Schrama, K.R.S.D. Boele-Woelki e.a., *Meeroudergezag: een oplossing voor kinderen met meer dan twee ouders?*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers, 2014.

J. Atkinson, "Shifts in the Law Regarding the Rights of Third Parties to Seek Visitation and Custody of Children", 47 *Fam. L.Q.*, 2013, 1.

B. Audit, *Droit international privé*, 6e uitg., Parijs: Economica, 2010.

E. Bajackson, "Best Interests of the Child – A Legislative Journey Still in Motion", 25 *Journal of the American Academy of Matrimonial Lawyers*, 2013, 311-355.

K. Boele-Woelki, I. Curry-Sumner, W. Schrama en M. Vonk, "Draagmoederschap en illegale opnemings van kinderen", WODC Rapport, 2011.

J. de Boer, Asser 1* *Personen- en Familierecht*, Kluwer 2010.

T.M. de Boer, "Het Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996: nieuwe regels in de schaduw van Brussel II-bis", <http://dare.uva.nl/document/2/118878>.

A. Briggs, *The Conflict of Laws*, 3e uitg., Oxford: Oxford University Press, 2013.

O. Cachard, *Droit international privé*, 2e uitg., Brussel: Larcier, 2013.

T. Callus, "A new parenthood paradigm for twenty-first century family law in England and Wales?", 32 *Legal Studies*, 2012, 347–368.

J. Chull Hah, "Reconsidering the Marital Presumption of Paternity in the New Era", *JDCTA* 2013, 337;

J. Mc Convill en E. Mills, "Re Patrick and the Rights and Responsibilities of Sperm Donor Fathers in Australian Family Law", 3 *Queensland University of Technology Law and Justice Journal*, 2003, 17.

I. Corpart, *La pluriparentalite en chantier*, Cites 2006/4, nr. 28.

D. Dempsey, "Donor, Father or Parent, Conceiving Peternity in the Australian Family Court", 18 *International Journal of Law, Policy and the Family*, 2004, 76-102.

C.S. Donnelly, "When custody of the grandkids is at issue", *The Pennsylvania Lawyer*, November/December 2014, 22-25.

W.C. Duncan, "The legal fiction of de facto parenthood", 36 *Journal of Legislation* 2010, 263-271.

J. Fawcett en J.M. Carruthers, *Cheshire, North & Fawcett: Private International Law*, 14e uitg., Oxford University Press, Oxford, 2008.

J. Gupta-Kagan, "Non-exclusive Adoption and Child Welfare", 66 *Alabama Law Review* 2015, 715.

M. Harding, *Conflict of laws*, London: Routledge, 2014.

M. Herrera, G. Caramelo en S. Picasso (dir.), *Código Civil y Comercial de la Nación Comentado*, Tomo II, Infojus 2015, <http://www.infojus.gob.ar/nuevo-codigo-civil-y-comercial-de-la-nacion>.

D. Hershman en A. McFarlane, *Children Law and Practice*, section A[222], Jordan Publishing 2011.

M. B. Jacobs, "My two dads: disaggregating biological and social paternity", 38 *Ariz. St. L.J.* 2006, 809-856.

M.B. Jacobs, "More Parents, More Money: Reflections on the Financial Implications of Multiple Parentage", 16 *Cardozo Journal of Law & Gender*, 2009, 217-235.

Sh. A. Kamei, "Partitioning Paternity: The German Approach to a disjuncture between genetic and legal paternity", 11 *San Diego Int'l L.J.* 2010, 509.

A.E. Kinsey, "A Modern King Salomon's Dilemma: Why State Legislatures Should Give Courts the Discretion to find that a child has more than two legal parents", 51 *San Diego L. Rev.* 2014, 295.

S.H. Klein, *Strategies For Family Law in New York, 2015 Edition. Leading Lawyers on Navigating changing Family Law Trends, Developing Effective Strategies, and Building Client Relationships*, Eagan: Aspatore Law Books - Thomson Reuters, 2015.

M. Kohler en M. Buschbaum: "La « reconnaissance » des actes authentiques ? – Réflexions critiques sur une approche douteuse entamée dans l'harmonisation des règles de conflits de lois" *IPRax* 2010, 313.

L. M. Kohm, "Tracing the Foundations of the Best Interests of the Child Standard in American Jurisprudence", 10 *Journal of law & Family studies*, 2008, 337-376.

R. L. Kovach, "Sorry daddy – your time is up: rebutting the presumption of paternity in Louisiana", 56 *Loyola Law Review*, 2010, 651-684.

J. Kramberger Škerl, "European Public Policy (with an emphasis on exequatur proceedings)", 7 *Journal of Private International Law*, 2011, 461-490.

C. Lind en T. Hewitt, "Law and the complexities of parenting: parental status and parental function", 31 *Journal of Social Welfare & Family Law*, 2009, 391-406.

U. Magnus en P. Mankowski, *European Commentaries on Private International Law, Brussels IIbis Regulation*, München: Sellier, 2012.

M. A. Mason, N. Zayac, "Rethinking stepparent rights: Has the ALI found a better definition?", 36 *Family Law Quarterly*, 2002, 227-254.

S. McGinnis, "You Are Not The Father: How State Paternity Laws Protect (And Fail To Protect) The Best Interests of Children", 16 *Journal of Gender, Social Policy & the Law* 2008, 319.

M. Melcher, "(Mutual) Recognition of Registered Relationships", 9 *Journal of Private International Law*, 2013, 149-170.

J. Millbank, "De facto Relationships, Same-sex and Surrogate Parents: Exploring the Scope and Effects of the 2008 Federal Relationships Reforms", 23 *Aust J Fam Law* 2009, 160-193.

V. P. Nanda, D. K. Pansius, V.P. Nanda en D.K. Pansius, *Litigation of international disputes in U.S. courts*, New York: C. Broadman Co., 1986.

N. Polikoff, "A mother should not have to adopt her own child: Parentage laws for children of lesbian couples in the twenty-first century", 5 *Stanford Journal of Civil Rights & Civil Liberties* 2009, 201.

N. Polikoff, "Response: And Baby Makes ... How Many? Using In re M.C. To Consider Parentage of a Child Conceived Through Sexual Intercourse and Born to a Lesbian Couple", 100 *Georgetown Law Journal* 2012, 2015-2050.

- R. Probert e.a., "A more principled approach to parental responsibility in England and Wales?" In J. Mair en E. Orucu (eds.), *Juxtaposing Legal Systems and the Principles of European Family Law on Parental Responsibilities*, Antwerpen: Intersentia, 2010.
- R.E. Rains, "Three parents? *Jacob v Shultz-Jacob*, 923 A 2d 473, 2007 Pa Super Lexis 957 (Pa Super 2007)" 20 *Denning Law Journal*, 2008, 197-210.
- K.J. Saarloos, *European private international law on legal parentage? Thoughts on a European instrument implementing the principle of mutual recognition in legal parentage*, Maastricht University, 2010.
- H. Shapo, "Matter of life and death: inheritance consequences of reproductive technologies", 25 *Hofstra Law Review*, 1997, 1091-1220.
- K. Shaw Spaht, "Who's your momma, who are your daddies? Louisiana's new law of filiation", 67 *La. L. Rev.* 2007, 307.
- L. Smith, "Tangling the web of legal parenthood: legal responses to the use of known donors in lesbian parenting arrangements", 33 *Legal Studies*, 2013, 355-381.
- L. Strikwerda, *Inleiding tot het Nederlandse Internationaal Privaatrecht*, 10e druk, Deventer: Kluwer, 2012.
- F. Swennen, "De juridische gevolgen van de adoptie", in P. Senaeve en F. Swennen (eds.), *De hervorming van de interne en de internationale adoptie*, Antwerpen: Intersentia, 2006.
- I. Théry, A-M. Leroyer, *Filiation, origines, parentalité. Le droit face aux nouvelles valeurs de responsabilité generationnelle*, 2014.
- W. B. Turner, "The Lesbian De Facto Parent Standard in *Holtzman v. Knott*: Judicial Policy Innovation and Diffusion", 22 *Berkeley Journal of Gender, Law & Justice* 2013, 135-182.
- J. Verhellen, *Het Belgisch Wetboek IPR in familiezaken. Wetgevende doelstellingen getoetst aan de praktijk*, Brugge: die Keure, 2012.
- M. Vonk, "Rapport naar aanleiding van vragen van de Staatscommissie Herijking Ouderschap over het meerouderschap in British Columbia, Canada", Afdeling Jeugdrecht Universiteit Leiden, 5 februari 2015.

M. Wells-Greco, "United Kingdom" in K. Trimmings and P. Beaumont (eds), *International Surrogacy Arrangements*, Oxford: Hart, 2013, 367-386.

W. Wiegers, "Fatherhood and Misattributed Genetic Paternity in Family Law", 36 *Queen's L.J.*, 2011, 640.

T. Wuyts, *Ouderlijk gezag*, Antwerpen: Intersentia, 2013.

A. Zanghellini, "Who is entitled to parental responsibility? Biology, Caregiving, Intention and the Family Law Act 1975 (CTH): Jurisprudential Feminist Analysis", 35 *Monash University Law Review*, 2009, 147-182.

Rapporten en andere

CEFL, National Report on Parental Responsibility, Finland, <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Finland-Parental-Responsibilities.pdf>

CEFL, National Report on Parental Responsibilities, Lithuania, <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Lithuania-Parental-Responsibilities.pdf>

Europese Commissie, Groenboek "Minder administratieve formaliteiten voor burgers: De bevordering van het vrije verkeer van openbare documenten en de erkenning van de gevolgen van akten van de burgerlijke stand" COM (2010) 747, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:52010DC0747>.

Family Law Council Report, December 2013, Australië.

Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht (Permanent Bureau), "A study of legal parentage and the issues arising from international surrogacy agreements", Preliminary Document No. 3C of the General Affairs and Policy Meeting (maart 2014), http://www.hcch.net/upload/wop/gap2015pd03c_en.pdf

P. Lagarde, Rapport bij het Kinderbeschermingsverdrag van Den Haag 1996, <http://www.hcch.net/upload/exp134.pdf>

Law Commission Report 88, New Issues in Legal Parenthood, Nieuw Zeeland, April 2005.

J. Millbank, "Lesbian mothers, gay fathers and the legal recognition of our relationships with the children we raise A Community Law Reform Project", Final Report Sydney 2003.

Bijlage 1: Wetgeving betreffende Tabel 3.1*

Meerouderschap

Argentinië

Nuevo Código Civil y Comercial 2014

ARTÍCULO 558.- Fuentes de la filiación. Igualdad de efectos. La filiación puede tener lugar por naturaleza, mediante técnicas de reproducción humana asistida, o por adopción.

La filiación por adopción plena, por naturaleza o por técnicas de reproducción humana asistida, matrimonial y extramatrimonial, surten los mismos efectos, conforme a las disposiciones de este Código.

Ninguna persona puede tener más de dos vínculos filiales, cualquiera sea la naturaleza de la filiación.

ARTÍCULO 619.- Enumeración. Este Código reconoce tres tipos de adopción:

- a. plena;
- b. simple;
- c. de integración.

ARTÍCULO 621.- Facultades judiciales. El juez otorga la adopción plena o simple según las circunstancias y atendiendo fundamentalmente al interés superior del niño.

Cuando sea más conveniente para el niño, niña o adolescente, a pedido de parte y por motivos fundados, el juez puede mantener subsistente el vínculo jurídico con uno o varios parientes de la familia de origen en la adopción plena, y crear vínculo jurídico con uno o varios parientes de la familia del adoptante en la adopción simple. En este caso, no se modifica el régimen legal de la sucesión, ni de la responsabilidad parental, ni de los impedimentos matrimoniales regulados en este Código para cada tipo de adopción.

ARTÍCULO 630.- Efectos entre el adoptado y su progenitor de origen. La adopción de integración siempre mantiene el vínculo filiatorio y todos sus efectos entre el adoptado y su progenitor de origen, cónyuge o conviviente del adoptante.

---

* De wetgeving van de VS is apart opgenomen, omdat het niet steeds mogelijk is te onderscheiden tussen de wetgeving over ouderschap en ouderlijk gezag. Zie Bijlage 3.

ARTÍCULO 631.- Efectos entre el adoptado y el adoptante. La adopción de integración produce los siguientes efectos entre el adoptado y el adoptante:

a. si el adoptado tiene un solo vínculo filial de origen, se inserta en la familia del adoptante con los efectos de la adopción plena; las reglas relativas a la titularidad y ejercicio de la responsabilidad parental se aplican a las relaciones entre el progenitor de origen, el adoptante y el adoptado;

b. si el adoptado tiene doble vínculo filial de origen se aplica lo dispuesto en el artículo 621.

Geen meerouderschap

Bulgarije

Family Code 2009: Art. 61-63, 81

<http://kenarova.com/law/Family%20Code.pdf>

Origin from the mother

Art. 60. (1) The origin from the mother is determined with the birth.

(2) The mother of the child shall be the woman, who has given birth to him/her, including in assisted reproduction.

(3) The origin from the mother, established by a birth certificate, may be challenged by a claim of the child, by the woman, indicated in the birth certificate as a mother, by her husband, by the woman, who is claiming to be the mother of the child, and by the man, who claims that the child was born by his wife.

(4) As party to the case shall also be called the husband of the mother, the husband of the woman, who challenges the origin, as well as the child.

(5) The origin from the woman, who has given birth to the child in case of assisted reproduction, may not be challenged on this ground.

Origin from the father

Art. 61. (1) The husband of the mother shall be considered as the father of the child, born during the matrimony or before expiry of 300 days of its termination.

(2) If the child was born before the expiry of 300 days after the matrimony termination, but after the mother has contracted a new matrimony, the father of the child shall be the husband of the mother of the new matrimony.

(3) In case of declared absence of the husband, the suppositions under Para. 1 and 2 shall not apply, if the child was born after expiry of 300 days from the date of the last information about the husband, and in declared death – from the date of the supposed death.

(4) Paragraphs 1-3 shall also apply when the child is born under the conditions of assisted reproduction under Art. 60, Para. 2.

Contesting fatherhood

Art. 62. (1) The husband of the mother may contest that he is the father of the child, by proving that he/she may not have been conceived by him. This may be claimed by the expiry of a year after learning about the birth.

(2) The mother may contest, that her husband is the father of the child, by proving, that he/she may not have been conceived by him. This can be claimed within one year after the birth.

(3) In the case under Art. 61, Para. 2, if the contest of the fatherhood of the second husband is approved, the as father of the child shall be considered the first husband. The first husband and the

mother may claim for contesting fatherhood within one year after learning the decision, but not later than 3 years after it became effective.

(4) The child may contest the fatherhood within 1 year after full age.

(5) Contest of fatherhood shall not be admitted, when the child was born under the conditions of assisted reproduction, if the husband of the mother has given agreement in writing about its performing.

Parties of the claims for contesting fatherhood

Art. 63. In case of contesting fatherhood as parties shall be called the mother, the child and the husband, and when the fatherhood is contested by the second husband, the first husband is also called as a party.

Prohibition of adoption by two persons

Art. 81. (1) No one shall be adopted by two persons, unless they are spouses.

(2) No one may be adopted for the second time, by the time the existing adoption is terminated.

(3) The prohibitions under Para. 1 and 2 shall not apply in relation to the spouse of the adopting person.

Cyprus

Cypriot Family Law (Parents and Children Law) L.216/90

Denmark³²²

Duitsland

BGB: § 1591-§ 1594

<http://dejure.org/gesetze/BGB/1687b.html>

§ 1591 Mutterschaft Mutter eines Kindes ist die Frau, die es geboren hat.

§ 1592 Vater eines Kindes ist der Mann,

1. der zum Zeitpunkt der Geburt mit der Mutter des Kindes verheiratet ist,

2. der die Vaterschaft anerkannt hat oder

3. dessen Vaterschaft nach § 1600d oder § 182 Abs. 1 des Gesetzes über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit gerichtlich festgestellt ist.

§ 1593 Nr. 1 gilt entsprechend, wenn die Ehe durch Tod aufgelöst wurde und innerhalb von 300 Tagen nach der Auflösung ein Kind geboren wird. Steht fest, dass das Kind mehr als 300 Tage vor seiner Geburt empfangen wurde, so ist dieser Zeitraum maßgebend. Wird von einer Frau, die eine weitere Ehe geschlossen hat, ein Kind geboren, das sowohl nach den Sätzen 1 und 2 Kind des früheren Ehemanns als auch nach § 1592 Nr. 1 Kind des neuen Ehemanns wäre, so ist es nur als Kind des neuen Ehemanns anzusehen. Wird die Vaterschaft angefochten und wird rechtskräftig festgestellt, dass der neue Ehemann nicht Vater des Kindes ist, so ist es Kind des früheren Ehemanns.

§ 1594 (1) Die Rechtswirkungen der Anerkennung können, soweit sich nicht aus dem Gesetz anderes ergibt, erst von dem Zeitpunkt an geltend gemacht werden, zu dem die Anerkennung wirksam wird.

(2) Eine Anerkennung der Vaterschaft ist nicht wirksam, solange die Vaterschaft eines anderen Mannes besteht.

(3) Eine Anerkennung unter einer Bedingung oder Zeitbestimmung ist unwirksam.

(4) Die Anerkennung ist schon vor der Geburt des Kindes zulässig.

---

³²² I. Schwezner, *Tention between legal, biological and social, National Report Denmark*, 2005 Intersentia.

England & Wales

The Children Act 1989 (HMSO 1989)

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/introduction?view=plain>

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/274179/Children_Act_1989_court_orders.pdf.

Estland

Family Law Act 2009

<http://archive.equal-jus.eu/193/>

§ 83. Mother The woman who gives birth to a child is the mother of the child.

§ 84. Father

(1) The man by whom a child is conceived is the father of the child. It shall be deemed that a child is conceived by a man:

- 1) who is married to the mother of the child at the time of birth of the child;
- 2) who has acknowledged his paternity or
- 3) whose paternity has been established by court.

(2) A court shall not identify a person whose sperm has been used for artificial insemination as a father of a child.

§ 85. Preclusion of filiation from married man

If a child is not conceived by a man married to the mother of the child and the spouses submit the corresponding joint application to a vital statistics office, the man shall not be deemed to be the father of the child.

Finland

Finnish Paternity Act (No. 702/1975) Sectie 1-3

<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1975/en19750700.pdf>

Section 1 Scope of application of the Act

The provisions of this Act shall apply to the presumption of paternity, the establishment of the relationship between a child and his father as well as to the annulment of this relationship.

Section 2 Presumption of paternity on the basis of marriage (351/1980)

The husband is the father of a child born during marriage. If the marriage is dissolved before the birth of a child due to the death of the husband, he is the father of the child if the date of birth of the child after the dissolution is such that the child could have been conceived during the marriage. However, if the mother has entered into a new marriage before the birth of the child, the latter husband is the father of the child.

Section 3 Establishment of paternity by acknowledgement and decision of the court

(1) When a man who was not married to the mother of the child at the time of the birth of the child wants to acknowledge his paternity, the provisions of chapter 3 on the acknowledgement of paternity shall apply to such acknowledgement.

(2) The court shall establish that the man is the father of the child if it is shown that he had intercourse with the mother at the time of conception, and if, in view of the statements of the mother of the child and the man as well as all the other circumstances, it is deemed proven that the man has conceived the child. The provisions of chapter 4 shall apply to the court proceedings for the establishment of paternity.

Griekland

Civil Code 1946: Art. 1463-1465, 1476

Hongarije

Civil Code 2013

<https://tdziegler.wordpress.com/2014/06/25/the-text-of-the-new-civil-code-of-hungary-in-english/>

Section 4:98 [Facts establishing paternity]

Paternity is established:

- a) by way of wedlock;
- b) by way special procedures for the purpose of human reproduction in the case of civil partnerships (hereinafter referred to as „reproduction procedure”);
- c) by way of acknowledgement of paternity; or d) by way of court decision.

Section 4:99 [Presumption based on wedlock]

(1) Unless otherwise provided for in this Act, the man with whom the mother lived in wedlock from the time of conception of the child until the birth of the child, or at least during a part of this period, shall be considered the father of that child. The invalidity of the marriage shall not affect the presumption of paternity.

(2) The presumed time of conception means the time period between the one hundred and eighty second day and the three hundredth day elapsed since the date of the child’s birth, including both deadlines. If the child is claimed to have been born before or after the presumed time of conception, it may be verified by evidence.

(3) If the woman remarried after the termination of her previous marriage, the latter husband shall be considered the father of a child born during the latter marriage, even if three hundred days did not lapse between the date her previous marriage was terminated and the date on the child was born. If this presumption is rebutted, the former husband shall be considered the father of the child.

Section 4:100 [Presumption based on reproduction procedure]

(1) If paternity cannot be established relying on a presumption based on the mother’s marriage, the man who was involved in a reproduction procedure with the mother during their partnership shall be considered the father of the child if descent is the result of such reproduction procedure.

(2) If following a successful reproduction procedure, before the birth of the child the mother enters into marriage with another man, it shall not invoke the presumption of paternity in respect of the husband.

(3) The mother’s partner shall be considered the father of the child in accordance with Subsection (1) also if the presumed time of conception did not lapse between the time when the mother’s previous marriage was terminated and the date when the child was born.

Section 4:101 [Presumption based on acknowledgement of paternity]

(1) If the mother was not married between the beginning of the time of conception and the date when the child was born, and did not participate in a reproduction procedure invoking the presumption of paternity, or if the presumption of paternity was rebutted, the man who admitted in a fully enforceable acknowledgement of paternity that he is the father of the child shall be considered the father of that child.

(2) The man who makes an acknowledgement of paternity must be at least sixteen years older than the child.

(3) An acknowledgement of paternity can be made from the beginning of the time of conception of the child. If the acknowledgement of paternity is made before the birth of the child, the declaration shall become fully enforceable when the child is born.

(4) The acknowledgement of paternity shall be made in person. An acknowledgement of paternity made by a minor of limited legal capacity and any person whose capacity in respect of making legal statements relating to descent has been partially limited shall be considered effective with the consent of his/her legal representative. If the legal representative is unavailable for any extended period of time to give consent, or if refuses to consent, the guardian authority may do so in his stead.

(5) An acknowledgement of paternity shall be construed fully enforceable with the consent of the mother and the child's legal representative, and with the consent of the child if over the age of fourteen years. If the mother is the child's legal representative, consent may be granted in that capacity as well, except if there exists a conflict of interest between mother and child. In this event, the guardian authority shall appoint a caretaker officer to represent the minor. If the mother or the child is not alive, or if unable for any extended period of time to make a statement, the consent shall be granted by the guardian authority.

(6) If at the time the acknowledgement of paternity is made a paternity suit is in progress for establishing paternity with respect to another man, the acknowledgement of paternity shall become fully enforceable - even if the statements of consent referred to in Subsection (5) are available - if the paternity suit failed to conclusively establish paternity.

(7) If a fully enforceable acknowledgement of paternity is made with respect to a child of legal age, the child shall have the option to decide to take up the name of his/her biological father or to keep his/her existing surname. If the child fails to exercise this option, the presumption of paternity shall not affect his/her name.

Section 4:102 [Formal requirements and scope of a fully enforceable acknowledgement]

(1) Acknowledgement and consent shall be executed in a statement made before the registrar, the court, the guardian authority or a career consulate officer, or shall be executed in a notarial document. Consent may also be granted before an honorary consul with authority to issue consular certificates. Once the statement or the document is signed, the acknowledgement of paternity may not be withdrawn.

(2) The fully enforceable acknowledgement of paternity applies to all parties affected.

Section 4:103 [Presumption based on court decision]

(1) If a child's father cannot be identified based on the mother's marriage, reproduction procedure or fully enforceable acknowledgement of paternity, paternity may be established by way of judicial process.

(2) The court shall establish a man as the child's father if that man is alleged to have engaged in sexual intercourse with the mother at the time of conception, and upon careful consideration of all the circumstances there are reasonable grounds to consider that the child was conceived upon such sexual contact.

(3) If paternity is established by way of judicial process with respect to a child of legal age, the child shall have the option to decide to take up the name of his/her biological father or to keep his/her existing surname. If the child fails to exercise this option, the presumption of paternity shall not affect his/her name.

(4) The judgment establishing paternity applies to all parties involved.

(5) If descent results from a reproduction procedure, paternity may not be established by way of judicial process with respect to a man who made a donation of gamete or embryo for the procedure.

Section 4:104 [Persons entitled to bring paternity suit]

- (1) An action for establishing paternity by way of judicial process may be brought by the mother, the child - or by the child's descendant after his/her death -, or by the father.
- (2) The minor child may join the action on his/her mother's side with the guardian authority's consent.
- (3) If descent results from a reproduction procedure, no action may be brought by a man who made a donation of gamete or embryo for the procedure.

Maternity

Section 4:115 [Legal status of mothers]

- (1) The woman giving birth to the child shall be considered the mother of that child.
- (2) If the mother's person cannot be established, the child may bring action requesting the court to award mother's status to the person he/she designates. In the event of the child's death, this right shall accrue upon his/her descendants.
- (3) An action for establishing maternity by way of judicial process may also be brought by a person who claims to be the mother of the child.
- (4) If descent results from a reproduction procedure, no action may be brought by a woman who made a donation of gamete or embryo for the procedure.

Kroatië

Family Law Act 2003

<http://pak.hr/cke/propisi,%20zakoni/en/FamilyAct/EN.pdf>

Article 53 Child's mother means a mother who gave birth to the child.

Article 54 A child's father is deemed to be the mother's husband if the child is born during the duration of a marriage or during three hundred days from the cessation of the marriage.

Article 55 If maternity or paternity cannot be determined according to Articles 53 and 54 of this Law, it will be determined by the acknowledgement of the parents or by court decision.

Letland

Civil Code 1997

www.ebrd.com/downloads/legal/core/latvia.pdf

146. A child who is born to a woman after the entering into of a marriage or not later than 306 days thereafter, if the marriage has ended due to the death of the husband or to the dissolution of the marriage, shall be considered to be born of the marriage. A child who is born to a woman not later than 306 days after, termination of a marriage, shall, if the woman has already remarried, be considered born of the new marriage. In such cases, the former husband or his parents have the right to contest the filiation of the child (Section 149).

147. An acknowledgement by a father, directly expressed or affirmed by indisputable acts, that a child born during the marriage or after the marriage has ended is his, shall constitute sufficient proof that the child is born of the marriage. A father may not contest this even when he has given approval for the child to be conceived by artificial means.

148. A presumption that the child is born of the marriage i.e., that the father of the child is the husband of the mother of the child, may be contested in court. Until the matter is decided by the court, the child shall be acknowledged to be born of the marriage.

149. The husband of the mother of a child may contest the presumption that the child is born of their marriage within a two-year period calculated from the day when he finds out that he is not the natural father of the child. The mother of the child has the same right. The child himself or herself may contest whether he or she are born of the marriage within two years after reaching legal age. The parents of a husband may contest whether a child is born of a marriage within the period provided for in the first part of this Section, if the husband until his death did not know of the birth of the child. The right to contest the filiation of a child is personal and therefore an action may be brought in court only by the persons referred to in this Section. In cases where the courts have declared a person as lacking capacity to act due to mental illness or mental deficiency, a trustee may contest the filiation of a child on his or her behalf (...).

Litouwen

Civil Code 2000

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=245495

Article 3.137. Legitimate filiation of a Child

1. Legitimate filiation of a child shall be confirmed in the procedure laid down in Articles 3.138 to 3.140 hereof.
2. The mutual rights and duties of the child and his or her parents shall be based on the legitimate filiation of the child.
3. A child's legitimate filiation from the parents shall be confirmed from the date of birth and shall create the respective rights and duties laid down by the law from that date.

Article 3.138. Proof of legitimate filiation

The parents of a child shall be proved by the record of birth in the Registrar's Office and by the certificate of birth issued on the basis thereof.

Article 3.139. Maternal affiliation

1. A woman shall be entered as a child's mother in the records of a Registrar's Office on the basis of the certificate of the child's birth issued by a hospital.
2. Where the child is born not in a hospital, the certificate of the child's birth shall be issued by a medical centre that makes a postnatal examination of the mother's and the baby's health.
3. If the child is born not in a hospital and no postnatal examination of the mother's and the baby's health is made, the certificate of the child's birth shall be issued by a consulting commission of doctors in the procedure laid down by the Government. According to such a certificate the mother of the baby is the woman in respect of whom the consulting commission of doctors have no doubt that it was she who gave birth to the baby.
4. If the record of the child's birth contains no data on the child's mother or if the maternity of the child has been successfully contested, the child's mother may be established by the court in an action filed by the woman who considers herself to be the child's mother, by the adult child, by the child's father or guardian/curator or by the state institution for the protection of the child's rights.

Article 3.140. Paternal affiliation

1. Where a married woman gives birth to a baby, although the baby may have been conceived before the marriage, the man identified as the spouse of the baby's mother in the marriage record or the marriage certificate issued on the basis thereof shall be identified as the baby's father in the record of the baby's birth.

2. Where a child is born within three hundred days of the date of separation or the annulment of the marriage or divorce or the death of the husband, the ex-spouse of the mother shall be recognised as the child's father.

3. Where a mother who contracted a new marriage within less than three hundred days of the dissolution of her previous marriage gives birth to a baby, the new spouse of the mother shall be considered to be the baby's father.

4. Where an unmarried woman gives birth to a baby after more than three hundred days have elapsed from the dissolution of her previous marriage, the man who has acknowledged his paternity in the procedure established in this Book or whose paternity has been established by a judicial judgement may be identified as the baby's father in the record of the baby's birth.

5. Where a divorced mother gives birth to a baby within less than three hundred days of the divorce, the baby's mother, her ex-husband and the man who acknowledges his paternity of the child shall have a right to file a joint application seeking that the man who acknowledges his paternity of the child be identified as the baby's father. After the court approves such a joint application, the man who acknowledges his paternity of the child rather than the ex-husband of the baby's mother shall be entered in the record as the baby's father.

Malta

Civil Code 1870 (multiple times consolidated): Art. 67-76

<http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8580>

Art. 67. A child conceived in wedlock is held to be the child of the mother's husband.

Art. 68. A child born not before one hundred and eighty days from the celebration of the marriage, nor after three hundred days from the dissolution or annulment of the marriage, shall be deemed to have been conceived in wedlock.

Art. 69. The husband cannot repudiate a child born before the lapse of one hundred and eighty days after the marriage in any of the cases following:

- (a) if, before the marriage, he was aware of the pregnancy;
- (b) if he himself has made the declaration required for the drawing up of the act of birth, acknowledging himself to be the father of the child;
- (c) if the child be declared not viable.

70. (1) The husband can repudiate a child conceived in wedlock:

- (a) if he proves that during the time from the three hundredth day to the one-hundred-and-eightieth day before the birth of the child, he was in the physical impossibility of cohabiting with his wife on account of his being away from her, or some other accident; or
- (b) if he proves that during the said time he was de facto or legally separated from his wife: Provided that he may not repudiate the child if there has been, during that time, a reunion, even if temporary between him and his wife; or
- (c) if he proves that during the said time he was afflicted by impotency, even if such impotency was only an impotency to generate; or
- (d) if he proves that during the said time the wife had committed adultery or that she had concealed the pregnancy and the birth of the child, and further produces evidence of any other fact (which may also be genetic and scientific tests and data) that tends to exclude such paternity.

(2) The declaration of the mother to the effect that the husband is not the father of the child shall be given consideration in an action regarding the exclusion of the paternity of the husband.

(3) (Deleted by Act XV.2012.4).

(4) With regard to a child born before the 1st December, 1993, the husband may also repudiate the child conceived during wedlock for the reasons listed in subarticle (1), as these were in force after that date, if the cause for the repudiation of the child is presented in court not later than the 31st December, 2008.

(5) Without prejudice to the provisions of the second proviso of article 73, if in its judgment the Civil Court (Family Section) declares that the husband is not the natural father of the child, it shall have effect to change the child's surname and that of his descendants from that of the husband to the child's mother's maiden surname.

70A. (1) Whenever the clarification of natural parentage of a child is required:

(a) the father may require the mother and the child;

(b) the mother may require the father and the child;

(c) the child may require both parents; and

(d) the alleged natural father may require the husband, the mother and the son, to consent to a genetic paternity test and to acquiesce in the taking of a genetic sample appropriate for the test, which sample must be taken according to the then current provisions of the law.

(2) On the application of a person entitled to clarify, the Civil Court (Family Section) must substitute consent that has not been given and order acquiescence in the taking of a sample.

(3) The Civil Court (Family Section) shall dismiss the application if and as long as the clarification of the natural parentage would result in a considerable adverse effect on the best interests of the minor child, which would be unreasonable for the child, even taking into account the concerns of the person entitled to clarify.

(4) A person, who has consented to a genetic paternity test and has given a genetic sample, may require the person entitled to clarify who has had a paternity test made, to permit inspection of the genetic paternity test report or to provide a copy. The Civil Court (Family Section) shall decide disputes arising from the claim under sub-article (1).

(5) The applications mentioned in this article shall be decided by virtue of decrees, which decrees may be appealed according to the procedure contemplated in article 229(2) of the Code of Organization and Civil Procedure.

(...)

73. Where it is competent to the husband to bring an action to disown a child, he must bring such action

(a) within six months from the day of the birth, if he was then in Malta;

(b) within six months of his return to Malta, if he was absent at the time of the birth;

(c) within six months of the discovery of the fraud, if the birth was concealed from him: Provided that, without prejudice to the provisions of article 70(4), the Family Court may, upon an application of the husband and, if possible, after having heard all the parties interested, and after having considered the rights of the husband and of the child, at any time authorise the husband to institute an action to disown a child born in wedlock to his wife: Provided further that where an action to disown a child is instituted by the husband after the lapse of the periods stipulated in paragraphs (a), (b) or (c) in accordance with the first proviso to this article, any judgement whereby the child is disowned shall not have the effect of changing the surname of the child or of any other person who took his surname from the child unless the court, upon the demand of any of the parties made either in the sworn application whereby the action is commenced or in a separate application made during the action, provides otherwise.

74. Where the husband dies without having brought the action for disavowal, but before the expiration of the time provided in article 73(a), (b) or (c), the heirs may bring such action within six months to be reckoned from the day on which the property of the deceased shall have passed into the hands of the

child, or from the day on which the heirs shall have been by the child disturbed in the possession of such property.

75. (1) The action for disavowal shall be directed –

(a) against the child if he is of age; or

(b) if the child is a minor or under any disability to be sued, against a curator appointed by the court before which the action is brought: Provided that the court may depute the tutor already appointed to the child. (2) In all cases, the mother shall be made a party to the suit.

76. The filiation of a child born three hundred days after the dissolution or annulment of the marriage may be impeached by any person interested.

Noorwegen

The Children Act (Act No. 7 of 8 April 1981 relating to Children and Parents)

<https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/the-children-act/id448389/>

Section 2 Identity of the mother of the child

The woman who has given birth to the child shall be regarded as the mother of the child. An agreement to give birth to a child for another woman is not binding.

Section 3 Paternity or co-maternity following from marriage

The man to whom the mother is married at the time of the child's birth shall be regarded as the father of the child.

The woman to whom the mother is married at the time of the child's birth, when the child was conceived by means of assisted fertilisation provided by an approved health service and with the woman's consent to the fertilisation, shall be regarded as the co-mother to the child. In assisted fertilisation provided by an approved health service outside Norway, the identity of the sperm donor must be known.

If the spouses were separated by licence or judgment at the time of the birth, the first and second paragraph shall not apply. If the mother is a widow, her late spouse shall be regarded as the father or co-mother if it is possible that the mother may have conceived prior to the death of the spouse.

Section 4 Declaration of paternity or co-maternity

When paternity is not established pursuant to the provisions of section 3, the father may declare paternity during the pregnancy or after the child is born.

The father shall declare paternity in writing either in the notification of birth or by appearing in person before

a) a midwife or a doctor at a pregnancy check-up,

b) the National Population Register,

c) the maintenance enforcement agency, a judge or the Norwegian Labour and Welfare Service, or

d) a Norwegian diplomatic or consular official, if the father is abroad.

Paternity may also be declared by returning the form provided by the Directorate of Labour and Welfare, cf. section 11, second paragraph. The Directorate of Labour and Welfare must send the form by registered mail or by means of electronic communication if a secure method is adopted to ensure that the form is received. The declaration shall only apply when it is made by the person stated by the mother to be the father or when the mother has accepted the declaration in writing.

If the person declaring paternity is under 18 years of age, those who have parental responsibility for him must also sign the declaration.

If a child is born following assisted fertilisation, the mother's female cohabitant may declare co-maternity pursuant to the provisions of this section. The assisted fertilisation must have taken place in an approved health service, and the mother's cohabitant must have given consent to the fertilisation. Only persons of full age and legal capacity may give such consent. The provision of section 3, second paragraph, second sentence, shall apply correspondingly.

Section 4a Co-maternity of the child

The mother's female spouse or cohabitant shall be regarded as the co-mother of the child if the co-maternity follows from marriage, acknowledgement or judgment.

A child may not have both a father and a co-mother.

Provisions laid down in statutes or regulations that apply to or concerning a father shall apply in the same manner to or concerning a co-mother. The provisions concerning establishment and change of paternity laid down in sections 6 to 9 and chapters 3 and 4 shall apply insofar as they are appropriate for establishment and change of co-maternity.

The Ministry may in regulations issue supplementary provisions concerning establishment of co-maternity pursuant to sections 3 and 4 of this Act.

Oostenrijk

ABGB: § 143 – § 145

<https://www.jusline.at/index.php?cpid=ba688068a8c8a95352ed951ddb88783e&lawid=1&paid=145&mvpa=64>

§143 Mutter ist die Frau, die das Kind geboren hat.

§ 144 (1) Vater des Kindes ist der Mann,

1. der mit der Mutter im Zeitpunkt der Geburt des Kindes verheiratet ist oder als Ehemann der Mutter nicht früher als 300 Tage vor der Geburt des Kindes verstorben ist oder.

2. der die Vaterschaft anerkannt hat oder.

3. dessen Vaterschaft gerichtlich festgestellt ist.

(2) Ist an der Mutter innerhalb von nicht mehr als 300 und nicht weniger als 180 Tagen vor der Geburt eine medizinisch unterstützte Fortpflanzung durchgeführt worden, so ist die Frau Elternteil,

1. die mit der Mutter im Zeitpunkt der Geburt des Kindes in eingetragener Partnerschaft verbunden ist oder als eingetragene Partnerin der Mutter nicht früher als 300 Tage vor der Geburt des Kindes verstorben ist oder

2. die die Elternschaft anerkannt hat oder

3. deren Elternschaft gerichtlich festgestellt ist.

(3) Auf diese Frau sind die auf den Vater und die Vaterschaft Bezug nehmenden Bestimmungen in diesem Gesetz und anderen bundesgesetzlichen Vorschriften sinngemäß anzuwenden. Gelten im

Verhältnis der Eltern zu ihrem Kind und zwischen den Eltern besondere Rechte und Pflichten, so kommen diese gleichermaßen zur Anwendung.

(4) Würden nach Abs. 1 Z 1 mehrere Männer als Vater in Betracht kommen, so ist derjenige von ihnen Vater, der mit der Mutter zuletzt die Ehe geschlossen hat. Würden nach Abs. 2 Z 1 mehrere Frauen in Betracht kommen, so ist diejenige von ihnen Elternteil, die mit der Mutter zuletzt die eingetragene Partnerschaft begründet hat.

§ 145 (1) Die Vaterschaft oder Elternschaft wird durch persönliche Erklärung in inländischer öffentlicher oder öffentlich-beglaubigter Urkunde anerkannt. Dem Anerkenntnis der Elternschaft ist ein Nachweis über die an der Mutter durchgeführte medizinisch unterstützte Fortpflanzung (§ 144 Abs. 2) beizulegen. Das Anerkenntnis wirkt ab dem Zeitpunkt der Erklärung, sofern die Urkunde oder ihre öffentlich-beglaubigte Abschrift mit den nötigen Nachweisen dem Standesbeamten zukommt.

(2) Das Anerkenntnis soll eine genaue Bezeichnung des Anerkennenden, der Mutter und des Kindes, sofern es bereits geboren ist, enthalten.

(3) Für Zustimmungen zum Anerkenntnis gelten die Abs. 1 und 2 entsprechend.

Polen

Kodeks Rodzinny i opiekunczy 1964

<http://prawo.legoo.pl/prawo/kodeks-rodzinny-i-opiekunczy-z-dnia-25-lutego-1964-r/>

Art. 61-9. Matką dziecka jest kobieta, która je urodziła.

Art. 62. § 1. Jeżeli dziecko urodziło się w czasie trwania małżeństwa albo przed upływem trzystu dni od jego ustania lub unieważnienia, domniemywa się, że pochodzi ono od męża matki. Domniemania tego nie stosuje się, jeżeli dziecko urodziło się po upływie trzystu dni od orzeczenia separacji. § 2. Jeżeli dziecko urodziło się przed upływem trzystu dni od ustania lub unieważnienia małżeństwa, lecz po zawarciu przez matkę drugiego małżeństwa, domniemywa się, że pochodzi ono od drugiego męża. § 3. Domniemania powyższe mogą być obalone tylko na skutek powództwa o zaprzeczenie ojcostwa.

Art. 72. § 1. Jeżeli nie zachodzi domniemanie, że ojcem dziecka jest mąż jego matki, albo gdy domniemanie takie zostało obalone, ustalenie ojcostwa może nastąpić albo przez uznanie ojcostwa albo na mocy orzeczenia sądu. § 2. Uznanie ojcostwa nie może nastąpić, jeżeli toczy się sprawa o ustalenie ojcostwa.

Portugal

Mater semper certa est

*Pater is est, quem nuptiae demonstrate.*³²³

---

³²³ H. Machado, *Biologising Paternity, Moralising Maternity: The Construction of Parenthood in the Determination of Paternity Through the Courts in Portugal*, *Feminist Legal Studies* (Impact Factor: 0.31). 07/2008; 16(2):215-236.

Roemenië

Civil Code 2011: Art 422-344

http://www.dreptonline.ro/legislatie/codul_civil_republicat_2011_noul_cod_civil.php

Art. 422 Actiunea in stabilirea maternitatii

In cazul in care, din orice motiv, dovada filiatiei fata de mama nu se poate face prin certificatul constatator al nasterii ori in cazul in care se contesta realitatea celor cuprinse in certificatul constatator al nasterii, filiatia fata de mama se poate stabili printr-o actiune in stabilirea maternitatii, in cadrul careia pot fi administrate orice mijloace de proba.

Art. 423 Regimul juridic al actiunii in stabilirea maternitatii

- (1) Dreptul la actiunea in stabilirea filiatiei fata de mama apartine copilului si se porneste, in numele acestuia, de catre reprezentantul sau legal.
- (2) Actiunea poate sa fie pornita sau, dupa caz, continuata si de mostenitorii copilului, in conditiile legii.
- (3) Actiunea poate fi introdusa si impotriva mostenitorilor pretinsei mame.
- (4) Dreptul la actiune este imprescriptibil.
- (5) Daca insa copilul a decedat inainte de a introduce actiunea, mostenitorii sai pot sa o introduca in termen de un an de la data decesului.

Art. 424 Stabilirea paternitatii prin hotarare judecatoreasca

Daca tatal din afara casatoriei nu il recunoaste pe copil, paternitatea acestuia se poate stabili prin hotarare judecatoreasca.

Art. 425 Actiunea in stabilirea paternitatii

- (1) Actiunea in stabilirea paternitatii din afara casatoriei apartine copilului si se porneste in numele lui de catre mama, chiar daca este minora, sau de catre reprezentantul lui legal.
- (2) Ea poate fi pornita sau, dupa caz, continuata si de mostenitorii copilului, in conditiile legii.
- (3) Actiunea in stabilirea paternitatii poate fi pornita si impotriva mostenitorilor pretinsului tata.

Art. 426 Presumptia filiatiei fata de pretinsul tata

- (1) Paternitatea se prezuma daca se dovedeste ca pretinsul tata a convietuit cu mama copilului in perioada timpului legal al conceptiunii.
- (2) Presumptia este inlaturata daca pretinsul tata dovedeste ca este exclus ca el sa il fi conceput pe copil.

Art. 427 Termenul de prescriptie

- (1) Dreptul la actiunea in stabilirea paternitatii nu se prescrie in timpul vietii copilului.
- (2) Dispozitiile art. 423 alin. (5) se aplica in mod corespunzator.

Art. 428 Despagubiri

- (1) Mama copilului poate cere pretinsului tata sa ii plateasca jumatate din:
  - a) cheltuielile nasterii si ale lehuziei;
  - b) cheltuielile facute cu intretinerea ei in timpul sarcinii si in perioada de lehuzie.
- (2) Mama poate solicita aceste despagubiri chiar si atunci cand copilul s-a nascut mort sau a murit inainte de pronuntarea hotararii privind stabilirea paternitatii.
- (3) Dreptul la actiune al mamei se prescrie in termen de 3 ani de la nasterea copilului.
- (4) Mama nu poate cere aceste despagubiri daca nu a formulat si actiune pentru stabilirea paternitatii.
- (5) In afara cheltuielilor prevazute la alin. (1), mama si mostenitorii ei au dreptul la despagubiri pentru orice alte prejudicii, potrivit dreptului comun.

IV. Actiuni privind filiatia fata de tatal din casatorie

Art. 429 Actiunea in tagada paternitatii

(1) Actiunea in tagada paternitatii poate fi pornita de sotul mamei, de mama, de tatal biologic, precum si de copil. Ea poate fi pornita sau, dupa caz, continuata si de mostenitorii acestora, in conditiile legii.

(2) Actiunea se introduce de catre sotul mamei impotriva copilului; cand acesta este decedat, actiunea se porneste impotriva mamei sale si, daca este cazul, a altor mostenitori ai sai.

(3) Daca sotul este pus sub interdictie, actiunea poate fi pornita de tutore, iar in lipsa, de un curator numit de instanta judecatoreasca.

(4) Mama sau copilul poate introduce actiunea impotriva sotului. Daca acesta este decedat, actiunea se porneste impotriva mostenitorilor lui.

(5) Tatal biologic poate introduce actiunea impotriva sotului mamei si a copilului.

Daca acestia sunt decedati, actiunea se porneste impotriva mostenitorilor.

Art. 430 Tagada paternitatii de catre sotul mamei

(1) Sotul mamei poate introduce actiunea in tagada paternitatii in termen de 3 ani, care curge fie de la data la care sotul a cunoscut ca este prezumat tata al copilului, fie de la o data ulterioara, cand a aflat ca prezumtia nu corespunde realitatii.

(2) Termenul nu curge impotriva sotului pus sub interdictie judecatoreasca si, chiar daca actiunea nu a fost pornita de tutore, ea poate fi introdusa de sot in termen de 3 ani de la data ridicarii interdictiei.

(3) Daca sotul a murit inainte de implinirea termenul mentionat la alin. (1), fara a porni actiunea, aceasta poate fi pornita de catre mostenitori in termen de un an de la data decesului.

Art. 431 Tagada paternitatii de catre mama

(1) Actiunea in tagada paternitatii poate fi pornita de catre mama in termen de 3 ani de la data nasterii copilului.

(2) Dispozitiile art. 429 alin. (3) si art. 430 alin. (2) si (3) se aplica in mod corespunzator.

Art. 432 Tagada paternitatii de catre pretinsul tata biologic

(1) Actiunea in tagada paternitatii introdusa de catre cel care se pretinde tata biologic poate fi admisa numai daca acesta face dovada paternitatii sale fata de copil.

(2) Dreptul la actiune nu se prescrie in timpul vietii tatalui biologic. Daca acesta a decedat, actiunea poate fi formulata de mostenitorii sai in termen de cel mult un an de la data decesului.

(3) Dispozitiile art. 429 alin. (3) se aplica in mod corespunzator.

Art. 433 Tagada paternitatii de catre copil si de catre mostenitori

(1) Actiunea in tagada paternitatii se porneste de copil, in timpul minoritatii sale, prin reprezentantul sau legal.

(2) Dreptul la actiune nu se prescrie in timpul vietii copilului.

(3) Dispozitiile art. 423 alin. (5) si art. 429 alin. (3) se aplica in mod corespunzator.

In cazul in care, din orice motiv, dovada filiatiei fata de mama nu se poate face prin certificatul constatator al nasterii ori in cazul in care se contesta realitatea celor cuprinse in certificatul constatator al nasterii, filiatia fata de mama se poate stabili printr-o actiune in stabilirea maternitatii, in cadrul careia pot fi administrate orice mijloace de proba.

Slovenië

Marriage and Family Relation Act 1976: Art. 86-99

http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/zakonodaja/law_on_marriage_and_family_relations.pdf

Article 86 The father of a child born within marriage or within a period of three hundred days after the termination of a marriage shall be deemed to be the husband of the child's mother.

Article 87 The father of a child not born within marriage shall be deemed to be the one who recognises the child as his or whose parenthood is established by court decision.

Article 88 A father may recognise a child as his own at a social work centre or before a registrar or in a public document or in a will.

Article 89 A person may recognise paternity who is competent and at least fifteen years old.

Article 90 (1) Recognition of paternity shall be valid and shall be inscribed in the Register (trans. note: similar to but much broader than the register of births, marriages and deaths in the UK) only if the mother agrees with such recognition, about which she shall be informed by the registrar.

(2) If the mother does not agree with this recognition or if she does not make a statement within one month of receipt of the notification, the person who has recognised the child as his may lodge an appeal with the courts to find that that he is the father of the child. A suit may be lodged within one year from receipt of notification that the mother does not agree with the recognition of paternity, but only within five years of the birth of the child.

(3) If the mother is no longer alive or her residence is unknown, the child's guardian shall make the statement with the consent of the social work centre.

Article 91 When the registrar receives notification of the birth of a child, born out of wedlock, he shall notify the social work centre, who shall call on the mother to state who shall be considered the father of her child. The mother may also make this statement without being called on to do so. If the mother gives the name of the child's father, the social work centre shall call on him to declare whether he is the child's father. If he does not recognise paternity, the mother may lodge a suit in the child's name for the ascertainment of paternity.

Article 92 (1) A suit for the ascertainment of paternity for a child born out of wedlock may be lodged by the mother on behalf of the child while she exercises parental rights, or by the child's guardian with the consent of the social work centre, or by the child when it reaches full age, but not later than five years from the day of reaching full age.

(2) A suit may also be lodged after the death of the presumed father, but not later than one year after his death.

Article 93 (ceased to be valid)

Article 94 The father of a child born out of wedlock shall be obliged to contribute according to his possibilities to the costs arising from the pregnancy and birth, as well as the subsistence of the mother prior to the birth and thereafter while the mother is unable to be employed.

Article 95 The provisions for ascertaining paternity shall suitably be used for ascertaining maternity. 2. Impugning paternity or maternity.

Article 96 (1) A husband may impugn the paternity of a child which has been born to his wife in marriage or prior to the expiry of three hundred days after the termination of the marriage, if he believes that he is not the father of the child.

(2) A suit must be lodged within one year from the date on which he discovered circumstances which give rise to the suspicion that the child is not his, but not later than five years after the birth of the child.

Article 97 (1) The mother may impugn that the father of her child is the person who is valid as the father according to this Act.

(2) The suit must be lodged within one year after the birth of the child.

Article 98 A child may impugn that its father is the person who is valid as the father according to this Act, within five years of the date of reaching full age.

Article 99 (1) Anyone who believes that they are the father of a child may impugn the paternity of the person who is valid as the child's father according to this Act.

(2) A suit must be lodged within one year of the day on which the paternity was inscribed in the register of births.

Spanje

Civil Code 1889

http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=221322

Tsjechië

Family Law Act 94/1963: Art. 50a-52

http://host.uniroma3.it/progetti/cedir/cedir/Lex-doc/Cz_1-94-63.pdf

§ 50a The woman who bore a child is considered to be the child's mother.

§ 51 (1) If the child was born during the period from entrance into the marriage to the lapse of the three hundredth day after the extinction of the marriage or after declaration of its invalidity, the mother's spouse is presumed to be the father.

(2) If the child is born by a mother that entered into marriage again, the new spouse is presumed to be the father even if the child was born before the lapse of the three hundredth day after her previous marriage ceased to exist or was declared invalid.

(3) In calculating the time decisive for determination of fatherhood, the marriage of the person who was declared dead is considered to have ceased to exist on the day defined as the day of death in the declaration of death.

§ 52 (1) Otherwise, the presumption of fatherhood shall point to the man whose fatherhood was determined by a consent declaration of parents done before the register office or before court.

(2) Declaration of a minor parent about fatherhood must be always done before court.

(3) The mother's declaration is not necessary if she can not consider the importance of her conduct or if gaining of her declaration is obstructed by an impediment that can hardly be overridden.

§ 53 The consent declaration of parents may determine fatherhood even of a child that is not yet born if it has already be conceived.

§ 54 (1) Unless the fatherhood was determined according to the previous paragraphs, the child, the mother or the man claiming himself to be the father may ask the court to determine the fatherhood

(2) The presumption of fatherhood shall point to the man who had sexual intercourse with the child's mother at the moment from that no less than one hundred and eighty and no more that three hundred days elapsed to the child's birth, unless his fatherhood is excluded by significant circumstances.

Zweden³²⁴

Zwitserland

---

³²⁴ J. Stoll, Surrogacy Arrangements and Legal Parenthood, zie www.divaportal.org/smash/get/diva2:649875/FULLTEXT01.pdf

Civil Code 1907: Art 252-264

<https://www.admin.ch/ch/e/rs/2/210.en.pdf>

Bijlage 2: Wetgeving betreffende Tabel 4.1*

Meeroudergezag

England & Wales

Children Act 1989

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/contents>

4A Acquisition of parental responsibility by step-parent

(1) Where a child's parent ("parent A") who has parental responsibility for the child is married to, or a civil partner of, a person who is not the child's parent ("the step-parent")—

(a) parent A or, if the other parent of the child also has parental responsibility for the child, both parents may by agreement with the step-parent provide for the step-parent to have parental responsibility for the child; or

(b) the court may, on the application of the step-parent, order that the step-parent shall have parental responsibility for the child.

(2) An agreement under subsection (1)(a) is also a "parental responsibility agreement", and section 4(2) applies in relation to such agreements as it applies in relation to parental responsibility agreements under section 4.

(3) A parental responsibility agreement under subsection (1)(a), or an order under subsection (1)(b), may only be brought to an end by an order of the court made on the application—

(a) of any person who has parental responsibility for the child; or

(b) with the leave of the court, of the child himself.

(4) The court may only grant leave under subsection (3)(b) if it is satisfied that the child has sufficient understanding to make the proposed application.

8 Residence, contact and other orders with respect to children.

(1) In this Act —

- "a contact order" means an order requiring the person with whom a child lives, or is to live, to allow the child to visit or stay with the person named in the order, or for that person and the child otherwise to have contact with each other;
- "a prohibited steps order" means an order that no step which could be taken by a parent in meeting his parental responsibility for a child, and which is of a kind specified in the order, shall be taken by any person without the consent of the court;
- "a residence order" means an order settling the arrangements to be made as to the person with whom a child is to live; and
- "a specific issue order" means an order giving directions for the purpose of determining a specific question which has arisen, or which may arise, in connection with any aspect of parental responsibility for a child.

(2) In this Act "a section 8 order" means any of the orders mentioned in subsection (1) and any order varying or discharging such an order.

(3) For the purposes of this Act "family proceedings" means any proceedings—

(a) under the inherent jurisdiction of the High Court in relation to children; and

(b) under the enactments mentioned in subsection (4),

but does not include proceedings on an application for leave under section 100(3).

---

* De wetgeving van de VS is apart opgenomen, omdat het niet steeds mogelijk is te onderscheiden tussen de wetgeving over ouderschap en ouderlijk gezag. Zie Bijlage 3.

(...)

12 Residence orders and parental responsibility.

(1) Where the court makes a residence order in favour of the father of a child it shall, if the father would not otherwise have parental responsibility for the child, also make an order under section 4 giving him that responsibility.

(1A) Where the court makes a residence order in favour of a woman who is a parent of a child by virtue of section 43 of the Human Fertilisation and Embryology Act 2008 it shall, if that woman would not otherwise have parental responsibility for the child, also make an order under section 4ZA giving her that responsibility.

(2) Where the court makes a residence order in favour of any person who is not the parent or guardian of the child concerned that person shall have parental responsibility for the child while the residence order remains in force.

(3) Where a person has parental responsibility for a child as a result of subsection (2), he shall not have the right—

(a) ...

(b) to agree, or refuse to agree, to the making of an adoption order, or an order under section 84 of the Adoption and Children Act 2002, with respect to the child; or

(c) to appoint a guardian for the child.

(4) Where subsection (1) or (1A) requires the court to make an order under section 4 or 4ZA in respect of the parent of a child, the court shall not bring that order to an end at any time while the residence order concerned remains in force.

Finland

The Child Custody and Right of Access Act 361/1983

<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1983/en19830361>

Section 3 – Persons having custody of a child (1) The parents of a child or other persons who have been awarded custody of a child have custody of the child.

(2) Custody ends when the child attains the age of 18 years or concludes marriage, whichever is earlier.

Section 5 – Joint exercise of custody (1) The persons who have custody of a child are jointly responsible for the duties inherent in custody and make the decisions concerning the child together, unless otherwise provided or ordered.

(2) If one of the persons having custody cannot participate in the decision-making concerning the child due to a trip, illness or another reason and a delay in the decision-making would be detrimental, the consent of this person is not necessary. However, in a matter that is of great significance for the future of the child, the persons having custody may only make a joint decision, unless it is manifest that the best interests of the child do not require this.

Section 6 – Custody by virtue of the birth of a child (1) When the parents of a child are married to each other at the time of the birth of the child, they both have custody of the child. If the parents are not married to each other at the time of the birth of the child, the mother has custody of the child.

(2) If one of the parents has sole custody of the child and the parents conclude marriage with one another, both of them assume custody of the child.

Section 7 – Agreement between the parents on child custody and right of access The parents may agree that (1) the parents have joint custody of the child;

(2) the child resides with one of the parents, if they are not living together;

(3) one of the parents has sole custody of the child;

(4) the child has the right to maintain contact and meet with the parent with whom he or she does not reside, as agreed upon by the parents.

Section 8 (1155/2004) – Confirmation of agreements (1) An agreement on child custody and right of access must be made in writing and submitted for confirmation to the social welfare board in the municipality where the child is habitually resident.

(2) If the child is not habitually resident in Finland, the agreement must be submitted to the social welfare board in the municipality where the child last was habitually resident in Finland or, if the child has not been habitually resident in Finland, to the social welfare board in the municipality where the parents of the child or one of the parents is habitually resident. If the competent social welfare board cannot be determined in accordance with the provisions above, the agreement must be submitted to the social welfare board of the city of Helsinki.

(3) When considering whether an agreement may be confirmed, the social welfare board must take the best interests and wishes of the child into consideration in accordance with the provisions in sections 10 and 11. The agreement must not be confirmed, if none of the parents has custody of the child.

(4) An agreement confirmed by the social welfare board is valid and enforceable similarly to a final court decision.

Section 9 – Court decision on child custody and right of access (1) A court may order that:

1. the parents are awarded joint custody of the child;
2. the child resides with one of the parents, if they are not living together;
3. one of the parents is awarded sole custody of the child;
4. one or several persons who have consented thereto are awarded custody of the child jointly with or instead of the parents;
5. the child has the right to maintain contact and meet with the parent with whom he or she does not reside.

(2) If one or both parents have custody of their child, a court may award the custody of the child to one or several other persons instead of the parents in accordance with subsection 1(4) only if there are especially weighty reasons for this in view of the child.

(3) Where necessary, a court may issue instructions on the duties, rights and obligations for the persons who have custody of a child and, if two or more persons have custody of the child, decide on the distribution of responsibilities between them. When making a decision on the right of access, the court must issue more detailed instructions on the conditions for visiting.

(4) When making a decision in a case concerning child custody and right of access, the court must take the best interests and wishes of the child into consideration as provided in sections 10 and 11.

Argentinien

Nuevo Código Civil y Comercial 2014

ARTÍCULO 643.- Delegación del ejercicio. En el interés del hijo y por razones suficientemente justificadas, los progenitores pueden convenir que el ejercicio de la responsabilidad parental sea otorgado a un pariente, sin perjuicio de lo establecido en el artículo 674. El acuerdo con la persona que acepta la delegación debe ser homologado judicialmente, debiendo oírse necesariamente al hijo. Tiene un plazo máximo de un año, pudiendo renovarse judicialmente por razones debidamente fundadas, por un período más con participación de las partes involucradas. Los progenitores conservan la titularidad de la responsabilidad parental, y mantienen el derecho a supervisar la crianza y educación del hijo en función de sus posibilidades.

Igual régimen es aplicable al hijo que sólo tiene un vínculo filial establecido.

ARTÍCULO 672.- Progenitor afín. Se denomina progenitor afín al cónyuge o conviviente que vive con quien tiene a su cargo el cuidado personal del niño o adolescente.

ARTÍCULO 673.- Deberes del progenitor afín. El cónyuge o conviviente de un progenitor debe cooperar en la crianza y educación de los hijos del otro, realizar los actos cotidianos relativos a su formación en el ámbito doméstico y adoptar decisiones ante situaciones de urgencia. En caso de desacuerdo entre el progenitor y su cónyuge o conviviente prevalece el criterio del progenitor.

Esta colaboración no afecta los derechos de los titulares de la responsabilidad parental.

Beperktere vormen van meeroudergezag

Duitsland

BGB

<http://dejure.org/gesetze/BGB/1687b.html>

§ 1687b Sorgerechtliche Befugnisse des Ehegatten

(1) Der Ehegatte eines allein sorgeberechtigten Elternteils, der nicht Elternteil des Kindes ist, hat im Einvernehmen mit dem sorgeberechtigten Elternteil die Befugnis zur Mitentscheidung in Angelegenheiten des täglichen Lebens des Kindes. § 1629 Abs. 2 Satz 1 gilt entsprechend.

(2) Bei Gefahr im Verzug ist der Ehegatte dazu berechtigt, alle Rechtshandlungen vorzunehmen, die zum Wohl des Kindes notwendig sind; der sorgeberechtigte Elternteil ist unverzüglich zu unterrichten.

(3) Das Familiengericht kann die Befugnisse nach Absatz 1 einschränken oder ausschließen, wenn dies zum Wohl des Kindes erforderlich ist.

(4) Die Befugnisse nach Absatz 1 bestehen nicht, wenn die Ehegatten nicht nur vorübergehend getrennt leben.

Geen meeroudergezag

België

Belgisch BW: Art. 371-388

Bulgarije

Family Code 2009: Art. 122, 123

<http://kenarova.com/law/Family%20Code.pdf>

Parental rights and obligations

Art. 122. (1) Entitled to parental rights and obligations in relation to the children under age shall be every parent.

(2) The parents shall have equal rights and obligations, notwithstanding whether they are in matrimony.

(3) The spouse of the parent shall assist the parent in exercising his/her obligations.

Exercising the parental rights and obligations

Art. 123. (1) The parental rights and obligations shall be exercised in the interest of the child by both parents together and separately. When the parent has acted alone, he/she shall be obliged to inform the other parent.

(2) The exercising the parental rights and obligations shall be done upon mutual agreement of the parents. In case of discontent, they may approach a mediator or to apply to the Regional court upon the present address of the child, which shall decide the dispute after hearing the parents, and if needed - the child. The court decision may be appealed following the general procedure.

Cyprus³²⁵

The Parent Children Act: Art. 5, 14-17

www.olc.gov.cy/olc/olc.nsf/all/026CCEE95C0E7ECF422579410034B016/%24file/The%2520Parents%2520and%2520Children%2520Relations%2520Laws%25201990%2520to%25202008.pdf%3F+&cd=4&hl=nl&ct=clnk&gl=be

5. (1) (a) The parental responsibility of the minor child (“parental responsibility”) shall be a duty and a right of the parents who shall exercise it jointly.

(...)

Denemarken

Danish Act on Parental Authority and Contact 2007: Art. 6-14

http://www.hcch.net/upload/abduct2011cp_dk1.pdf

6. (1) If the parents are married to each other at the time of the child’s birth, or if they marry later, they will have joint custody.

(2) If the parents are separated at the time of the child’s birth, the mother will, however, have sole custody unless:

1) the separated husband is recognised as the father of the child or his paternity is established by a court judgement or

2) the parents have submitted a declaration according to section 7(1)1; see, however, section 7(2). (3) If the parents have been married to each other within the ten months immediately preceding the birth of the child, they have joint custody.

7. (1) Parents who are not married to each other have joint custody if

1) they, according to the Children Act section 2(1), section 14, subsection (1) or (3), or section 19, cf. section 14, subsection (1) or (3), have submitted a declaration that they will jointly care for and assume responsibility for the child, or

2) they have made an agreement about joint custody according to section 9.

(2) This shall not, however, apply if the declaration in subsection (1)1 has been submitted without the fulfilment of the conditions of section 448(f) of the Danish Administration of Justice Act regarding the processing of cases of custody in Denmark.

(3) If a man is considered to be the father of a child by recognition or because paternity has been established by a court judgment, the parents have joint custody if they have or have had a joint address according to the Danish national register within the ten months immediately preceding the birth of the child.

(4) In cases other than those mentioned in subsections (1)-(3) the mother has sole custody.

8. If the parents share custody, they will continue to have this right even if they have ceased marital relations or have been separated or divorced, or if their marriage has been annulled.

---

³²⁵ http://ec.europa.eu/civiljustice/parental_resp/parental_resp_cyp_en.htm

9. Parents can agree to have joint custody. The regional state administration must be notified of the agreement in order for it to be valid. If a custody case has been brought before the court, notification can be made to the court.

10. Parents who have joint custody but do not live together can agree that one of them is to have sole custody. The regional state administration must be notified of the agreement in order for it to be valid. If a custody case has been brought before the court, notification can be made to the court.

11. If non-cohabiting parents with joint custody disagree about custody, the court will decide whether joint custody is to continue or whether one of the parents is to have sole custody. The court can only terminate joint custody for compelling reasons.

12. If an agreement is made under section 10 or a decision is made under section 11 granting sole custody to one of the parents, joint custody will be reinstated if married parents, including separated parents, resume or continue marital relations.

13. (1) Parents can agree to transfer custody from one parent to the other. The regional state administration must be notified of the agreement in order for it to be valid. If a custody case has been brought before the court, notification can be made to the court.

(2) Custody can be transferred to an individual or individuals other than the parents, by an agreement approved by the regional state administration. Custody can be transferred to a married couple jointly, including the other parent and his/her spouse. If a custody case has been brought before the court, the court can approve the agreement.

14. (1) On the request of a parent who does not have custody, the court can order joint custody or transfer custody to this parent. (2) The court can change an agreement under section 13(2) or can change a decision under section 15.

Estland³²⁶

Family Law Act 2009

<http://archive.equal-jus.eu/193/>

§ 116. Principles of parent's right of custody

(1) Parents have equal rights and obligations with respect to their children unless otherwise provided by law.

(2) Parents have the obligation and right to care for their minor child (hereinafter parent's right of custody). The parent's right of custody includes the right to care for the person of the child (hereinafter custody over person) and for the property of the child (hereinafter custody over property) and decide on matters related to the child.

(3) Upon caring for and raising a child, the parents shall take into account that the ability and need of the child to act independently and the responsibility of the child increases. If the development level of a child so allows, the parents shall discuss the caring and raising issues with the child.

§ 117. Parent who is granted right of custody

(1) The parents who are married to each other have joint custody over their child.

(2) If the parents of a child are not married to each other at the time of birth of the child, they shall have joint right of custody unless they have expressed their wish to leave the right of custody only to one of the parents upon submitting the declarations of intention concerning the acknowledgement of paternity.

---

³²⁶ http://ec.europa.eu/civiljustice/parental_resp/parental_resp_est_en.htm

§ 118. Exercise of parent's right of custody

(1) Parents shall exercise joint right of custody with respect to their child and perform the custodial obligation on their own responsibility and unanimously considering all-round well-being of the child.

(2) If it is not possible for the parents to exercise the right of custody, a court shall apply the relevant measures in the interests of the child. If necessary, a court shall commence proceedings for appointment of a guardian with respect to the child.

Griekenland

Civil Code 1946: Art. 1510-1513³²⁷

Article 1510. - Parental care. Care for a child under age is a duty and a right of the parents (parental care) and is exercised jointly. Parental care includes care of the child's person the management of its property and the representation of the child in any matter legal transaction or Court action relating to its person or to its property. In a case where parental care ceases by reason of death declaration of absence or forfeiture of one parent parental care shall belong exclusively to the other parent. If one of the parents is in the impossibility of exercising parental care for factual reasons or because he lacks or enjoys a limited legal capacity to conclude transactions parental care shall be exercised by the other parent alone. However care of the person of the child shall also be exercised by a parent who is under age.

Article 1511. Any decision made by the parents in the exercise of parental care must aim at the promotion of the child's interest. At the interest of the child must also aim a Court decision where according to the provisions of the law the Court decides in the matter of entrusting (to someone) parental care or of the way in which it shall be exercised. The decision of the Court must also respect the equality between the parents and not make any distinction based on gender race language religion political or any other orientation citizenship national or social origin or property. With due regard to the maturity of the child its opinion must be sought and taken into consideration before any decision pertaining to parental care to extent that such decision concerns the child's interests.

Article 1512. In case of disagreement. Where the parents disagree in the exercise of the parental care and the interest of the child requires the taking of a decision the Court shall decide.

Hongarije

Civil Code 2013

<https://tdziegler.wordpress.com/2014/06/25/the-text-of-the-new-civil-code-of-hungary-in-english/>

Section 4:146 [Legal status of minors; rights and obligations stemming from parental custody]

(1) Minor children are under parental custody or guardianship.

(2) Parental custody covers the right to select the minor child's name, to provide care, to determine the child's place of residence, to handle his/her financial affairs, including the right and obligation of representing the child in legal forums, and the right to exclude guardianship and other forms of social care.

Section 4:147 [Principles of exercising parental supervision]

(1) Parental supervision shall be exercised by the parents in collaboration with one another in the interest of the child's physical, intellectual and moral development.

(2) In exercising parental supervision jointly the rights and obligations of the parents shall be equal.

---

³²⁷ <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Greece-Parental-Responsibilities-Legislation.pdf>

Section 4:164 [Joint exercise of parental custody]

(1) Unless otherwise provided for in an agreement between the parents, or by the guardian authority or the court, parental custody shall be exercised by the parents jointly, even if they are separated.

(2) If the parents are separated, in exercising parental supervision they shall ensure that the child's life is well balanced.

(3) In matters where immediate attention is required, in the case of joint custody either parent shall have the right to decide on his/her own in the child's interest, of which the other parent must be notified immediately.

Section 4:169 [Placement of a child with a third party]

(1) If the court considers that the exercise of custody by the parents jeopardizes the child's best interest, it may place the child under the care of a third party, provided that such third party requests the placement him/herself. In that case, that person shall be appointed as the guardian, while the parent's rights of custody are suspended.

(2) In the case provided for in Subsection (1), the court shall first and foremost place the child with a person who has a history in caring for and raising the child in accordance with the child's best interest.

Section 4:170 [Changes in exercising certain rights of custody and in the placement of a child]

(1) Changes in exercising certain rights of custody and in the placement of a child with a third party may be requested in court in the event of considerable changes taking place subsequently in the circumstances underlying the parents' agreement or the court's decision, and in consequence changes are in the child's best interest. In consequence of changes in the relevant circumstances, the child's interest shall not be invoked by the parent if the change is attributable to his/her wrongful conduct, especially if the parent has abducted or holds off the child unlawfully.

(2) If, in the case of joint custody, the parents are no longer able to cooperate, the court shall abolish joint custody at the request of either parent.

Kroatië

Family Law Act 2003

<http://pak.hr/cke/propisi,%20zakoni/en/FamilyAct/EN.pdf>

Article 99

(1) Irrespective of whether they live together or apart parents care with equal rights, together and consensually for the child, unless otherwise ordered by this Law.

(2) Only one parent cares for the child if the other has died, been pronounced dead, deprived of parental care, pronounced legally incompetent or partially legal incompetent with respect to the parental care or is otherwise incapable of caring for the child.

Letland

Civil Code 1997: Art. 177

www.ebrd.com/downloads/legal/core/latvia.pdf

177. Until reaching legal age (Section 219), children are subject to parental authority. During marriage both parents may exercise this authority jointly. If any differences of opinion arise between spouses, such differences shall be adjudicated by an orphan's

Malta

Civil Code 1870 (multiple times consolidated)

<http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8580>

Art. 3b (1) Marriage imposes on both spouses the obligation to look after, maintain, instruct and educate the children of the marriage taking into account the abilities, natural inclinations and aspirations of the children. (...)

Art. 7. (1) Parents are bound to look after, maintain, instruct and educate their children in the manner laid down in article 3B of this Code. (2) In default of the parents, or where the parents do not possess sufficient means, the liability for the maintenance and education of the children devolves on the other ascendants.

Noorwegen

The Children Act (Act No. 7 of 8 April 1981 relating to Children and Parents)

<https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/the-children-act/id448389/>

Section 34 Parental responsibility if the parents are or have been married

Parents who are married shall have joint parental responsibility for the children they have together.

Parents who separate or divorce may agree to have joint parental responsibility or that one of them shall have sole parental responsibility. Until an agreement or decision on parental responsibility has been made, the parents have joint responsibility.

Section 35 Parental responsibility if the parents are not married

When the parents are not married or cohabiting, cf. section 39, the mother shall have sole parental responsibility.

Cohabiting parents shall have joint parental responsibility for children of the relationship.

Parents who are not married or do not have joint parental responsibility pursuant to the second paragraph may nevertheless by agreement notify the National Population Register that they will have joint parental responsibility or that the father shall have sole parental responsibility.

If unmarried parents have joint parental responsibility but the child lives permanently with only one of them, the provisions of section 37 shall apply.

Section 35 a Repealed 20 June 2003 No. 40

Section 36 Where the child shall live permanently

The parents may agree that the child shall live permanently either with one of them or with both of them.

If the parents fail to agree, the court must decide that the child shall live permanently with one of them. When special reasons so indicate, the court may nevertheless decide that the child shall live permanently with both parents.

Section 37 Decisions that may be taken by the person with whom the child lives permanently

If the parents have joint parental responsibility, but the child lives permanently with only one of them, the other parent may not object to the parent with whom the child lives making decisions concerning important aspects of the child's care, such as the question of whether the child shall attend a day-care centre, where in Norway the child shall live and other major decisions concerning everyday life.

Section 39 Registration of parental responsibility

Agreements or decisions concerning parental responsibility shall be reported to the National Population Register. Agreements concerning parental responsibility which are not reported to the National

Population Register are not valid. If paternity or co-maternity is established and the parents are registered in the National Population Register at the same address or declare in a notification to the National Population Register that they are cohabiting, the population register shall record that the parents have joint parental responsibility.

Oostenrijk

ABGB: § 160 – § 162, § 177

<https://www.jusline.at/index.php?cpid=ba688068a8c8a95352ed951ddb88783e&lawid=1&paid=145&mpa=64>

§ 160 (1) Die Pflege des minderjährigen Kindes umfasst besonders die Wahrnehmung des körperlichen Wohles und der Gesundheit sowie die unmittelbare Aufsicht, die Erziehung besonders die Entfaltung der körperlichen, geistigen, seelischen und sittlichen Kräfte, die Förderung der Anlagen, Fähigkeiten, Neigungen und Entwicklungsmöglichkeiten des Kindes sowie dessen Ausbildung in Schule und Beruf.

(2) Das Ausmaß der Pflege und Erziehung richtet sich nach den Lebensverhältnissen der Eltern.

(3) Die Eltern haben in Angelegenheiten der Pflege und Erziehung auch auf den Willen des Kindes Bedacht zu nehmen, soweit dem nicht dessen Wohl oder ihre Lebensverhältnisse entgegenstehen. Der Wille des Kindes ist umso maßgeblicher, je mehr es den Grund und die Bedeutung einer Maßnahme einzusehen und seinen Willen nach dieser Einsicht zu bestimmen vermag.

§ 161 Das minderjährige Kind hat die Anordnungen der Eltern zu befolgen. Die Eltern haben bei ihren Anordnungen und deren Durchsetzung auf Alter, Entwicklung und Persönlichkeit des Kindes Bedacht zu nehmen.

§ 162 (1) Soweit die Pflege und Erziehung es erfordern, hat der hierzu berechnigte Elternteil auch das Recht, den Aufenthalt des Kindes zu bestimmen. Hält sich das Kind woanders auf, so haben die Behörden und Organe des öffentlichen Sicherheitsdienstes auf Ersuchen eines berechnigten Elternteils bei der Ermittlung des Aufenthalts, notfalls auch bei der Zurückholung des Kindes mitzuwirken.

(2) Haben die Eltern vereinbart oder das Gericht bestimmt, welcher der obsorgeberechtigten Elternteile das Kind hauptsächlich in seinem Haushalt betreuen soll, so hat dieser Elternteil das alleinige Recht, den Wohnort des Kindes zu bestimmen.

(3) Ist nicht festgelegt, in wessen Haushalt das Kind hauptsächlich betreut werden soll, so darf der Wohnort des Kindes nur mit Zustimmung beider Elternteile oder Genehmigung des Gerichts in das Ausland verlegt werden. Das Gericht hat bei der Entscheidung über die Genehmigung sowohl das Kindeswohl zu beachten als auch die Rechte der Eltern auf Schutz vor Gewalt, Freizügigkeit und Berufsfreiheit zu berücksichtigen

§ 177 (1) Beide Elternteile sind mit der Obsorge betraut, wenn sie zum Zeitpunkt der Geburt des Kindes miteinander verheiratet sind. Gleiches gilt ab dem Zeitpunkt der Eheschließung, wenn sie einander nach der Geburt des Kindes heiraten.

(2) Sind die Eltern zum Zeitpunkt der Geburt des Kindes nicht miteinander verheiratet, so ist allein die Mutter mit der Obsorge betraut. Die Eltern können aber vor dem Standesbeamten persönlich und unter gleichzeitiger Anwesenheit nach einer Belehrung über die Rechtsfolgen einmalig bestimmen, dass sie beide mit der Obsorge betraut sind, sofern die Obsorge nicht bereits gerichtlich geregelt ist. Die Bestimmung wird wirksam, sobald beide Eltern persönlich vor dem Standesbeamten übereinstimmende Erklärungen abgegeben haben. Innerhalb von acht Wochen ab ihrer Wirksamkeit kann die Bestimmung

ohne Begründung durch einseitige Erklärung eines Elternteils gegenüber dem Standesbeamten widerrufen werden. Vorher gesetzte Vertretungshandlungen bleiben davon unberührt.

(3) Die Eltern können weiters dem Gericht – auch in Abänderung einer bestehenden Regelung – eine Vereinbarung über die Betrauung mit der Obsorge vorlegen, wobei die Betrauung eines Elternteils allein oder beider Eltern vereinbart werden kann.

(4) Sind beide Elternteile mit der Obsorge betraut und leben sie nicht in häuslicher Gemeinschaft, so haben sie festzulegen, bei welchem Elternteil sich das Kind hauptsächlich aufhalten soll. Außerdem muss der Elternteil, in dessen Haushalt das Kind hauptsächlich betreut wird, vorbehaltlich des § 158 Abs. 2, mit der gesamten Obsorge betraut sein. Im Fall des Abs. 3 kann die Obsorge des Elternteils, in dessen Haushalt das Kind nicht hauptsächlich betreut wird, auf bestimmte Angelegenheiten beschränkt sein.

Polen

Kodeks Rodzinny i opiekunczy 1964

<http://prawo.legoo.pl/prawo/kodeks-rodzinny-i-opiekunczy-z-dnia-25-lutego-1964-r/>

Art. 93. § 1. Władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom.

§ 2. Jeżeli wymaga tego dobro dziecka, sąd w wyroku ustalającym pochodzenie dziecka może orzec o zawieszeniu, ograniczeniu lub pozbawieniu władzy rodzicielskiej jednego lub obojga rodziców. Przepisy art. 107 i art. 109–111 stosuje się odpowiednio.

Art. 97. § 1. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, każde z nich jest obowiązane i uprawnione do jej wykonywania.

§ 2. Jednakże o istotnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie; w braku porozumienia między nimi rozstrzyga sąd opiekuńczy.

Art. 107. § 1. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom żyjącym w rozłączeniu, sąd opiekuńczy może ze względu na dobro dziecka określić sposób jej wykonywania.

§ 2. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka. Sąd może pozostawić władzę rodzicielską obojgu rodzicom, jeżeli przedstawili zgodne z dobrem dziecka porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem, i jest zasadne oczekiwanie, że będą współdziałać w sprawach dziecka. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia.

Portugal

Civil Code 1966: Art. 1901, 1910

<http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Portugal-Parental-Responsibilities-Legislation.pdf>

Article 1901: Custody in wedlock 1. In wedlock, custody is shared by the parents.

2. Parents should agree on the exercising of parental rights, and when agreement fails on issues of special importance, either parent may resort to court, which will attempt conciliation. When this proves impossible, and before making a decision, the court will hear the child who is fourteen or over fourteen years of age, except when weighty circumstances advise otherwise. (Text of Decree-Law 496/77, of 25 November).

Article 1910: Affiliation established as regards only one of the parents If the affiliation of a child born out of wedlock is established as regards only one of the parents, custody belongs to that parent. (Text of Decree-Law 496/77, of 25 November).

Roemenië

Civil Code 2011: Art. 396-399

http://www.dreptonline.ro/legislatie/codul_civil_republicat_2011_noul_cod_civil.php

Art. 396 Raporturile dintre parintii divortati si copiii lor minori

(1) Instanta de tutela hotaraste, odata cu pronuntarea divortului, asupra raporturilor dintre parintii divortati si copiii lor minori, tinand seama de interesul superior al copiilor, de concluziile raportului de ancheta psihosociala, precum si, daca este cazul, de invoiala parintilor, pe care ii asculta.

(2) Dispozitiile art. 264 sunt aplicabile.

Art. 397 Exercitarea autoritatii parintesti de catre ambii parinti

Dupa divort, autoritatea parinteasca revine in comun ambilor parinti, afara de cazul in care instanta decide altfel.

Art. 398 Exercitarea autoritatii parintesti de catre un singur parinte

(1) Daca exista motive intemeiate, avand in vedere interesul superior al copilului, instanta hotaraste ca autoritatea parinteasca sa fie exercitata numai de catre unul dintre parinti.

(2) Celalalt parinte pastreaza dreptul de a veghea asupra modului de crestere si educare a copilului, precum si dreptul de a consimti la adoptia acestuia.

Art. 399 Exercitarea autoritatii parintesti de catre alte persoane

(1) In mod exceptional, instanta de tutela poate hotari plasamentul copilului la o ruda sau la o alta familie ori persoana, cu consimtamantul acestora, sau intr-o institutie de ocrotire. Acestea exercita drepturile si indatoririle care revin parintilor cu privire la persoana copilului.

(2) Instanta stabileste daca drepturile cu privire la bunurile copilului se exercita de catre parinti in comun sau de catre unul dintre

Slovenië

Marriage and Family Relation Act 1976: Art. 86-99

http://www.mdds.gov.si/fileadmin/mdds.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/zakonodaja/law_on_marriage_and_family_relations.pdf

Article 113 (1) The parents exercise parental rights by common consent in accordance with the child's interest. If parents fail to agree by themselves on a matter, a social work centre shall assist them in reaching an agreement.

(2) When parents do not live together and are not both in charge of the child's care and upbringing, they shall both decide by common consent, in accordance with the child's interest, on issues which essentially influence the child's development. If parents fail to agree by themselves on a matter, a social work centre shall assist them in reaching an agreement. Issues concerning the child's daily life shall be decided by the parent who is in charge of the child's care and upbringing.

(3) If, even with the assistance of a social work centre, the parents fail to agree on issues essentially influencing the child's development in cases referred to in the preceding paragraphs, the court shall decide thereon in a non-litigious procedure at the request of one or both parents. The proposal must be accompanied by a supporting document from a competent social work centre, stating that the parents tried to agree on the exercise of parental rights with its assistance.

(4) Before the court gives its ruling, it should seek the opinion of a social work centre on the child's interests. The court shall also consider the child's opinion if it is expressed by the child himself, or by a person the child trusts and who has been chosen by the child himself, and provided the child is capable of understanding its meaning and consequences.

(5) Where one parent is prevented from exercising his or her parental right, the other parent shall exercise it on his or her own.

Slowakije³²⁸

Act of Family Law No. 36/2005

Spanje

Civil Code 1889: Art. 108, 116, 120, 122

http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=221322

Tsjechië

Family Law Act 94/1963: Art. 31-37b en 44

http://host.uniroma3.it/progetti/cedir/cedir/Lex-doc/Cz_l-94-63.pdf

Art 31 (1) The parental responsibility is an aggregate of rights and duties concerning

a) care of a minor including in particular care of his or her health, physical, emotional, intellectual and moral growth; and

b) representation of the minor; and

c) management of his or her property.

(2) In exercising the rights and duties mentioned in paragraph 1, the parents must rigorously protect the child's interests, manage his or her behavior and exercise a surveillance over him or her in accordance with the level of his or her development. They may use adequate upbringing measures so that the child's dignity is not violated and his or her health, emotional, intellectual and moral development are not endangered.

(3) If the child is able to have his or her own opinion and to consider consequences of measures concerning him or her, the child has the right to obtain necessary information and express his or her opinion about all decisions of the parents concerning essential affairs of his or her person and to be heard in every proceedings in that such affairs are decided on.

(4) A child living in common household with parents must help them according to his or her abilities and possibilities. He or she must contribute to coverage of common needs of the family if it has his or her own income or a property that can be used for common needs of the family.

§ 32 (1) The parents have a decisive function in the child's upbringing.

(2) The parents should be an example to their child through their personal life and behavior. § 33 Also the spouse who is not parent of the child takes part in the child's upbringing provided that he or she lives with the child in a common household.

§ 34 (1) The parental responsibility shall be born by both parents.

(2) If one of the parents does not live, is not known has not a full capacity to legal acts, the parental responsibility shall be exercised by the other parent. The same rule shall apply if one of the parents was deprived of his or her parental responsibility or if exercise of his or her parental responsibility was suspended.

---

³²⁸ http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/family_rights/slovakia_en.pdf

(3) The court may grant the parental responsibility concerning care of the child even to his or her minor parent who has achieved sixteen years if he or she has the necessary makings of exercise of rights and duties following from the parental responsibility.

§ 35 The child must honor and respect his or her parents.

§ 36 The parents represent the child in legal acts to that he or she is not fully capable.

§ 37 (1) None of the parents can represent the child as for legal acts in matters in those conflict of interests between the parents and the child or conflict of more children of the same parents could occur.

(2) If the child can be represented by none of the parents, the court shall appoint a curator who shall represent the child in proceedings or in a certain legal act. The post of curator should be usually exercised by an authority exercising socio-legal protection of children (the "authority of socio-legal protection of children").

Zweden

Children and Parents Code (SFS 1949:381): Chapter 6, Section 3, para 1.

Section 3. Both parents of a child shall have custody of that child from birth, if they are married to each other; otherwise the mother alone shall have custody. If the parents later enter into marriage with one another, both of them shall have custody of the child from that point in time, unless a court has previously entrusted custody to one or two specially appointed custodians. If a decree of divorce is granted between the parents, both parents shall continue to have custody of the child, unless joint custody is dissolved as provided in Section 5, 7, or 8. If both parents are to continue to have custody of the child after the decree of divorce, the court shall remind them in the decree that joint custody still applies.

Section 4. If only one of the parents has custody of a child and the parents wish to have joint custody, the court shall, on their joint application, make an order in accordance with their request, unless joint custody is manifestly incompatible with the best interests of the child. If the child is registered in the Swedish population records, the parents may obtain joint custody by means of registration with the tax authority after they have jointly notified

(1) the social welfare committee, in conjunction with acceptance by the committee of an acknowledgement of paternity, or

(2) the tax authority, provided no custody order has previously been made and the parents and the child are Swedish citizens. (Act 2003:645)

Section 5. If both parents have custody of a child or one of them does and if either of them wishes the custody position to be changed, the court shall, having regard to the best interests of the child, order that the parents are to have joint custody or entrust custody to one of the parents. The court may not order joint custody if both parents are opposed to it. Questions concerning a change in the custody position as provided in the first paragraph shall be considered on the application of one or both of the parents. In a divorce case the court may, of its own motion, entrust custody of the child to one of the parents, if joint custody is manifestly incompatible with the best interests of the child.

Section 6. If both parents have custody of a child or one of them does, they may enter into an agreement to the effect that they are to have joint custody or that one of them is to have custody of the child. This agreement shall be valid if it is in writing and it is approved by the social welfare committee as provided in the second paragraph. If the parents have entered into an agreement on joint custody, the social welfare committee shall approve the agreement if it is not manifestly incompatible with the best

interests of the child. If the agreement provides for one of the parents to have sole custody, the committee shall approve the agreement if what has been agreed is in the best interests of the child. 2 Please note: this translation is not an official, legally binding document. No assessment of quality or accuracy in legal or linguistic terms has been made.

Zwitzerland

Civil Code 1907: Art 252-264

<https://www.admin.ch/ch/e/rs/2/210.en.pdf>

Bijlage 3 Wetgeving VS (ouderschap, meerouderschap, ouderlijk gezag)

* De wetgeving van de VS is apart opgenomen, omdat het niet steeds mogelijk is te onderscheiden tussen de wetgeving over ouderschap en ouderlijk gezag.

Californië

California Family Code (July 13, 1992)

http://www.leginfo.ca.gov/.html/fam_table_of_contents.html

§ 3040. (a) Custody should be granted in the following order of preference according to the best interest of the child as provided in Sections 3011 and 3020:

(1) To both parents jointly pursuant to Chapter 4 (commencing with Section 3080) or to either parent. In making an order granting custody to either parent, the court shall consider, among other factors, which parent is more likely to allow the child frequent and continuing contact with the noncustodial parent, consistent with Sections 3011 and 3020, and shall not prefer a parent as custodian because of that parent's sex. The court, in its discretion, may require the parents to submit to the court a plan for the implementation of the custody order.

(2) If to neither parent, to the person or persons in whose home the child has been living in a wholesome and stable environment.

(3) To any other person or persons deemed by the court to be suitable and able to provide adequate and proper care and guidance for the child.

(b) The immigration status of a parent, legal guardian, or relative shall not disqualify the parent, legal guardian, or relative from receiving custody under subdivision (a).

(c) This section establishes neither a preference nor a presumption for or against joint legal custody, joint physical custody, or sole custody, but allows the court and the family the widest discretion to choose a parenting plan that is in the best interest of the child.

(d) In cases where a child has more than two parents, the court shall allocate custody and visitation among the parents based on the best interest of the child, including, but not limited to, addressing the child's need for continuity and stability by preserving established patterns of care and emotional bonds. The court may order that not all parents share legal or physical custody of the child if the court finds that it would not be in the best interest of the child as provided in Sections 3011 and 3020.

§ 7540. Except as provided in Section 7541, the child of a wife cohabiting with her husband, who is not impotent or sterile, is conclusively presumed to be a child of the marriage.

§ 7541. (a) Notwithstanding Section 7540, if the court finds that the conclusions of all the experts, as disclosed by the evidence based on blood tests performed pursuant to Chapter 2 (commencing with Section 7550), are that the husband is not the father of the child, the question of paternity of the husband shall be resolved accordingly.

(b) The notice of motion for blood tests under this section may be filed not later than two years from the child's date of birth by the husband, or for the purposes of establishing paternity by the presumed father or the child through or by the child's guardian ad litem. As used in this subdivision, "presumed father" has the meaning given in Sections 7611 and 7612.

(c) The notice of motion for blood tests under this section may be filed by the mother of the child not later than two years from the child's date of birth if the child's biological father has filed an affidavit with the court acknowledging paternity of the child.

(d) The notice of motion for blood tests pursuant to this section shall be supported by a declaration under oath submitted by the moving party stating the factual basis for placing the issue of paternity before the court.

(e) Subdivision (a) does not apply, and blood tests may not be used to challenge paternity, in any of the following cases:

(1) A case that reached final judgment of paternity on or before September 30, 1980.

(2) A case coming within Section 7613.

(3) A case in which the wife, with the consent of the husband, conceived by means of a surgical procedure.

§ 7570. The Legislature hereby finds and declares as follows:

(a) There is a compelling state interest in establishing paternity for all children. Establishing paternity is the first step toward a child support award, which, in turn, provides children with equal rights and access to benefits, including, but not limited to, social security, health insurance, survivors' benefits, military benefits, and inheritance rights. Knowledge of family medical history is often necessary for correct medical diagnosis and treatment. Additionally, knowing one's father is important to a child's development.

(b) A simple system allowing for establishment of voluntary paternity will result in a significant increase in the ease of establishing paternity, a significant increase in paternity establishment, an increase in the number of children who have greater access to child support and other benefits, and a significant decrease in the time and money required to establish paternity due to the removal of the need for a lengthy and expensive court process to determine and establish paternity and is in the public interest.

7571. (a) On and after January 1, 1995, upon the event of a live birth, prior to an unmarried mother leaving any hospital, the person responsible for registering live births under Section 102405 of the Health and Safety Code shall provide to the natural mother and shall attempt to provide, at the place of birth, to the man identified by the natural mother as the natural father, a voluntary declaration of paternity together with the written materials described in Section 7572. Staff in the hospital shall witness the signatures of parents signing a voluntary declaration of paternity and shall forward the signed declaration to the Department of Child Support Services within 20 days of the date the declaration was signed. A copy of the declaration shall be made available to each of the attesting parents.

(b) No health care provider shall be subject to any civil, criminal, or administrative liability for any negligent act or omission relative to the accuracy of the information provided, or for filing the declaration with the appropriate state or local agencies.

(c) The local child support agency shall pay the sum of ten dollars (\$10) to birthing hospitals and other entities that provide prenatal services for each completed declaration of paternity that is filed with the Department of Child Support Services, provided that the local child support agency and the hospital or other entity providing prenatal services has entered into a written agreement that specifies the terms and conditions for the payment as required by federal law.

(d) If the declaration is not registered by the person responsible for registering live births at the hospital, it may be completed by the attesting parents, notarized, and mailed to the Department of Child Support Services at any time after the child's birth.

(e) Prenatal clinics shall offer prospective parents the opportunity to sign a voluntary declaration of paternity. In order to be paid for their services as provided in subdivision (c), prenatal clinics must ensure that the form is witnessed and forwarded to the Department of Child Support Services within 20 days of the date the declaration was signed.

(f) Declarations shall be made available without charge at all local child support agency offices, offices of local registrars of births and deaths, courts, and county welfare departments within this state. Staff in these offices shall witness the signatures of parents wishing to sign a voluntary declaration of paternity and shall be responsible for forwarding the signed declaration to the Department of Child Support Services within 20 days of the date the declaration was signed.

(g) The Department of Child Support Services, at its option, may pay the sum of ten dollars (\$10) to local registrars of births and deaths, county welfare departments, or courts for each completed declaration of paternity that is witnessed by staff in these offices and filed with the Department of Child Support Services. In order to receive payment, the Department of Child Support Services and the entity shall enter into a written agreement that specifies the terms and conditions for payment as required by federal law. The Department of Child Support Services shall study the effect of the ten dollar (\$10) payment on obtaining completed voluntary declaration of paternity forms.

(h) The Department of Child Support Services and local child support agencies shall publicize the availability of the declarations. The local child support agency shall make the declaration, together with the written materials described in subdivision (a) of Section 7572, available upon request to any parent and any agency or organization that is required to offer parents the opportunity to sign a voluntary declaration of paternity. The local child support agency shall also provide qualified staff to answer parents' questions regarding the declaration and the process of establishing paternity.

(i) Copies of the declaration and any rescissions filed with the Department of Child Support Services shall be made available only to the parents, the child, the local child support agency, the county welfare department, the county counsel, the State Department of Health Services, and the courts.

(j) Publicly funded or licensed health clinics, pediatric offices, Head Start programs, child care centers, social services providers, prisons, and schools may offer parents the opportunity to sign a voluntary declaration of paternity. In order to be paid for their services as provided in subdivision (c), publicly funded or licensed health clinics, pediatric offices, Head Start programs, child care centers, social services providers, prisons, and schools shall ensure that the form is witnessed and forwarded to the Department of Child Support Services.

(k) Any agency or organization required to offer parents the opportunity to sign a voluntary declaration of paternity shall also identify parents who are willing to sign, but were unavailable when the child was born. The organization shall then contact these parents within 10 days and again offer the parent the opportunity to sign a voluntary declaration of paternity.

§ 7572. (a) The Department of Child Support Services, in consultation with the State Department of Health Care Services, the California Association of Hospitals and Health Systems, and other affected health provider organizations, shall work cooperatively to develop written materials to assist providers and parents in complying with this chapter. This written material shall be updated periodically by the Department of Child Support Services to reflect changes in law, procedures, or public need.

(b) The written materials for parents which shall be attached to the form specified in Section 7574 and provided to unmarried parents shall contain the following information:

(1) A signed voluntary declaration of paternity that is filed with the Department of Child Support Services legally establishes paternity.

(2) The legal rights and obligations of both parents and the child that result from the establishment of paternity.

(3) An alleged father's constitutional rights to have the issue of paternity decided by a court; to notice of any hearing on the issue of paternity; to have an opportunity to present his case to the court, including his right to present and cross-examine witnesses; to have an attorney represent him; and to have an attorney appointed to represent him if he cannot afford one in a paternity action filed by a local child support agency.

(4) That by signing the voluntary declaration of paternity, the father is voluntarily waiving his constitutional rights.

(c) Parents shall also be given oral notice of the rights and responsibilities specified in subdivision (b). Oral notice may be accomplished through the use of audio or video recorded programs developed by the Department of Child Support Services to the extent permitted by federal law.

(d) The Department of Child Support Services shall, free of charge, make available to hospitals, clinics, and other places of birth any and all informational and training materials for the program under this chapter, as well as the paternity declaration form. The Department of Child Support Services shall make training available to every participating hospital, clinic, local registrar of births and deaths, and other place of birth no later than June 30, 1999.

(e) The Department of Child Support Services may adopt regulations, including emergency regulations, necessary to implement this chapter.

§ 7573. Except as provided in Sections 7575, 7576, 7577, and 7612, a completed voluntary declaration of paternity, as described in Section 7574, that has been filed with the Department of Child Support Services shall establish the paternity of a child and shall have the same force and effect as a judgment for paternity issued by a court of competent jurisdiction. The voluntary declaration of paternity shall be recognized as a basis for the establishment of an order for child custody, visitation, or child support.

§ 7574. (a) The voluntary declaration of paternity shall be executed on a form developed by the Department of Child Support Services in consultation with the State Department of Health Services, the California Family Support Council, and child support advocacy groups.

(b) The form described in subdivision (a) shall contain, at a minimum, the following:

(1) The name and the signature of the mother.

(2) The name and the signature of the father.

(3) The name of the child.

(4) The date of birth of the child.

(5) A statement by the mother that she has read and understands the written materials described in Section 7572, that the man who has signed the voluntary declaration of paternity is the only possible father, and that she consents to the establishment of paternity by signing the voluntary declaration of paternity.

(6) A statement by the father that he has read and understands the written materials described in Section 7572, that he understands that by signing the voluntary declaration of paternity he is waiving his rights as described in the written materials, that he is the biological father of the child, and that he consents to the establishment of paternity by signing the voluntary declaration of paternity.

(7) The name and the signature of the person who witnesses the signing of the declaration by the mother and the father.

§ 7575. (a) Either parent may rescind the voluntary declaration of paternity by filing a rescission form with the Department of Child Support Services within 60 days of the date of execution of the declaration by the attesting father or attesting mother, whichever signature is later, unless a court order for custody, visitation, or child support has been entered in an action in which the signatory seeking to rescind was a party. The Department of Child Support Services shall develop a form to be used by parents to rescind the declaration of paternity and instruction on how to complete and file the rescission with the Department of Child Support Services. The form shall include a declaration under penalty of perjury completed by the person filing the rescission form that certifies that a copy of the rescission form was sent by any form of mail requiring a return receipt to the other person who signed the voluntary declaration of paternity. A copy of the return receipt shall be attached to the rescission form when filed with the Department of Child Support Services. The form and instructions shall be written in simple, easy to understand language and shall be made available at the local family support office and the office of local registrar of births and deaths. The department shall, upon written request, provide to a court or commissioner a copy of any rescission form filed with the department that is relevant to proceedings before the court or commissioner.

(b) (1) Notwithstanding Section 7573, if the court finds that the conclusions of all of the experts based upon the results of the genetic tests performed pursuant to Chapter 2 (commencing with Section 7550) are that the man who signed the voluntary declaration is not the father of the child, the court may set aside the voluntary declaration of paternity unless the court determines that denial of the action to set aside the voluntary declaration of paternity is in the best interest of the child, after consideration of all of the following factors:

(A) The age of the child.

(B) The length of time since the execution of the voluntary declaration of paternity by the man who signed the voluntary declaration.

(C) The nature, duration, and quality of any relationship between the man who signed the voluntary declaration and the child, including the duration and frequency of any time periods during which the child and the man who signed the voluntary declaration resided in the same household or enjoyed a parent-child relationship.

(D) The request of the man who signed the voluntary declaration that the parent-child relationship continue.

(E) Notice by the biological father of the child that he does not oppose preservation of the relationship between the man who signed the voluntary declaration and the child.

(F) The benefit or detriment to the child in establishing the biological parentage of the child.

(G) Whether the conduct of the man who signed the voluntary declaration has impaired the ability to ascertain the identity of, or get support from, the biological father.

(H) Additional factors deemed by the court to be relevant to its determination of the best interest of the child.

(2) If the court denies the action, the court shall state on the record the basis for the denial of the action and any supporting facts.

(3) (A) The notice of motion for genetic tests under this section may be filed not later than two years from the date of the child's birth by a local child support agency, the mother, the man who signed the voluntary declaration as the child's father, or in an action to determine the existence or nonexistence of

the father and child relationship pursuant to Section 7630 or in any action to establish an order for child custody, visitation, or child support based upon the voluntary declaration of paternity.

(B) The local child support agency's authority under this subdivision is limited to those circumstances where there is a conflict between a voluntary acknowledgment of paternity and a judgment of paternity or a conflict between two or more voluntary acknowledgments of paternity.

(4) The notice of motion for genetic tests pursuant to this section shall be supported by a declaration under oath submitted by the moving party stating the factual basis for putting the issue of paternity before the court.

(c) (1) Nothing in this chapter shall be construed to prejudice or bar the rights of either parent to file an action or motion to set aside the voluntary declaration of paternity on any of the grounds described in, and within the time limits specified in, Section 473 of the Code of Civil Procedure. If the action or motion to set aside a judgment is required to be filed within a specified time period under Section 473 of the Code of Civil Procedure, the period within which the action or motion to set aside the voluntary declaration of paternity must be filed shall commence on the date that the court makes an initial order for custody, visitation, or child support based upon a voluntary declaration of paternity.

(2) The parent or local child support agency seeking to set aside the voluntary declaration of paternity shall have the burden of proof.

(3) Any order for custody, visitation, or child support shall remain in effect until the court determines that the voluntary declaration of paternity should be set aside, subject to the court's power to modify the orders as otherwise provided by law.

(4) Nothing in this section is intended to restrict a court from acting as a court of equity.

(5) If the voluntary declaration of paternity is set aside pursuant to paragraph (1), the court shall order that the mother, child, and alleged father submit to genetic tests pursuant to Chapter 2 (commencing with Section 7550). If the court finds that the conclusions of all the experts, as disclosed by the evidence based upon the genetic tests, are that the person who executed the voluntary declaration of paternity is not the father of the child, the question of paternity shall be resolved accordingly. If the person who executed the declaration as the father of the child is not excluded as a possible father, the question of paternity shall be resolved as otherwise provided by law. If the person who executed the declaration of paternity is ultimately determined to be the father of the child, any child support that accrued under an order based upon the voluntary declaration of paternity shall remain due and owing.

(6) The Judicial Council shall develop the forms and procedures necessary to effectuate this subdivision.

§ 7576. The following provisions shall apply for voluntary declarations signed on or before December 31, 1996.

(a) Except as provided in subdivision (d), the child of a woman and a man executing a declaration of paternity under this chapter is conclusively presumed to be the man's child. The presumption under this section has the same force and effect as the presumption under Section 7540.

(b) A voluntary declaration of paternity shall be recognized as the basis for the establishment of an order for child custody or support.

(c) In any action to rebut the presumption created by this section, a voluntary declaration of paternity shall be admissible as evidence to determine paternity of the child named in the voluntary declaration of paternity.

(d) The presumption established by this chapter may be rebutted by any person by requesting blood or genetic tests pursuant to Chapter 2 (commencing with Section 7550). The notice of motion for blood or genetic tests pursuant to this section shall be supported by a declaration under oath submitted by the moving party stating the factual basis for placing the issue of paternity before the court. The notice of motion for blood tests shall be made within three years from the date of execution of the declaration by the attesting father, or by the attesting mother, whichever signature is later. The two-year statute of limitations specified in subdivision (b) of Section 7541 is inapplicable for purposes of this section.

(e) A presumption under this chapter shall override all statutory presumptions of paternity except a presumption arising under Section 7540 or 7555, or as provided in Section 7612.

§ 7577. (a) Notwithstanding Section 7573, a voluntary declaration of paternity that is signed by a minor parent or minor parents shall not establish paternity until 60 days after both parents have reached the age of 18 years or are emancipated, whichever first occurs.

(b) A parent who signs a voluntary declaration of paternity when he or she is a minor may rescind the voluntary declaration of paternity at any time up to 60 days after the parent reaches the age of 18 or becomes emancipated whichever first occurs.

(c) A voluntary declaration of paternity signed by a minor creates a rebuttable presumption of paternity until the date that it establishes paternity as specified in subdivision (a).

(d) A voluntary declaration of paternity signed by a minor shall be admissible as evidence in any civil action to establish paternity of the minor named in the voluntary declaration.

(e) A voluntary declaration of paternity that is signed by a minor shall not be admissible as evidence in a criminal prosecution for violation of Section 261.5 of the Penal Code.

§ 7601. (a) "Natural parent" as used in this code means a nonadoptive parent established under this part, whether biologically related to the child or not.

(b) "Parent and child relationship" as used in this part means the legal relationship existing between a child and the child's natural or adoptive parents incident to which the law confers or imposes rights, privileges, duties, and obligations. The term includes the mother and child relationship and the father and child relationship.

(c) This part does not preclude a finding that a child has a parent and child relationship with more than two parents.

(d) For purposes of state law, administrative regulations, court rules, government policies, common law, and any other provision or source of law governing the rights, protections, benefits, responsibilities, obligations, and duties of parents, any reference to two parents shall be interpreted to apply to every parent of a child where that child has been found to have more than two parents under this part.

§ 7610. The parent and child relationship may be established as follows:

(a) Between a child and the natural parent, it may be established by proof of having given birth to the child, or under this part.

(b) Between a child and an adoptive parent, it may be established by proof of adoption.

§ 7611. A person is presumed to be the natural parent of a child if the person meets the conditions provided in Chapter 1 (commencing with Section 7540) or Chapter 3 (commencing with Section 7570) of Part 2 or in any of the following subdivisions:

(a) The presumed parent and the child's natural mother are or have been married to each other and the child is born during the marriage, or within 300 days after the marriage is terminated by death, annulment, declaration of invalidity, or divorce, or after a judgment of separation is entered by a court.

(b) Before the child's birth, the presumed parent and the child's natural mother have attempted to marry each other by a marriage solemnized in apparent compliance with law, although the attempted marriage is or could be declared invalid, and either of the following is true:

(1) If the attempted marriage could be declared invalid only by a court, the child is born during the attempted marriage, or within 300 days after its termination by death, annulment, declaration of invalidity, or divorce.

(2) If the attempted marriage is invalid without a court order, the child is born within 300 days after the termination of cohabitation.

(c) After the child's birth, the presumed parent and the child's natural mother have married, or attempted to marry, each other by a marriage solemnized in apparent compliance with law, although the attempted marriage is or could be declared invalid, and either of the following is true:

(1) With his or her consent, the presumed parent is named as the child's parent on the child's birth certificate.

(2) The presumed parent is obligated to support the child under a written voluntary promise or by court order.

(d) The presumed parent receives the child into his or her home and openly holds out the child as his or her natural child.

(e) If the child was born and resides in a nation with which the United States engages in an Orderly Departure Program or successor program, he acknowledges that he is the child's father in a declaration under penalty of perjury, as specified in Section 2015.5 of the Code of Civil Procedure. This subdivision shall remain in effect only until January 1, 1997, and on that date shall become inoperative.

(f) The child is in utero after the death of the decedent and the conditions set forth in Section 249.5 of the Probate Code are satisfied.

§ 7611.5. Where Section 7611 does not apply, a man shall not be presumed to be the natural father of a child if either of the following is true:

(a) The child was conceived as a result of an act in violation of Section 261 of the Penal Code and the father was convicted of that violation.

(b) The child was conceived as a result of an act in violation of Section 261.5 of the Penal Code, the father was convicted of that violation, and the mother was under the age of 15 years and the father was 21 years of age or older at the time of conception.

§ 7612 (c) In an appropriate action, a court may find that more than two persons with a claim to parentage under this division are parents if the court finds that recognizing only two parents would be detrimental to the child. In determining detriment to the child, the court shall consider all relevant factors, including, but not limited to, the harm of removing the child from a stable placement with a parent who has fulfilled the child's physical needs and the child's psychological needs for care and

affection, and who has assumed that role for a substantial period of time. A finding of detriment to the child does not require a finding of unfitness of any of the parents or persons with a claim to parentage.

Delaware

Delaware Code (2015) tit. 13.

<http://delcode.delaware.gov/title13/>

Art. 8-201 Del. Code:

(a) The mother-child relationship is established between a woman and a child by:

- (1) The woman's having given birth to the child, unless she is not the intended parent pursuant to a gestational carrier arrangement;
- (2) An adjudication of the woman's maternity;
- (3) Adoption of the child by the woman;
- (4) A determination by the court that the woman is a de facto parent of the child; or
- (5) The woman's intending to be the mother of a child born pursuant to a gestational carrier arrangement; or
- (6) The woman's having consented to assisted reproduction by another woman under subchapter VII of this chapter which resulted in the birth of the child.

(b) The father-child relationship is established between a man and a child by:

- (1) An un rebutted presumption of the man's paternity of the child under § 8-204 of this title;
- (2) An effective acknowledgment of paternity by the man under subchapter III of this chapter, unless the acknowledgment has been rescinded or successfully challenged;
- (3) An adjudication of the man's paternity;
- (4) Adoption of the child by the man;
- (5) The man's having consented to assisted reproduction by a woman under subchapter VII of this chapter which resulted in the birth of the child; or
- (6) A determination by the court that the man is a de facto parent of the child

(c) De facto parent status is established if the Family Court determines that the de facto parent:

- (1) Has had the support and consent of the child's parent or parents who fostered the formation and establishment of a parent-like relationship between the child and the de facto parent;
- (2) Has exercised parental responsibility for the child as that term is defined in § 1101 of this title; and
- (3) Has acted in a parental role for a length of time sufficient to have established a bonded and dependent relationship with the child that is parental in nature.

§ 8-203 Unless parental rights are terminated, a parent-child relationship established under this chapter applies for all purposes, except as otherwise specifically provided by other law of this State. 74 Del. Laws, c. 136, § 1.;

D.C.

District of Columbia Code 2012

<http://law.justia.com/codes/district-of-columbia/2012/division-ii/title-16/chapter-8a/section-16-831-01.html>

§ 16-831.01

Definitions

For the purposes of this chapter, the term:

- (1) "De facto parent" means an individual:
  - (A) Who:

(i) Lived with the child in the same household at the time of the child's birth or adoption by the child's parent;

(ii) Has taken on full and permanent responsibilities as the child's parent; and

(iii) Has held himself or herself out as the child's parent with the agreement of the child's parent or, if there are 2 parents, both parents; or

(B) Who:

(i) Has lived with the child in the same household for at least 10 of the 12 months immediately preceding the filing of the complaint or motion for custody;

(ii) Has formed a strong emotional bond with the child with the encouragement and intent of the child's parent that a parent-child relationship form between the child and the third party;

(iii) Has taken on full and permanent responsibilities as the child's parent; and

(iv) Has held himself or herself out as the child's parent with the agreement of the child's parent, or if there are 2 parents, both parents.

(2) "Intrafamily offense" shall have the same meaning as provided in § 16-1001(8).

(3) "Legal custody" means legal responsibility for a child, including the right to:

(A) Make decisions regarding the child's health, education, and general welfare;

(B) Access the child's educational, medical, psychological, dental, or other records; and

(C) Speak with and obtain information regarding the child from school officials, health care providers, counselors, or other persons interacting with the child.

(4) "Physical custody" means a child's living arrangements. The term "physical custody" includes a child's residency or visitation schedule.

(5) "Third party" means a person other than the child's parent or de facto parent.

§ 16-831.03

Action for custody of a child by a de facto parent

(a) A de facto parent may file a complaint for custody of a child or a motion to intervene in any existing action involving custody of the child.

(b) An individual who establishes that he or she is a de facto parent by clear and convincing evidence shall be deemed a parent for the purposes of §§ 16-911, 16-914, 16-914.01, and 16-916, and for the purposes of this chapter if a third party is seeking custody of the child of the de facto parent.

(c)(1) All proceedings involving a parent and a de facto parent, including an action for child support, shall be governed by §§ 16-911, 16-914, 16-914.01, and 16-916.

(2) A custody proceeding involving a third party and a de facto parent shall be governed by the provisions of this chapter.

Louisiana

Louisiana Civil code (as amended in 2005)

<http://lcco.law.lsu.edu/>

Art. 179. Establishment of filiation

Filiation is established by proof of maternity or paternity or by adoption.

Art. 197. Child's action to establish paternity; proof; time period

A child may institute an action to prove paternity even though he is presumed to be the child of another man. If the action is instituted after the death of the alleged father, a child shall prove paternity by clear and convincing evidence.

For purposes of succession only, this action is subject to a preemptive period of one year. This preemptive period commences to run from the day of the death of the alleged father.

Art. 198. Father's action to establish paternity; time period

A man may institute an action to establish his paternity of a child at any time except as provided in this Article. The action is strictly personal.

If the child is presumed to be the child of another man, the action shall be instituted within one year from the day of the birth of the child. Nevertheless, if the mother in bad faith deceived the father of the child regarding his paternity, the action shall be instituted within one year from the day the father knew or should have known of his paternity, or within ten years from the day of the birth of the child, whichever first occurs.

In all cases, the action shall be instituted no later than one year from the day of the death of the child.

The time periods in this Article are preemptive.

Bijlage 4: IPR-wetgeving

België

Artikel 18 WIPR: Wetsontduiking.

Voor de bepaling van het toepasselijk recht in een aangelegenheid waarin partijen niet vrij over hun rechten kunnen beschikken, wordt geen rekening gehouden met feiten en handelingen gesteld met het enkele doel te ontsnappen aan de toepassing van het door deze wet aangewezen recht.

Art. 19 WIPR: Uitzonderingsclausule

§ 1. Het door deze wet aangewezen recht is uitzonderlijk niet van toepassing wanneer uit het geheel van de omstandigheden kennelijk blijkt dat het geval slechts een zeer zwakke band heeft met de Staat waarvan het recht is aangewezen maar zeer nauw is verbonden met een andere Staat. In dit geval wordt het recht van deze andere Staat toegepast.

Bij de toepassing van het eerste lid wordt inzonderheid rekening gehouden met :

- de nood aan voorspelbaarheid van het toepasselijk recht, en
- de omstandigheid dat de betrokken rechtsverhouding geldig tot stand kwam volgens de regels van internationaal privaatrecht van Staten waarmee die rechtsverhouding verbonden was bij haar totstandkoming.

§ 2. Paragraaf 1 is niet van toepassing in geval van rechtskeuze door de partijen overeenkomstig de bepalingen van deze wet, of in geval de aanwijzing van het toepasselijk recht steunt op de inhoud ervan.

Art. 21 WIPR: Openbare orde

De toepassing van een bepaling uit het door deze wet aangewezen buitenlands recht wordt geweigerd voor zover zij tot een resultaat zou leiden dat kennelijk onverenigbaar is met de openbare orde.

Bij de beoordeling van deze onverenigbaarheid wordt inzonderheid rekening gehouden met de mate waarin het geval met de Belgische rechtsorde is verbonden en met de ernst van de gevolgen die de toepassing van dat buitenlands recht zou meebrengen.

Wanneer een bepaling van buitenlands recht niet wordt toegepast wegens deze onverenigbaarheid, wordt een andere relevante bepaling van dat recht of, indien nodig, van Belgisch recht toegepast.

Art. 22 WIPR: Erkenning en uitvoerbaarverklaring van buitenlandse rechterlijke beslissingen.

§ 1. Een buitenlandse rechterlijke beslissing die uitvoerbaar is in de Staat waar zij werd gewezen, wordt in België geheel of gedeeltelijk uitvoerbaar verklaard overeenkomstig de procedure bedoeld in artikel 23.

Een buitenlandse rechterlijke beslissing wordt in België geheel of gedeeltelijk erkend zonder dat hiervoor de procedure bedoeld in artikel 23 moet worden gevolgd.

Indien de erkenning incidenteel wordt aangevoerd voor een Belgische rechter, is deze bevoegd daarvan kennis te nemen.

De beslissing mag alleen erkend of uitvoerbaar verklaard worden indien zij de voorwaarden gesteld in artikel 25 niet schendt.

§ 2. Elke persoon die een belang heeft en, in zaken die de staat van personen betreffen, eveneens het openbaar ministerie, kan overeenkomstig de procedure bedoeld in artikel 23 doen vaststellen dat de beslissing al dan niet, geheel of gedeeltelijk, moet worden erkend of uitvoerbaar verklaard.

§ 3. In de zin van deze wet :

1° betekent het begrip rechterlijke beslissing de beslissingen die worden gewezen door een instantie die een rechtsmacht uitoefent;

2° verleent de erkenning rechtskracht aan de buitenlandse beslissing.

Art. 23 WIPR: Bevoegdheid en procedure voor de erkenning of de uitvoerbaarverklaring

§ 1. De rechtbank van eerste aanleg is bevoegd, behalve in de gevallen bedoeld in artikel 121, om kennis te nemen van vorderingen tot erkenning of uitvoerbaarverklaring van een buitenlandse rechterlijke beslissing.

§ 2. Behalve voor het geval bedoeld in artikel 31, is de territoriaal bevoegde rechtbank die van de woonplaats of van de gewone verblijfplaats van de verweerder; bij gebreke van woon- of verblijfplaats in België, is dit de rechtbank van de plaats van de uitvoering.

Wanneer de vordering tot erkenning niet kan worden ingeleid voor de rechtbank bedoeld in het eerste lid, mag de verzoeker de zaak brengen voor de rechtbank van zijn woonplaats of zijn gewone verblijfplaats; bij gebreke van woonplaats of verblijfplaats in België mag hij de zaak brengen voor de rechtbank van het arrondissement Brussel.

§ 3. De vordering wordt ingesteld en behandeld volgens de procedure bedoeld in de artikelen 1025 tot 1034 van het Gerechtelijk Wetboek. De verzoeker moet woonplaats kiezen in het rechtsgebied van de rechtbank. De rechter moet op korte termijn uitspraak doen.

§ 4. De buitenlandse rechterlijke beslissing waartegen een gewoon rechtsmiddel is aangewend of die daarvoor vatbaar is, kan voorlopig ten uitvoer worden gelegd. De rechter kan de tenuitvoerlegging afhankelijk maken van een zekerheidstelling.

§ 5. In afwijking van artikel 1029 van het Gerechtelijk Wetboek kunnen, tijdens de termijn waarbinnen beroep kan worden ingesteld tegen beslissingen die tenuitvoerlegging toestaan en tot over dat beroep uitspraak is gedaan, alleen bewarende maatregelen worden genomen op de goederen van de partij tegen wie tenuitvoerlegging wordt gevorderd. De beslissing die tenuitvoerlegging toestaat, houdt de toelating in om die maatregelen te nemen.

Art. 25 WIPR: Gronden voor weigering van de erkenning of de uitvoerbaarverklaring

§ 1. Een buitenlandse rechterlijke beslissing wordt niet erkend of uitvoerbaar verklaard indien :

1° het gevolg van de erkenning of van de uitvoerbaarverklaring kennelijk onverenigbaar zou zijn met de openbare orde; bij de beoordeling van deze onverenigbaarheid wordt inzonderheid rekening gehouden met de mate waarin het geval met de Belgische rechtsorde is verbonden en met de ernst van de gevolgen die aldus worden veroorzaakt;

2° de rechten van de verdediging zijn geschonden;

3° de beslissing alleen is verkregen om te ontsnappen aan de toepassing van het door deze wet aangewezen recht, in een aangelegenheid waarin partijen niet vrij over hun rechten kunnen beschikken;

4° zij, onverminderd artikel 23, § 4, overeenkomstig het recht van de Staat waar zij werd gewezen, nog vatbaar is voor een gewoon rechtsmiddel;

5° zij onverenigbaar is met een in België gewezen beslissing of met een voordien in het buitenland gewezen beslissing die in België kan worden erkend;

6° de vordering in het buitenland werd ingesteld na het instellen in België van een vordering die nog steeds aanhangig is tussen dezelfde partijen en met hetzelfde onderwerp;

7° de Belgische rechters exclusief bevoegd waren om kennis te nemen van de vordering;

8° de bevoegdheid van de buitenlandse rechter uitsluitend gegrond was op de aanwezigheid van de verweerder of van goederen zonder rechtstreeks verband met het geschil in de Staat waartoe die rechter behoort;

9° de erkenning of de uitvoerbaarverklaring in strijd zou zijn met de weigeringsgronden bedoeld in de artikelen 39, 57, 72, 95, 115 en 121.

§ 2. In geen geval mag de buitenlandse rechterlijke beslissing ten gronde worden herzien.

Art. 27 WIPR: Erkenning en uitvoerbare kracht van buitenlandse authentieke akten.

§ 1. Een buitenlandse authentieke akte wordt in België door alle overheden erkend zonder dat een beroep moet worden gedaan op enige procedure indien haar rechtsgeldigheid wordt vastgesteld overeenkomstig het krachtens deze wet toepasselijk recht, en meer bepaald met inachtneming van de artikelen 18 en 21.

De akte moet voldoen aan de voorwaarden die volgens het recht van de Staat waar zij is opgesteld, nodig zijn voor haar echtheid.

Artikel 24 is, voorzover nodig, van toepassing.

Ingeval de overheid weigert de geldigheid van de akte te erkennen, kan beroep worden ingesteld bij de rechtbank van eerste aanleg, onverminderd artikel 121, overeenkomstig de procedure bedoeld in artikel 23. Het beroep wordt ingesteld bij de familierechtbank indien de buitenlandse authentieke akte een bevoegdheid als bedoeld in artikel 572bis van het Gerechtelijk Wetboek betreft.

§ 2. Een buitenlandse authentieke akte die uitvoerbaar is in de Staat waarin zij is opgesteld, wordt in België uitvoerbaar verklaard door de rechtbank van eerste aanleg, onverminderd artikel 121, overeenkomstig de procedure bedoeld in artikel 23 en na onderzoek van de voorwaarden bedoeld in § 1. De vordering tot verklaring van de uitvoerbaarheid van een buitenlandse authentieke akte wordt ingesteld bij de familierechtbank indien deze akte een bevoegdheid als bedoeld in artikel 572bis van het Gerechtelijk Wetboek betreft.

§ 3. Een gerechtelijke schikking aangegaan voor een buitenlandse rechter, die uitvoerbaar is in de Staat waar zij tot stand is gekomen, kan in België onder dezelfde voorwaarden als een authentieke akte uitvoerbaar verklaard worden.

Art. 62 WIPR: Recht toepasselijk op de afstamming

Art. 62.§ 1. De vaststelling en de betwisting van de afstammingsband ten opzichte van een persoon worden beheerst door het recht van de Staat waarvan hij de nationaliteit heeft bij de geboorte van het kind of, indien de vaststelling het resultaat is van een vrijwillige handeling, bij het verrichten van die handeling.

Wanneer het door dit artikel aangewezen rechtsstelsel geen toestemming van het kind eist, worden de vereiste van en de voorwaarden voor diens toestemming evenals de wijze waarop zij wordt uitgedrukt, beheerst door het recht van de Staat op wiens grondgebied het kind op het tijdstip van de toestemming zijn gewone verblijfplaats heeft.

§ 2. Wanneer een afstammingsband volgens het recht toepasselijk uit hoofde van deze wet rechtsgeldig wordt vastgesteld tegenover meerdere personen, bepaalt het recht toepasselijk op de afstamming die van rechtswege uit de wet voortvloeit welk gevolg een erkenning hierop heeft. In geval van conflict tussen meerdere afstammingen die van rechtswege uit de wet voortvloeien of die voortvloeien uit meerdere erkenningen, regelt, tussen de aangewezen rechtsstelsels, het recht van de Staat waarmee het geval de nauwste banden heeft, het conflict.

Duitsland

Art 6 EGBGB: Öffentliche Ordnung (ordre public)

Eine Rechtsnorm eines anderen Staates ist nicht anzuwenden, wenn ihre Anwendung zu einem Ergebnis führt, das mit wesentlichen Grundsätzen des deutschen Rechts offensichtlich unvereinbar ist. Sie ist insbesondere nicht anzuwenden, wenn die Anwendung mit den Grundrechten unvereinbar ist.

Art. 14(1) EGBGB: Allgemeine Ehwirkungen

(1) Die allgemeinen Wirkungen der Ehe unterliegen

1. dem Recht des Staates, dem beide Ehegatten angehören oder während der Ehe zuletzt angehört, wenn einer von ihnen diesem Staat noch angehört, sonst
2. dem Recht des Staates, in dem beide Ehegatten ihren gewöhnlichen Aufenthalt haben oder während der Ehe zuletzt hatten, wenn einer von ihnen dort noch seinen gewöhnlichen Aufenthalt hat, hilfsweise
3. dem Recht des Staates, mit dem die Ehegatten auf andere Weise gemeinsam am engsten verbunden sind.

Art. 19 EGBGB: Abstammung

- (1) Die Abstammung eines Kindes unterliegt dem Recht des Staates, in dem das Kind seinen gewöhnlichen Aufenthalt hat. Sie kann im Verhältnis zu jedem Elternteil auch nach dem Recht des Staates bestimmt werden, dem dieser Elternteil angehört. Ist die Mutter verheiratet, so kann die Abstammung ferner nach dem Recht bestimmt werden, dem die allgemeinen Wirkungen ihrer Ehe bei der Geburt nach Artikel 14 Abs. 1 unterliegen; ist die Ehe vorher durch Tod aufgelöst worden, so ist der Zeitpunkt der Auflösung maßgebend.
- (2) Sind die Eltern nicht miteinander verheiratet, so unterliegen Verpflichtungen des Vaters gegenüber der Mutter auf Grund der Schwangerschaft dem Recht des Staates, in dem die Mutter ihren gewöhnlichen Aufenthalt hat.

§ § 107 FamFG: Anerkennung ausländischer Entscheidungen in Ehesachen

- (1) Entscheidungen, durch die im Ausland eine Ehe für nichtig erklärt, aufgehoben, dem Ehebande nach oder unter Aufrechterhaltung des Ehebandes geschieden oder durch die das Bestehen oder Nichtbestehen einer Ehe zwischen den Beteiligten festgestellt worden ist, werden nur anerkannt, wenn die Landesjustizverwaltung festgestellt hat, dass die Voraussetzungen für die Anerkennung vorliegen. Hat ein Gericht oder eine Behörde des Staates entschieden, dem beide Ehegatten zur Zeit der Entscheidung angehört haben, hängt die Anerkennung nicht von einer Feststellung der Landesjustizverwaltung ab.
- (2) Zuständig ist die Justizverwaltung des Landes, in dem ein Ehegatte seinen gewöhnlichen Aufenthalt hat. Hat keiner der Ehegatten seinen gewöhnlichen Aufenthalt im Inland, ist die Justizverwaltung des Landes zuständig, in dem eine neue Ehe geschlossen oder eine Lebenspartnerschaft begründet werden soll; die Landesjustizverwaltung kann den Nachweis verlangen, dass die Eheschließung oder die Begründung der Lebenspartnerschaft angemeldet ist. Wenn eine andere Zuständigkeit nicht gegeben ist, ist die Justizverwaltung des Landes Berlin zuständig.
- (3) Die Landesregierungen können die den Landesjustizverwaltungen nach dieser Vorschrift zustehenden Befugnisse durch Rechtsverordnung auf einen oder mehrere Präsidenten der Oberlandesgerichte übertragen. Die Landesregierungen können die Ermächtigung nach Satz 1 durch Rechtsverordnung auf die Landesjustizverwaltungen übertragen.
- (4) Die Entscheidung ergeht auf Antrag. Den Antrag kann stellen, wer ein rechtliches Interesse an der Anerkennung glaubhaft macht.
- (5) Lehnt die Landesjustizverwaltung den Antrag ab, kann der Antragsteller beim Oberlandesgericht die Entscheidung beantragen.
- (6) Stellt die Landesjustizverwaltung fest, dass die Voraussetzungen für die Anerkennung vorliegen, kann ein Ehegatte, der den Antrag nicht gestellt hat, beim Oberlandesgericht die Entscheidung beantragen. Die Entscheidung der Landesjustizverwaltung wird mit der Bekanntgabe an den Antragsteller wirksam.

Die Landesjustizverwaltung kann jedoch in ihrer Entscheidung bestimmen, dass die Entscheidung erst nach Ablauf einer von ihr bestimmten Frist wirksam wird.

(7) Zuständig ist ein Zivilsenat des Oberlandesgerichts, in dessen Bezirk die Landesjustizverwaltung ihren Sitz hat. Der Antrag auf gerichtliche Entscheidung hat keine aufschiebende Wirkung. Für das Verfahren gelten die Abschnitte 4 und 5 sowie § 14 Abs. 1 und 2 und § 48 Abs. 2 entsprechend.

(8) Die vorstehenden Vorschriften sind entsprechend anzuwenden, wenn die Feststellung begehrt wird, dass die Voraussetzungen für die Anerkennung einer Entscheidung nicht vorliegen.

(9) Die Feststellung, dass die Voraussetzungen für die Anerkennung vorliegen oder nicht vorliegen, ist für Gerichte und Verwaltungsbehörden bindend.

(10) War am 1. November 1941 in einem deutschen Familienbuch (Heiratsregister) auf Grund einer ausländischen Entscheidung die Nichtigerklärung, Aufhebung, Scheidung oder Trennung oder das Bestehen oder Nichtbestehen einer Ehe vermerkt, steht der Vermerk einer Anerkennung nach dieser Vorschrift gleich.

§ 108 FamFG: Anerkennung anderer ausländischer Entscheidungen

(1) Abgesehen von Entscheidungen in Ehesachen werden ausländische Entscheidungen anerkannt, ohne dass es hierfür eines besonderen Verfahrens bedarf.

(2) Beteiligte, die ein rechtliches Interesse haben, können eine Entscheidung über die Anerkennung oder Nichtanerkennung einer ausländischen Entscheidung nicht vermögensrechtlichen Inhalts beantragen. § 107 Abs. 9 gilt entsprechend. Für die Anerkennung oder Nichtanerkennung einer Annahme als Kind gelten jedoch die §§ 2, 4 und 5 des Adoptionswirkungsgesetzes, wenn der Angenommene zur Zeit der Annahme das 18. Lebensjahr nicht vollendet hatte.

(3) Für die Entscheidung über den Antrag nach Absatz 2 Satz 1 ist das Gericht örtlich zuständig, in dessen Bezirk zum Zeitpunkt der Antragstellung

1. der Antragsgegner oder die Person, auf die sich die Entscheidung bezieht, sich gewöhnlich aufhält oder
2. bei Fehlen einer Zuständigkeit nach Nummer 1 das Interesse an der Feststellung bekannt wird oder das Bedürfnis der Fürsorge besteht.

Diese Zuständigkeiten sind ausschließlich.

§ 109 FamFG: Anerkennungshindernisse

(1) Die Anerkennung einer ausländischen Entscheidung ist ausgeschlossen,

1. wenn die Gerichte des anderen Staates nach deutschem Recht nicht zuständig sind;
2. wenn einem Beteiligten, der sich zur Hauptsache nicht geäußert hat und sich hierauf beruft, das verfahrenseinleitende Dokument nicht ordnungsgemäß oder nicht so rechtzeitig mitgeteilt worden ist, dass er seine Rechte wahrnehmen konnte;
3. wenn die Entscheidung mit einer hier erlassenen oder anzuerkennenden früheren ausländischen Entscheidung oder wenn das ihr zugrunde liegende Verfahren mit einem früher hier rechtshängig gewordenen Verfahren unvereinbar ist;
4. wenn die Anerkennung der Entscheidung zu einem Ergebnis führt, das mit wesentlichen Grundsätzen des deutschen Rechts offensichtlich unvereinbar ist, insbesondere wenn die Anerkennung mit den Grundrechten unvereinbar ist.

(2) Der Anerkennung einer ausländischen Entscheidung in einer Ehesache steht § 98 Abs. 1 Nr. 4 nicht entgegen, wenn ein Ehegatte seinen gewöhnlichen Aufenthalt in dem Staat hatte, dessen Gerichte entschieden haben. Wird eine ausländische Entscheidung in einer Ehesache von den Staaten anerkannt, denen die Ehegatten angehören, steht § 98 der Anerkennung der Entscheidung nicht entgegen.

(3) § 103 steht der Anerkennung einer ausländischen Entscheidung in einer Lebenspartnerschaftssache nicht entgegen, wenn der Register führende Staat die Entscheidung anerkennt.

- (4) Die Anerkennung einer ausländischen Entscheidung, die
1. Familienstreitsachen,
  2. die Verpflichtung zur Fürsorge und Unterstützung in der partnerschaftlichen Lebensgemeinschaft,
  3. die Regelung der Rechtsverhältnisse an der gemeinsamen Wohnung und an den Haushaltsgegenständen der Lebenspartner,
  4. Entscheidungen nach § 6 Satz 2 des Lebenspartnerschaftsgesetzes in Verbindung mit den §§ 1382 und 1383 des Bürgerlichen Gesetzbuchs oder
  5. Entscheidungen nach § 7 Satz 2 des Lebenspartnerschaftsgesetzes in Verbindung mit den §§ 1426, 1430 und 1452 des Bürgerlichen Gesetzbuchs betrifft, ist auch dann ausgeschlossen, wenn die Gegenseitigkeit nicht verbürgt ist.
- (5) Eine Überprüfung der Gesetzmäßigkeit der ausländischen Entscheidung findet nicht statt.

§ 328 ZPO: Anerkennung ausländischer Urteile

- (1) Die Anerkennung des Urteils eines ausländischen Gerichts ist ausgeschlossen:
1. wenn die Gerichte des Staates, dem das ausländische Gericht angehört, nach den deutschen Gesetzen nicht zuständig sind;
  2. wenn dem Beklagten, der sich auf das Verfahren nicht eingelassen hat und sich hierauf beruft, das verfahrenseinleitende Dokument nicht ordnungsmäßig oder nicht so rechtzeitig zugestellt worden ist, dass er sich verteidigen konnte;
  3. wenn das Urteil mit einem hier erlassenen oder einem anzuerkennenden früheren ausländischen Urteil oder wenn das ihm zugrunde liegende Verfahren mit einem früher hier rechtshängig gewordenen Verfahren unvereinbar ist;
  4. wenn die Anerkennung des Urteils zu einem Ergebnis führt, das mit wesentlichen Grundsätzen des deutschen Rechts offensichtlich unvereinbar ist, insbesondere wenn die Anerkennung mit den Grundrechten unvereinbar ist;
  5. wenn die Gegenseitigkeit nicht verbürgt ist.
- (2) Die Vorschrift der Nummer 5 steht der Anerkennung des Urteils nicht entgegen, wenn das Urteil einen nichtvermögensrechtlichen Anspruch betrifft und nach den deutschen Gesetzen ein Gerichtsstand im Inland nicht begründet war

§ 418 ZPO: Beweiskraft öffentlicher Urkunden mit anderem Inhalt

- (1) Öffentliche Urkunden, die einen anderen als den in den §§ 415, 417 bezeichneten Inhalt haben, begründen vollen Beweis der darin bezeugten Tatsachen.
- (2) Der Beweis der Unrichtigkeit der bezeugten Tatsachen ist zulässig, sofern nicht die Landesgesetze diesen Beweis ausschließen oder beschränken.
- (3) Beruht das Zeugnis nicht auf eigener Wahrnehmung der Behörde oder der Urkundsperson, so ist die Vorschrift des ersten Absatzes nur dann anzuwenden, wenn sich aus den Landesgesetzen ergibt, dass die Beweiskraft des Zeugnisses von der eigenen Wahrnehmung unabhängig ist.

§ 438 ZPO: Echtheit ausländischer öffentlicher Urkunden

- (1) Ob eine Urkunde, die als von einer ausländischen Behörde oder von einer mit öffentlichem Glauben versehenen Person des Auslandes errichtet sich darstellt, ohne näheren Nachweis als echt anzusehen sei, hat das Gericht nach den Umständen des Falles zu ermessen.
- (2) Zum Beweis der Echtheit einer solchen Urkunde genügt die Legalisation durch einen Konsul oder Gesandten des Bundes.

Frankrijk

Art. 311-14 *Code civil*

La filiation est régie par la loi personnelle de la mère au jour de la naissance de l'enfant ; si la mère n'est pas connue, par la loi personnelle de l'enfant.

Art. 311-15 *Code civil*

Toutefois, si l'enfant et ses père et mère ou l'un d'eux ont en France leur résidence habituelle, commune ou séparée, la possession d'état produit toutes les conséquences qui en découlent selon la loi française, lors même que les autres éléments de la filiation auraient pu dépendre d'une loi étrangère.

Art. 311-16 *Code civil*

La reconnaissance volontaire de paternité ou de maternité est valable si elle a été faite en conformité, soit de la loi personnelle de son auteur, soit de la loi personnelle de l'enfant.

Art. 509 CPC

Les jugements rendus par les tribunaux étrangers et les actes reçus par les officiers étrangers sont exécutoires sur le territoire de la République de la manière et dans les cas prévus par la loi.

Verenigd Koninkrijk: Engeland en Wales

Sec 1 Children's Act 1989: Welfare of the child.

(1) When a court determines any question with respect to—

(a) the upbringing of a child; or

(b) the administration of a child's property or the application of any income arising from it, the child's welfare shall be the court's paramount consideration.

(2) In any proceedings in which any question with respect to the upbringing of a child arises, the court shall have regard to the general principle that any delay in determining the question is likely to prejudice the welfare of the child.

(3) In the circumstances mentioned in subsection (4), a court shall have regard in particular to—

(a) the ascertainable wishes and feelings of the child concerned (considered in the light of his age and understanding);

(b) his physical, emotional and educational needs;

(c) the likely effect on him of any change in his circumstances;

(d) his age, sex, background and any characteristics of his which the court considers relevant;

(e) any harm which he has suffered or is at risk of suffering;

(f) how capable each of his parents, and any other person in relation to whom the court considers the question to be relevant, is of meeting his needs;

(g) the range of powers available to the court under this Act in the proceedings in question.

(4) The circumstances are that—

(a) the court is considering whether to make, vary or discharge a section 8 order, and the making, variation or discharge of the order is opposed by any party to the proceedings; or

(b) the court is considering whether to make, vary or discharge a special guardianship order or an order under Part IV.

(5) Where a court is considering whether or not to make one or more orders under this Act with respect to a child, it shall not make the order or any of the orders unless it considers that doing so would be better for the child than making no order at all.

Zwitserland

Art. 15 Bundesgesetz über das internationale privatrecht: Ausnahmeklausel

1 Das Recht, auf das dieses Gesetz verweist, ist ausnahmsweise nicht anwendbar, wenn nach den gesamten Umständen offensichtlich ist, dass der Sachverhalt mit diesem Recht in nur geringem, mit einem anderen Recht jedoch in viel engerem Zusammenhang steht.

2 Diese Bestimmung ist nicht anwendbar, wenn eine Rechtswahl vorliegt.

Art. 17 Bundesgesetz über das internationale privatrecht: Vorbehaltsklausel

Die Anwendung von Bestimmungen eines ausländischen Rechts, ist ausgeschlossen, wenn sie zu einem Ergebnis führen würde, das mit dem schweizerischen Ordre public unvereinbar ist.

Art. 25 Bundesgesetz über das internationale privatrecht: Anerkennung und Vollstreckung ausländischer Entscheidungen

I. Anerkennung

1. Grundsatz

Eine ausländische Entscheidung wird in der Schweiz anerkannt:

- a. wenn die Zuständigkeit der Gerichte oder Behörden des Staates, in dem die Entscheidung ergangen ist, begründet war;
- b. wenn gegen die Entscheidung kein ordentliches Rechtsmittel mehr geltend gemacht werden kann oder wenn sie endgültig ist, und
- c. wenn kein Verweigerungsgrund im Sinne von Artikel 27 vorliegt.

Art. 26 Bundesgesetz über das internationale privatrecht: Anerkennung und Vollstreckung ausländischer Entscheidungen

2. Zuständigkeit ausländischer Behörden

Die Zuständigkeit ausländischer Behörden ist begründet:

- a. wenn eine Bestimmung dieses Gesetzes sie vorsieht oder, falls eine solche fehlt, wenn der Beklagte seinen Wohnsitz im Urteilsstaat hatte;
- b. wenn in vermögensrechtlichen Streitigkeiten die Parteien sich durch eine nach diesem Gesetz gültige Vereinbarung der Zuständigkeit der Behörde unterworfen haben, welche die Entscheidung getroffen hat;
- c. wenn sich der Beklagte in einer vermögensrechtlichen Streitigkeit vorbehaltlos auf den Rechtsstreit eingelassen hat;
- d. wenn im Falle einer Widerklage die Behörde, die die Entscheidung getroffen hat, für die Hauptklage zuständig war und zwischen Haupt- und Widerklage ein sachlicher Zusammenhang besteht.

Art. 27 Bundesgesetz über das internationale privatrecht: Anerkennung und Vollstreckung ausländischer Entscheidungen

3. Verweigerungsgründe

1 Eine im Ausland ergangene Entscheidung wird in der Schweiz nicht anerkannt, wenn die Anerkennung mit dem schweizerischen Ordre public offensichtlich unvereinbar wäre.

2 Eine im Ausland ergangene Entscheidung wird ebenfalls nicht anerkannt, wenn eine Partei nachweist:

- a. dass sie weder nach dem Recht an ihrem Wohnsitz noch nach dem am gewöhnlichen Aufenthalt gehörig geladen wurde, es sei denn, sie habe sich vorbehaltlos auf das Verfahren eingelassen;
- b. dass die Entscheidung unter Verletzung wesentlicher Grundsätze des schweizerischen Verfahrensrechts zustande gekommen ist, insbesondere dass ihr das rechtliche Gehör verweigert worden ist;

- c. dass ein Rechtsstreit zwischen denselben Parteien und über denselben Gegenstand zuerst in der Schweiz eingeleitet oder in der Schweiz entschieden worden ist oder dass er in einem Drittstaat früher entschieden worden ist und dieser Entscheid in der Schweiz anerkannt werden kann.

3 Im Übrigen darf die Entscheidung in der Sache selbst nicht nachgeprüft werden.

Art. 68 Bundesgesetz über das internationale privatrecht: Entstehung des Kindesverhältnisses durch Abstammung, Anwendbares Recht

1. Grundsatz

1 Die Entstehung des Kindesverhältnisses sowie dessen Feststellung oder Anfechtung unterstehen dem Recht am gewöhnlichen Aufenthalt des Kindes.

2 Haben jedoch weder die Mutter noch der Vater Wohnsitz im Staat des gewöhnlichen Aufenthaltes des Kindes, besitzen aber die Eltern und das Kind die gleiche Staatsangehörigkeit, so ist ihr gemeinsames Heimatrecht anzuwenden.

Art. 70 Bundesgesetz über das internationale privatrecht: Entstehung des Kindesverhältnisses durch Abstammung, Ausländische Entscheidungen

Ausländische Entscheidungen betreffend die Feststellung oder Anfechtung des Kindesverhältnisses werden in der Schweiz anerkannt, wenn sie im Staat des gewöhnlichen Aufenthaltes des Kindes, in dessen Heimatstaat oder im Wohnsitz- oder im Heimatstaat der Mutter oder des Vaters ergangen sind.

Art. 72 Bundesgesetz über das internationale privatrecht: Anerkennung, Anwendbares Recht

1 Die Anerkennung in der Schweiz kann nach dem Recht am gewöhnlichen Aufenthalt des Kindes, nach dessen Heimatrecht, nach dem Recht am Wohnsitz oder nach dem Heimatrecht der Mutter oder des Vaters erfolgen. Massgebend ist der Zeitpunkt der Anerkennung.

2 Die Form der Anerkennung in der Schweiz untersteht schweizerischem Recht.

3 Die Anfechtung der Anerkennung untersteht schweizerischem Recht.

Bijlage 5: Lijst van rechtspraak

EHRM

EHRM Nr. 25358/12, *Paradiso en Campanelli v. Italië*, 27 januari 2015

EHRM Nr. 52265/10, *Chbihi Loudoudi en Anderens v. België*, 16 december 2011

EHRM Nr. 65192/11, *Menneson v. Frankrijk*, 26 juni 2014

EHRM Nr. 65941/11, *Labassée v. Frankrijk*, 26 juni 2014

EHRM Nr. 13072/05, *Röman v. Finland*, 29 januari 2013

EHRM Nr. 43631/09, *Harroudj v. Frankrijk*, 4 oktober 2012

EHRM Nr. 17080/07, *Schneider v. Duitsland*, 15 september 2011

EHRM Nr. 19535/08, *Pascoud v. Frankrijk*, 16 juni 2011

EHRM Nr. 56759/08, *Negrepontis-Giannisis v. Griekenland*, 3 mei 2011

EHRM Nr. 20578/07, *Anayo v. Duitsland*, 4 april 2011

EHRM Nr. 16318/07, *Moretti en Benedetti v. Italië*, 27 april 2010

EHRM Nr. 76240/01, *Wagner en JMWL v. Luxemburg*, 28 juni 2007

EHRM Nr. 21830/93, *X, Y en Z v. Verenigd Koninkrijk*, 22 april 1997

HvJ

HvJ C-302/13, *flyLAL-Lithuanian Airlines AS v. Starptautiskā lidosta Rīga VAS* (23 oktober 2014)

HvJ C-400/10, *McB v. L.E.* (5 oktober 2010).

HvJ C-394/07, *Gambazzi v. Daimler Chrysler* (2 April 2009)

HvJ C-7/98, *Krombach v. Bamperski* (28 maart 2000)

Duitsland

BGH 10.12.2014, XII ZB 463/13

OLG Karlsruhe, 2 januari 2015, Az. 11 Wx 65/14

Frankrijk

Cass. 10 februari 1993, 1e civiele kamer, *D* 1994, 66; *RCDIP* 1993, 620; *JDI* 1994, 124

Cass. 10 mei 2006, 1e civiele kamer, *Bull. civ.* 2006, nr. 226

Cass 23 mei 2006, nr. 04-12777, 1^e civiele kamer

Cass 20 februari 2007, 05-14082, 1^e civiele kamer

Cass. 13 maart 2007, 1e civiele kamer, *RCDIP* 2008, 81

Cour d'appel de Lyon, 12 december 2000, *JDI* 2002, 475

Nederland

Gerechtshof Amsterdam 9 februari 2006, LJN AV2119

Polen

Wojewódzki Sąd Administracyjny Łódź, III SA/Łd 1100/12

Verenigd Koninkrijk: England and Wales

A v. B and C 2012 EWCA Civ 285.

T v. T 2010 EWCA Civ 1366.

R v. E and F (Female Parents: Known Father) 2010 EWHC 417

Re B (Role of biological father) 2007 EWHC 1952.

Re D (Contact and Parental Responsibility: Lesbian Mothers and Known Father) 1 FCR 556 (2006)

Zwitzerland

Kanton St. Gallen, 19.08.2014, *Vorab-Mitteilung Urteil B* 2013/158.

VS

Herrera v. Herrera, 409 S.W.2d 395 (Tex. 1966)

Finnerty v. Boyett, 469 So. 2d 287 (La. 1985)

In re Adoption of A.O.L., No. I-JU-85-25 (Alaska Super. Ct. July 23, 1985)

McDaniels v. Carlson, 738 P.2d 254, 262 (Wash. 1987)

Smith v. Cole, 553 So. 2d 847 (La. 1989)

Smith v. Jones, 566 So. 2d 408 (La. App. 1990)

State on behalf of J. R. v. Mendoza, 240 Neb. 149, 481 N.W.2d 165 (1992)

In re Jacob, *In re Dana*, 660 N.E.2d 397 (N.Y. 1995)

Geen v. Geen, 666 So 2d 1192 (La. Ct. App. 1995)

Dawn D. v. Superior Court 17 Cal.4th 932 (1998)

T.D. v. M.M.M., 730 So.2d 873 (La. 1999)

Troxel v. Granville, 530 U.S. 57 (2000)

La Chappelle v. Mitten, 607 N.W. 2D 151 (Minn Ct. App. 2000)

In re Ko.W., 774 A.2d 296 D.C. (2001)

Coons v. Anderson, 104 S.W.3d 630, 636 (Tex. App. Ct. 2003)

Mouret v. Godeaux, 886 So 2d 1217 (La Ct. App. 2004)

In re Jesusa V. 32 C.4th 588, 10 C.R.3d 205, 85 P.3d 2 (2004)

C.E.W. v. D.E.W., 845 A2d 1144, 1152 (Me 2004)

Jacob v Shultz-Jacob Pa. Super. Ct. 923 A.2D 473 (2007)

Jones v. Barlow, UT 20, 154 P.3d 808 (2007)

Schaffer v. Schaffer, 884 N.E.2d 423 (Ind. Ct. App. 2008)

Giancaspro v. Congleton, 2009 WL 416301 (Mich. App. 2009).

Adar v. Smith 622 F.3d 426 (5th Cir. 2010)

Debra H. v. Janice R., 930 N.E.2d 184, 195-96 (N.Y. 2010)

In re Guardianship of S.M.N., 2010 SD 31, 781 N.W.2d 213 S.D. (2010)

In re M.C., 123 Cal. Rptr. 3d 856, 861 (Cal. Ct. App. 2011)

Australië

Re Patrick 28 Fam LR 579 (2002)

Nieuw Zeeland

P v K [2003] 2 NZLR 787, [2003] NZFLR 489 (HC); [2004] NZFLR 752 (FC); [2004] 2 NZLR 421 (HC)

Bijlage 6: Offerte voor onderzoek over meeroudergezag en meerouderschap

Opgesteld door de Onderzoeksgroep persoon en Vermogen, Universiteit Antwerpen

1 december 2014

Onderzoeksvragen

1. Vragen over het bestaan van meeroudergezag
  - a. In welk van de volgende landen komt meeroudergezag voor (Quickscan): landen van de EU/EER; Nieuw-Zeeland, deelstaten van de VS en Canada?
  - b. Voor de landen die meeroudergezag kennen: hoe komt dit tot stand?
  - c. Voor de landen die meeroudergezag kennen, is er publicatie en indien wel, op welke wijze?
2. Vragen over het IPR inzake meeroudergezag
  - a. Hoe gaan landen die Brussel *Ilbis*-Vo³²⁹ toepassen en die geen meeroudergezag kennen in hun nationaal recht om met meeroudergezag uit andere EU-lidstaten (wij beperken ons tot een aantal landen met verschillende rechts- en culturele tradities namelijk België, Duitsland, Engeland & Wales, Frankrijk, Ierland, Italië, Hongarije, Kroatië, Malta, Polen, Schotland, Spanje, Zweden)? (Wordt meeroudergezag erkend, niet erkend, of herleid tot tweoudergezag? Speelt de openbare orde exceptie een rol?)
  - b. Hoe gaan Marokko, Zwitserland, Rusland, Oekraïne, Denemarken in de toepassing van het Kinderbeschermingsverdrag van Den Haag van 1996³³⁰ om met meeroudergezag uit andere verdragsstaten? (Wordt meeroudergezag erkend, niet erkend, of herleid tot tweoudergezag? Speelt de openbare orde exceptie een rol?)
  - c. Hoe gaan Turkije om met meeroudergezag uit andere landen? (Wordt meeroudergezag erken of niet? Speelt de openbare orde exceptie een rol?)
  - d. Hoe gaan Canada en Nieuw-Zeeland om met meeroudergezag uit andere landen? (Wat zijn de voorwaarden van erkenning van meeroudergezag uit andere landen?)
3. Vragen over het bestaan van meerouderschap
  - a. In welk van de volgende landen komt meerouderschap voor (Quickscan): landen van de EU/EER; Nieuw-Zeeland, deelstaten van de VS en Canada?
4. Vragen over het IPR inzake meerouderschap
  - a. In welk van de volgende landen wordt meerouderschap uit andere landen erkend: landen van de EU/EER (wij beperken ons tot een aantal landen met verschillende rechts- en culturele tradities namelijk België, Duitsland, Engeland & Wales, Frankrijk, Ierland,

---

³²⁹ Verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1347/2000.

³³⁰ Verdrag inzake de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen (Den Haag, 19 oktober 1996).

Italië, Hongarije, Kroatië, Malta, Noorwegen, Polen, Schotland, Spanje, Zweden, Zwitserland); Nieuw-Zeeland, deelstaten van de VS (wij beperken de studie tot enkele staten met diverse rechtssystemen - waarvan sommige conservatief en andere liberaal - namelijk Californië, Michigan en Texas) en Canada? (Wordt meerouderschap erkend, niet erkend, of herleid tot tweouderschap? Speelt de openbare orde exceptie een rol?)

Opzet en methode

Als hoofdmethode zal de onderzoekster de klassieke methode van juridisch onderzoek handhaven. Zij zal namelijk de buitenlandse wetgeving en rechtsliteratuur gebruiken om antwoorden op de onderzoeksvragen te vinden.

Enkel waar deze methode niet tot een (volledig) resultaat leidt, zal de onderzoekster contact opnemen met onderzoekers/academici in andere landen om de nodige informatie te verzamelen.

Planning

15 januari 2015: begin onderzoeksproject

15 januari – 15 april 2015: literatuurstudie en verzamelen van inlichting

15 april – 1 juni 2015: analyse en schrijven van rapport

1 juni 2015: afleveren voorlopig rapport aan promotoren

8 juni 2015: commentaren door promotoren

8 juni – 22 juni 2015: aanpassen van rapport

22 juni – 30 juni 2015: taal review van het rapport

1 juli 2015: afleveren finale versie van rapport

Onderzoeksteam

Thalia Kruger en Frederik Swennen zullen als promotoren van dit project optreden. Zij zijn beide lid van de Onderzoeksgroep Persoon en Vermogen van de Universiteit Antwerpen. Deze onderzoeksgroep is actief in verschillende domeinen van het privaatrecht en het internationaal privaatrecht. Dit onderzoek sluit aan bij twee van de aandachtspunten van de onderzoeksgroep, namelijk internationalisering en niet-traditionele gezinnen. De ervaring van de onderzoeksgroep in deze domeinen blijkt uit het verwerven van een Wetenschappelijk Onderzoeksgemeenschap RETHINKIN - Rethinking Legal Kinship &

Family Studies in the Low Countries. Daarnaast is Frederik Swennen lid van de *Commission on European Family*, waardoor hij veel contacten met andere experts in Europa heeft.

Karolina Sikorska zal de onderzoek uitvoeren. Zij heeft een doctoraat voorbereid aan de Universiteit Groningen. Haar talenkennis en Poolse achtergrond zijn een meerwaarde voor dit onderzoek.

Aantal uren:

Lid van team	Thalia Kruger (Promotor)	Frederik Swennen (Promotor)	Karolina Sikorska (Onderzoekster)
Onderdeel			
Vorbereiding	1 dag	1 dag	
Dataverzameling - Literatuurstudie			3 maanden aan 70%
Analyse / Ontw.			1 maand aan 70%
Rapportage			1,5 maand aan 70%
Begeleiding / Ovl.	9 dagen	4 dagen	
Totaal	10 dagen	5 dagen	5,5 maanden